

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Jakub Čerovský

**Analýza volební podpory Miloše Zemana
v prezidentských volbách v letech 2013 a 2018**

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2. května 2018

Podpis

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu práce doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a důležitou zpětnou vazbu, bez které by tato magisterská diplomová práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě patří poděkování i mé rodině a partnerce, která mě ve studiu i v průběhu psaní této práce vždy podporovala.

Obsah

ÚVOD	6
1. TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1 GEOGRAFIE VOLEB – PROSTOROVÉ FAKTORY	11
<i>1.1.1 Přístupy</i>	14
<i>1.1.2 Kritika, rizika, nevýhody analýzy agregátních dat</i>	15
1.2 SOCIOLOGICKÁ ŠETŘENÍ – INDIVIDUÁLNÍ FAKTORY	17
<i>1.2.1 Nevýhody – celková výzkumná chyba</i>	18
1.3 VYUŽITÍ OBOU METOD	22
2. METODOLOGICKÁ ČÁST	24
2.1 VYUŽITÉ ANALYTICKÉ NÁSTROJE	24
2.2 DATA A METODY	29
3. ANALYTICKÁ ČÁST – VHLED	34
3.1 PREZIDENTSKÉ VOLBY V ROCE 2013	34
<i>3.1.1 Průběh kampaně</i>	36
<i>3.1.2 Prezidentské debaty</i>	37
<i>3.1.3 Předvolební průzkumy</i>	38
<i>3.1.4 Druhé kolo</i>	39
3.2 ZEMANOVO PŮSOBENÍ V LETECH 2013–2018	41
3.3 PREZIDENTSKÉ VOLBY V ROCE 2018	47
<i>3.3.1 Průběh kampaně</i>	49
<i>3.3.2 Prezidentské debaty</i>	52
<i>3.3.3 Předvolební průzkumy</i>	53
<i>3.3.4 Druhé kolo</i>	55

4. ANALYTICKÁ ČÁST – DATA	58
4.1 VŠEOBECNÁ PERSPEKTIVA	58
4.1.1 <i>Volební výsledky 2013</i>	58
4.1.2 <i>Volební výsledky 2018</i>	59
4.1.3 <i>Volební účast 2013</i>	60
4.1.4 <i>Volební účast 2018</i>	65
4.2 GEOGRAFICKÁ PERSPEKTIVA	71
4.2.1 <i>Území podpory Miloše Zemana 2013</i>	71
4.2.2 <i>Území podpory Miloše Zemana 2018</i>	77
4.3 STRANICKÁ PERSPEKTIVA	85
4.3.1 <i>Individuální data 2013</i>	85
4.3.2 <i>Agregovaná data 2013</i>	87
4.3.3 <i>Individuální data 2018</i>	89
4.3.4 <i>Agregovaná data 2018</i>	90
4.4 OSOBNOSTNÍ PERSPEKTIVA	93
4.4.1 <i>Individuální data 2013</i>	93
4.4.2 <i>Agregovaná data 2013</i>	107
4.4.3 <i>Individuální data 2018</i>	108
4.4.4 <i>Agregovaná data 2018</i>	116
4.5 SHRNUÍ ANALYTICKÉ ČÁSTI	118
ZÁVĚR	125
LITERATURA	129
SEZNAM MAP	146
SEZNAM TABULEK	147
SEZNAM ZKRATEK	151
ABSTRAKT	152
ABSTRACT	152

Úvod

Diskuze o zavedení přímé volby prezidenta se v ČR vedla v podstatě již od počátku 90. let. Právě k jejímu úspěšnému zavedení dlouhodobě přispíval většinově pozitivní postoj veřejnosti k této otázce. Politici si toho byli po celou dobu této diskuze moc dobře vědomi a prosazováním této myšlenky si snažili především v období voleb vylepšovat svou image. Na straně odborníků (politologů či právníků) naopak až na pár výjimek panovala široká shoda na tom, že přímá volba prezidenta by se v ČR neměla konat.

Politologové i ústavní právníci upozorňovali, že zavedení přímé volby prezidenta je nepotřebným zásahem do stávajícího nastavení politického systému. Varovali také před výrazným posílením legitimacy přímo zvoleného prezidenta vůči premiérovi. V roce 2012 ale navzdory těmto výtkám vstoupila v platnost novela ústavního zákona, která zakotvila přímou volbu prezidenta do českého právního řádu.

Od té doby se v ČR prezidentské volby konaly dvakrát – v roce 2013 a 2018. Logicky se proto nabízí obě prezidentské volby vzájemně porovnat. Z žádného kola těchto voleb nicméně nevzešel jiný vítěz než stávající prezident Miloš Zeman. Existuje pochopitelně celá řada způsobů a pohledů, jak provést komparaci prezidentských voleb. Určitě by bylo relevantní zabývat se výhodami či nevýhodami přímé volby prezidenta, do jaké míry se naplnily obavy expertů, které před zavedením této volby měli, finančními limity kampaní apod.

Tato práce však klade důraz především na působení Miloše Zemana v oněch prezidentských volbách. Přitom mne ani tak nezajímá kdo je Miloš Zeman¹ a jaká je jeho minulost jako spíš to, kdo jsou jeho voliči. Cílem práce je proto analyzovat volební podporu Miloše Zemana v prezidentských volbách v letech 2013 a 2018. Mou hlavní motivací je především podat ucelený pohled na to, kdo jsou Zemanovi voliči a v jakých místech ČR se nejvíce koncentrují. Zároveň mne zajímá, zda se tyto aspekty mezi jednotlivými koly a volbami liší. Hlavní výzkumnou otázku proto stanovím takto: „*Jakým způsobem se změnila volební podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?*“

---

¹ Tím se v poslední době zabýval např. politolog Lubomír Kopeček ve své monografii s názvem Miloš Zeman – Příběh talentovaného pragmatika.

Práce je zcela standardně rozdělena do tří hlavních částí – teoretické, metodologické a analytické. Volební podporu lze zkoumat různými způsoby. První teoretická kapitola je věnována dvěma hlavním přístupům – volební geografii a sociologickým šetřením. V této části proto vysvětlím, s jakými předpoklady obě možnosti pracují, kdy je vhodné jejich použití či jaké jsou jejich výhody. Především se ale zaměřím na rizika a limity, které se u obou způsobů vyskytují. Následně zmíním i argumenty pro mé rozhodnutí pracovat s oběma přístupy zároveň a snažit se tak o co největší eliminaci zmíněných rizik. Na závěr této teoretické části vymezím na jejím základě tyto tři dílčí výzkumné otázky:

- 1. Jakým způsobem se z geografického hlediska změnila volební podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?*
- 2. Jakým způsobem se změnila struktura voličů Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?*
- 3. Jakým způsobem ovlivnily Zemanův elektorát obce, které v době výkonu svého prvního mandátu osobně navštívil?*

Následuje metodologická část, ve které blíže představím konkrétní nástroje (území volební a supervolební podpory, variační koeficienty, kontingenční tabulky, korelační a regresní analýzy), pomocí kterých se snažím na zmíněné dílčí výzkumné otázky odpovědět. V druhé fázi této části podrobně vylíčím povahu použitých dat. To znamená, že pro každou dílčí výzkumnou otázku uvedu, jakým způsobem na ni hledám odpověď a jaká konkrétní data k tomu využívám.

Analytická část je rozdělena do dvou samostatných celků. První z nich lze považovat za analytický vhled do tématu, který slouží k vykreslení souvislostí a zasazení do kontextu celé práce. Věnuji se prezidentským volbám v roce 2013 i 2018, přičemž se snažím vystihnout atmosféru a specifika, která volby v daném roce provázela. V textu také hledám společné rysy i rozdíly obou prezidentských voleb. Zaměřuji se hlavně na samotný průběh kampaně, přičemž kladu důraz na prezidentské debaty a předvolební průzkumy. Pro obě prezidentské volby je také připojena samostatná podkapitola týkající se druhého kola voleb.

Pro důkladné pochopení tématu jsem mezi jednotlivé části o Zemanově působení v prezidentských kampaních zařadil také pasáž, ve které se věnuji době, kdy prezident vykonával svůj první mandát. Úkolem tohoto textu je vystihnout alespoň část kontroverzních událostí, které prokazatelně ovlivnily důvěru v prezidenta a podle mého názoru měly potenciál i na změnu struktury Zemanova elektorátu v následujících volbách hlavy státu. V neposlední řadě pak tato část vhodně spojuje chronologickou linku mezi oběma prezidentskými volbami.

Druhý samostatný celek analytické části, který je vůbec nejrozsáhlejší z celé diplomové práce, obsahuje samotnou datovou analýzu. Ta je rozdělena do čtyřech jednotlivých analytických perspektiv (všeobecné, geografické, stranické a osobnostní). První pohled se zaměřuje na zkoumání volebních výsledků a účasti v jednotlivých kolech prezidentských voleb. Jak již název napovídá, jedná se o spíše všeobecný pohled, který má sloužit pro lepší pochopení následujících částí práce.

Geografická perspektiva patří znázornění územního rozložení volební podpory Miloše Zemana. Kromě klasických volebních map obsahuje tato pasáž také mapy, které pracují s konceptem tzv. území volební a supervolební podpory. V tomto případě využívám volební výsledky agregované na úrovni obcí ČR. Stejně jako v předchozím případě postupuji chronologicky dle konání jednotlivých volebních kol.

Ve třetí fázi analýzy dat se zaměřím na zkoumání podpory z pohledu voličů jednotlivých politických stran. Poprvé zde využívám individuální data ze sociologického šetření CVVM. Na jejich základě zjišťuji, u kterých sympatizantů, jakých politických stran byla v jednotlivých volbách nejvyšší pravděpodobnost, že dali svůj hlas Miloši Zemanovi. Kromě dotazníkových šetření pracuji v této části také s agregovanými daty. Na základě výsledků sněmovních voleb v letech 2013, 2017 a prezidentských voleb za roky 2013 a 2018 jsou vytvořeny korelační koeficienty a lineární regresní modely. S jejich pomocí následně ověřuji zjištěné vztahy z individuálních dat.

Poslední část datové analýzy zkoumá změny v Zemanově elektorátu z osobnostní perspektivy. Podobně jako v předchozím případě zjišťuji prostřednictvím výsledků šetření CVVM náklonnost jednotlivých segmentů voličů k Miloši Zemanovi. Využívám proto devět sociodemografických či socioekonomických proměnných². Následně jsou vytvořeny čtyři lineární regresní modely (jeden za každé kolo prezidentských voleb). Do nich vstoupí jako závislé proměnná procentní zisk Miloše Zemana v daném kole za každou obec v ČR. Jako nezávislé proměnné jsou poté do modelů přidány procentní podíly nezaměstnaných, OSVČ a lidí se středním vzděláním bez maturity. Na základě těchto modelů zkoumám, do jaké míry dokážou tyto tři proměnné vysvětlit varianci v Zemanově volební podpoře v jednotlivých volebních kolech.

Pro zodpovězení třetí dílčí výzkumné otázky vstoupí do dvou modelů pro rok 2018 ještě jeden regresor. Jedná se o dichotomickou proměnnou, která uvádí, zda danou obec Miloš

---

² Pohlaví, Věk, Vzdělání, Zájem o politiku, Spokojenost s politickou situací, Spokojenost se životem, Sebezařazení na levoprávní škále, Čistý osobní měsíční příjem, Odvětví zaměstnání

Zeman v průběhu svého prezidentství navštívil v rámci svých pravidelných výjezdů do krajů. Snažím se tímto způsobem nalézt vztah mezi zvýšenou podporou pro Zemana právě na základě uskutečněné návštěvy v obci. Na samý konec analytické části je zařazena podkapitola shrnující zjištěné výsledky.

Co se týče využití literatury, tak v teoretické části vycházím z konceptů britských klasiků volební geografie Rona J. Johnstona nebo Petera J. Taylora. Ačkoli jejich práce pochází zhruba ze 70. let 20. století, v mnoha ohledech jsou považovány za průkopnické a staly se základem pro další výzkum. Na jejich práci do jisté míry v 90. letech navazují i čeští autoři Petr Jehlička, Luděk Sýkora nebo Tomáš Kostelecký, čímž rozvíjejí tuto vědní disciplínu v ČR. Právě od Jehličky se Sýkorou využívám koncept tzv. *území volební podpory*, což sice není úplně nejnovější pojetí znázornění územní stability volební podpory, nicméně se i v současnosti stále využívá.

V 80. letech vymezil britský vědec Nigel Thrift dva základní přístupy volební geografie jako *kompozitní* a *kontextuální*. Informace o těchto přístupech čerpám zejména od Michala Pinka, který se jim věnuje ve svém článku publikovaném ve sborníku *Víceúrovňové vládnutí: Teorie, přístupy, metody*. Tyto teoretické poznatky jsem doplnil i z Pinkovy novější publikace *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny*, která velmi dobře shrnuje územní rozvrstvení volební podpory politických stran v českém i slovenském prostředí od 90. let až do roku 2010. Následně cituji z prací Pavlína Spurné a Karla Kouby, kteří se shodují v použití jak kompozitního, tak kontextuálního přístupu zároveň.

Při popisu riziku vzniku tzv. *ecological fallacy* čerpám mimo jiné explicitně z článku Williama S. Robinsona, který v *American Sociological Review* vůbec poprvé matematicky potvrdil toto vyvozování chybných závěrů. Robinson tím nejenže velice výrazně přispěl k dosavadnímu pohledu na výzkum pracující s agregovanými daty, ale také se mu povedlo vyvrátit závěry hned několika studií. Články ze Sociologického časopisu od Tomáše Kosteleckého a Daniela Čermáka mi pak byly přínosem zejména při rozboru dalších rizik, která s sebou práce s agregovanými daty nese.

Částečně z těchto článků vycházím i při zjišťování limitů při práci s daty z individuálních šetření. Pro tuto část ale nejvíce využívám konceptu amerického sociologa Roberta M. Grovese, který sjednotil problémy při analýze individuálních dat do tzv. *mean square error*. Z českých autorů toto pojetí využívají např. Jindřich Krejčí a Jiří Vinopal z jejichž monografií ve své práci taktéž vycházím. V publikaci *Kognitivní přístupy v metodologii výzkumných šetření: metoda okamžité validizace* překládá Vinopal Grovesovo schéma jako *celkovou*

výzkumnou chybu, kterou po jeho vzoru dále dělí na systematické zkreslení a náhodnou odchylku. Groves tímto schématem značně přispěl ke konceptualizaci zdroje chyb v dotazníkovém šetření na individuální úrovni. Vinopal s Krejčím zase k rozšíření tohoto konceptu v českém prostředí.

V metodologické části jsem častokrát využil publikaci *Přehled statistických metod: Analýza a metaanalýza dat* od Jana Hendla. Ten patří k nejvýznamnějším českým autorům v oblasti metod. Druhým důležitým zdrojem v této fázi práce je pro mne kniha s názvem *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS* od brněnských autorů Mareše, Rabušice a Soukupa. Hlavní výhodou této publikace je její relativní aktuálnost a využití v praxi při práci s programem IBM SPSS. Za přínos také považuji, že autoři jsou spíše sociologové než statistici, což vhodně doplňuje již zmíněnou Hendlovu publikaci.

Pro vhled do analytické části nejvíce využívám knihu kolektivu autorů s názvem *České prezidentské volby v roce 2013*, kterou editoval Jakub Šedo. Ta velmi podrobně shrnuje a analyzuje historicky první přímou volbu prezidenta v ČR rovnou z několika úhlů pohledu. Při zpracování období mezi prezidentskými volbami jsem nucen čerpat především z pramenů v podobě zpravodajských článků, jelikož vhodná literatura ještě není zpracovaná. Stejně tak je tomu i v části o druhých prezidentských volbách v roce 2018.

1. TEORETICKÁ ČÁST

Nejprve je nutné odlišit, jaké faktory ovlivňují volební výsledky. Tím základním dělením je rozlišení *prostorových* a *individuálních* faktorů. Prostorové faktory se týkají určitého území a pracuje se proto s analýzou agregátních dat. Naproti tomu individuální faktory se vážou k jednotlivým voličům. Analýza pak probíhá na základě sociologických výběrových šetření. „*Pokud chce kdokoli testovat validnost kompoziční a kontextové hypotézy v praxi, nutně potřebuje informace o voličském chování jednotlivých voličů společně s jejich osobními charakteristikami, a také, kvůli znalosti prostorového kontextu, další informace o místě regionu, ve kterém volič žije.*“ (Kostecký, Čermák 2003: 531)

Jak analýza agregátních dat, tak zkoumání sociologických výběrových šetření vycházejících z individuální úrovně mají pochopitelně své výhody i limity, které jsou objasněny v následujících kapitolách. Pro co nejpřesnější analýzu změny ve volební podpoře Miloše Zemana se proto nabízí zohlednění obou těchto metod.

1.1 Geografie voleb – prostorové faktory

Geografie voleb nebo také volební geografie je analýza prostorových vzorců volebního chování (Warf, Leib 2011: 3). Lze ji považovat za součást politologie, respektive politické geografie ačkoli má přesahy i do jiných vědních oborů jako je sociologie, demografie, ekonomie nebo geografie (Čerba 2004). Britský geograf Ron J. Johnston ji definuje jako studium geografických aspektů organizace, průběhu a výsledků voleb (Gregory et al. 2009: 187). To znamená, že volební geografie se zjednodušeně zabývá znázorňováním podpory pro jednotlivé kandidáty, a zároveň definováním takové skupiny voličů. Obecně se tak v geografii voleb pracuje s předpokladem, že rozdíly ve volební podpoře nejsou náhodné, ale souvisí se specifiky jednotlivých oblastí.

Historie volební geografie sahá až k počátkům 20. století. Za jednoho z prvních průkopníků tohoto oboru je považován francouzský geograf André Siegfried, který se ve svých pracích spoléhal zejména na agregované údaje nad individuální úrovní. Z prostého důvodu – jiná data zkrátka tehdy neměl k dispozici (Kostecký, Čermák 2003: 532). Nicméně většina literatury k tomuto tématu se začala objevovat až od 60. do 80. let téhož století (Ron J. Johnston, Peter J. Taylor). V České republice se tento obor začal rozvíjet až po obnovení politické soutěže v 90. letech a nemá tak dlouhou tradici. Za novátory geografie voleb v českém prostředí lze považovat Petra Jehličku, Lud'ka Sýkoru nebo Tomáše Kosteckého.

Základem pro studium volební geografie je těchto pět oblastí (Pink 2005: 150–151):

1. *prostorová organizace voleb* (hlavně vymezení volebních obvodů)
2. *prostorová diferenciací volebních výsledků a faktory podmiňující tuto odlišnost* (především konfliktní linie ve společnosti nebo faktory jako je míra nezaměstnanosti, náboženského vyznání apod.)
3. *vliv místních (geografických) faktorů na politické postoje a názory, které ovlivňují rozhodování voličů* (čtyři základní procesy: sousedský efekt, hlasování o sporném bodu, efekt kampaně, efekt náказы)
4. *prostorová diferenciací volebních výsledků a její vliv na vytváření zastupitelských sborů* (tzn. převod hlasů na mandáty)
5. *prostorová variabilita moci a samotná realizace politiky, která vychází ze zvoleného shromáždění*

Uvedené oblasti vycházejí ze staršího konceptu P. J. Taylora a R. J. Johnstona, kteří v roce 1979 vymezili pouze tři okruhy, jež byly později rozšířeny. De facto se jednalo o uvedené body číslo dvě (*geography of voting*), tři (*geographical influences in voting*) a čtyři (*geography of representation, geography of power*) (Kostelecký 1993: 169). I z toho důvodu se v této práci se zaměřím zejména na oblasti s číslem dvě a tři s využitím některých výše uvedených faktorů či procesů.

Jak už jsem stručně uvedl u bodu číslo dvě, přelomem ve vnímání této oblasti byla koncepce *cleavages*³ S. M. Lipseta a S. Rokkana, kterou představili v roce 1967. „Podle nich je možné nalézt nepřeborné množství způsobů, jak rozdělit společnost na vzájemně odlišné skupiny.“ (Tamtéž: 170) Následně definovali čtyři⁴ takové linie, které se vztahují k politickým postojům nebo stranám. V průběhu času se tato koncepce začala pro řadu vědců stávat nedostatečnou. Z toho důvodu docházelo k jejímu rozšiřování či upravování o další konfliktní linie. Ani já v této práci nevyházím pouze ze základních historických *cleavages*, jak je před více než 50 lety vymezili Lipset s Rokkanem, ale pracuji i s aktuálními teoretickými pohledy na dnešní svět, které z jejich koncepce bezpochyby vychází.

U bodu číslo tři, se kterým v práci taktéž pracuji, jsem stručně uvedl čtyři základní procesy⁵, které pod tento bod spadají a nyní je podrobněji vysvětlím. Prvním z nich je *friends and neighbours effect* neboli sousedský efekt. O něm se hovoří v případě, kdy kandidát získá

---

³ V ČR obvykle překládáno jako konfliktní či štěpné linie.

⁴ centrum vs. periferie, stát vs. církev, město vs. venkov, vlastník vs. pracující (Lipset, Rokkan 1967: 47)

⁵ sousedský efekt, hlasování o sporném bodu, efekt kampaně, efekt náказы

v místě a okolí svého bydliště nebo působení výrazně vyšší podporu, než je možné předpokládat dle jiných faktorů. Významnost tohoto efektu stoupá ve většinovém volebním systému zejména pak u kandidátů, kteří získali méně hlasů, kandidovali jako nezávislí nebo vůbec poprvé. Výjimečně se může stát, že kandidát získá ve své „domácí“ lokalitě horší výsledek, než se očekávalo (Kostelecký 1993: 171; Pink 2005: 151).

Druhý geografický faktor, který může ovlivnit volební výsledky je tzv. hlasování o sporném bodu (*issue voting*). To je možné zaregistrovat v případě, kdy nějaká otázka více rezonuje nebo je v určité oblasti považována za daleko důležitější než na jiném území. Kandidát, který zohledňuje tento problém a nabízí jeho řešení často získává v tomto místě také vyšší podporu. Příkladem může být úspěch menších politických stran, které mohou být založeny právě na tomto sporném bodu. Často se pak může jednat o různé nacionalistické, separatistické nebo zelené strany (Tamtéž).

Campaign effect tedy efekt kampaně bere v úvahu prostorově odlišný vliv lokální volební kampaně. Jedná se o jev, který má velký význam ve většinových volebních systémech, kdy je pro politickou stranu důležitější získat vyšší volební podporu v určitém území než na celostátní úrovni (např. při snaze o získání tzv. *marginal seats* nebo *swing states*). S rostoucím vlivem masmédií se v minulosti spekulovalo, že vliv lokální volební kampaně bude ztrácet na důležitosti, avšak dosud má efekt kampaně svůj velký význam (Tamtéž).

Posledním faktorem je tzv. efekt nákazy (*contagion effect, neighbourhood effect*). Takto lze označit jev, při kterém se jednotlivec rozhodne pro podporu určitého kandidáta nebo politické strany zejména na základě vlivu jeho bezprostředního okolí. Jde proto o „nákazu“ názory občanů, kteří žijí ve vzájemném sousedství, a přebírají tak volební preference od svého okolí, ačkoli si to nemusí přímo uvědomovat. Zřídka se stává, že by docházelo k negativnímu vztahu, ve kterém by jedinec hlasoval protestně tedy proti svému okolí. Efekt nákazy tak zpravidla způsobuje ještě vyšší volební zisky v oblastech, ve kterých je daný subjekt nebo kandidát již tak velmi silný (Kostelecký 1993: 172; Pink 2005: 151).

1.1.1 Přístupy

Britský geograf Nigel Thrift v roce 1983 poprvé definoval dva základní přístupy ke studiu volební geografie – *kompozitní* (compositional) a *kontextuální* (contextual). Ačkoli pracují s odlišnými předpoklady, oba přístupy se staly velmi vlivnými (Maškarinec 2013: 436; Pink 2005: 152).

Kompozitní přístup vychází z presumpce, že voliči, kteří patří do určité společenské skupiny, budou volit podobným způsobem. Přístup proto předpokládá, že individuální charakteristiky ovlivňují volební chování. Z toho důvodu se tento přístup snaží hledat souvislosti mezi jednotlivci a skupinou, ke které patří. Na tomto základě pak odvozuje teritoriální rozdíly (Pink 2012: 8). „*V případě jedince se jedná o nalezení charakteristik, které definují jeho postavení v sociální struktuře, resp. jeho přiřazení k některé politicky jasně orientované skupině, v případě regionu (města, čtvrti) jde o zjištění procentuálního zastoupení „těch“ či „oněch“ v populaci.*“ (Kostecký, Čermák 2004: 471) Tento přístup tedy ignoruje lokální faktory a zaměřuje se na celé zkoumané území. Vyznačuje se spíše kvantitativními studii s rozsáhlými datovými soubory (Pink 2012: 8).

Kontextuální přístup se naopak zaměřuje spíše na prostředí, ve kterém volič žije. Upozadňuje proto individuální charakteristiky jedince, a naopak dává do popředí prostorový kontext. Zohledňuje tak lokální specifika, historické události, zkušenosti nebo prožitky daného prostředí (Pink 2012: 8–9; Johnston et al. 2007: 641). „*V extrémním případě by se dalo říci, že v určení politických orientací jsou rozhodující místní podmínky, v nichž jedinec žil nebo žije, jeho aktuální postavení v sociální struktuře maximálně jen „mírně modifikuje“ jeho rozhodnutí.*“ (Kostecký, Čermák 2004: 471) Tento přístup zkrátka bere v potaz vlivy místních podmínek ale i médií nebo kampaní. Proto se pojí s již dříve uvedenými pojmy jako je efekt nákazy, efekt kampaně, sousedský efekt apod. Kontextuální přístup je oproti kompozitnímu častěji využíván v kvalitativních studiích (Pink 2012: 8–9; Johnston et al. 2007: 641).

Dlouhodobě se vede debata o tom, který z těchto přístupů dokáže volební chování vysvětlit lépe. Jisté je, že v případě ČR jsou regionální rozdíly ve voličských preferencích významné a v čase stabilní. Avšak nelze říci, že je to důsledek pouze různorodého složení obyvatelstva v jednotlivých regionech (Kostecký, Čermák 2004: 484–485). „*Analýzy ukazují, že míra vlivu kontextuálních proměnných dokonce není ve srovnání s vlivem individuálních charakteristik jednotlivých voličů marginální, ale že váha kontextuálních proměnných v modelech vysvětlujících politické postoje může být velká.*“ (Tamtéž: 485) Nicméně je nutné

podotknout, že síla vlivu individuálních či kontextuálních proměnných se u jednotlivých případů liší.

Podobně jako individuální a prostorové faktory, tak i oba přístupy ke zkoumání prostorové variability volebních výsledků mají jak své přednosti, tak i limity. „*K vysvětlení volebního chování obyvatel nestačí vycházet pouze z kompozičního přístupu. Nutné je uvažovat také kontextuální přístup, který klade důraz na prostorový kontext, v němž se jedinec rozhoduje.*“ (Spurná 2008: 31) Přímou kombinací obou těchto přístupů podobně jako to provedl ve své analýze Karel Kouba, který zahrnul jak socioekonomické proměnné vycházející z konfliktních linií (nezaměstnanost, podíl věřících atd.), tak dichotomické proměnné odlišující Moravu a Sudety (Kouba 2007). Nelze totiž jednoznačně říci, který z přístupů dokáže volební chování vysvětlit lépe.

1.1.2 Kritika, rizika, nevýhody analýzy agregátních dat

Hlavní nevýhodou při analýze agregovaných dat je riziko *ecological fallacy*⁶. Jedná se o vyvození nesprávných závěrů o jednotlivcích na základě agregovaných dat o skupině, do které tito jednotlivci patří (Gregory et al. 2009: 184).

Toto nebezpečné vytváření chybných závěrů o jednotlivcích na základě ekologické korelace vůbec poprvé matematicky potvrdil v roce 1950 William S. Robinson, čímž zpochybnil řadu významných předchozích studií (Robinson 1950: 357). Avšak rozhodně to neznamená, že by se tento problém přestal v odborných pracích zcela vyskytovat.

Jedním z mnoha typických příkladů ekologického klamu může být vliv poslechu country hudby na procento spáchaných sebevražd, kdy výzkumníci tvrdili, že jejich model vysvětluje 51 % variance (Stack, Gundlach 1992). Nicméně pro jejich tvrzení nedodali žádné jiné silné argumenty a brzy tak vyšlo najevo, že se stali pouze obětí právě popisovaného ekologického klamu (Mauk et al. 1994).

Riziko *ecological fallacy* nicméně neznamená, že nemá cenu agregovaná data využívat. Výzkumníci tak často činí, protože je to levnější a jednodušší varianta oproti složitějšímu a nákladnějšímu šetření na individuální úrovni. Je ale nutné mít vždy na paměti, že veškeré výsledky musí být interpretovány na zkoumané úrovni (v případě této práce se jedná o obce). Nelze proto vytvářet závěry o chování jednotlivých voličů na základě agregovaných dat

---

⁶ V českém jazyce bohužel neexistuje ustálený překlad pro tento výraz. Často se tak vyskytují pojmy jako ekologická chyba, omyl, klam či zkreslení (Gregor, Pink 2011: 221).

(Miller, Brewer 2003: 84–85). Navíc, jak uvádí Karel Kouba, „*je důležitá analytická úroveň, ve které je výzkum prováděn. Z teoretického hlediska je možné zdůvodnit řadu difuzních „kontextuálních“ procesů na mikroúrovni (jako například nálezové nebo sousedské efekty). Totéž je ale často problematické na úrovni vyšších celků, jako jsou, v českém případě, okresy či kraje. Čím vyšší je úroveň agregace, tím nižší je význam takových kontextuálních efektů.*“ (Kouba 2007: 1019)

Analýza agregátních dat, ale neskýtá pouze riziko ekologického klamu. Problém může být i se samotnými analyzovanými daty, která mají spoustu dalších limitů. Ta jsou nepochybně snadno dostupná a relativně levná, ale také jsou zpravidla sesbírána na úrovni velkého území (např. státu). To může samozřejmě umožnit práci i s nižšími jednotkami⁷, logicky ale při analýze nižší úrovně zkoumané oblasti dochází také ke snižování počtu sledovaných údajů. „*Největší komplikací ovšem představuje skutečnost, že jednotlivé charakteristiky, které slouží v agregátních analýzách jako vysvětlující proměnné, jsou často silně vzájemně korelovány (problém multikolinearity) a je u nich obtížné rozhodnout, co je příčinou a co následkem.*“ (Kostelecký, Čermák 2003: 532)

Dalším problémem může být nízká volební účast, která sníží reprezentativitu využitých volebních výsledků, jelikož velká část populace v těchto vyjádřených politických preferencích jednoduše není zahrnuta. Avšak neznamená to, že při nízké volební účasti nejsou volební data použitelná. Jen je třeba být opatrnější v interpretaci, jelikož se jedná o analýzu na základě dat, které nám poskytli pouze voliči nikoli celá populace včetně těch, kteří se voleb neúčastnili (Kostelecký, Čermák 2004: 484).

Volební výsledky výzkumníkovi tedy poskytnou vždy pouze dvě informace – zda se jedinec zúčastnil voleb a koho v nich případně podpořil. Nicméně se již nedozví, co přesně ho k tomuto rozhodnutí vedlo. Zdali je to voličova hodnotová orientace, jeho sympatie k lídrovi, popřípadě vliv jeho okolí apod. (Tamtéž: 484–485). Je proto nutné mít na paměti, že při práci s agregátními daty „*nikdy nemohou být k dispozici údaje za individuální „respondenty*“.“ (Tamtéž: 484)

---

⁷ Je možné pracovat až na úrovni volebních okrsků, ale obvykle se analyzují jednotlivé obce (Kostelecký, Čermák 2004: 484).

1.2 Sociologická šetření – individuální faktory

Jak vyplynulo z předchozích řádků, prostřednictvím agregovaných dat se nelze dozvědět spolehlivé informace o individuálním chování jednotlivce. Za metodologicky nadřazený přístup je proto považována analýza sociologických výběrových šetření, která dokáže výzkumníkovi podat informaci o chování jedince. Výběrová šetření lze považovat za nejlepší volbu, avšak jak napoví následující podkapitola, ani tato metoda není zcela bezproblémová (Kostelecký, Čermák 2003: 531–533).

Nejprve je ale nutné představit o čem vlastně píšu. „*Dotazníková šetření jsou nejrozšířenějším typem kvantitativních výzkumných metod. Umožňují měření sociálních jevů a následně i jejich analýzu za použití matematických modelů a statistických technik.*“ (Giddens 2013: 63) Samotným jádrem tohoto výzkumu je práce s výběrovým souborem⁸, který tvoří jednotliví respondenti. Nutností každého takového vzorku je jeho reprezentativita tzn. schopnost zastupovat, respektive kopírovat atributy, které má základní soubor. Za dostatečný výběrový vzorek se v ČR považuje soubor čítající přibližně 1000 respondentů (Reichel 2009: 76; Urban 2017: 59).

Výběr dotazovaných lze rozdělit na dvě hlavní kategorie: *náhodný* a *kvótní*. Jak napovídá název prvního zmíněného výběru, vstup do vybraného vzorku je čistě nahodilý. To znamená, že každý člen základního souboru by měl mít stejnou šanci do výběru vstoupit. Mnohdy je možné se v souvislosti s náhodným výběrem setkat i s termínem pravděpodobnostní⁹ výběr. Naopak kvótní neboli stratifikovaný výběr respondentů probíhá na základě tzv. kvótních znaků, které mají vzorek co nejvíce přiblížit k charakteristice základního souboru. Takový výběr je pochopitelně možné provést pouze v případě, pokud jsou tyto znaky u základního souboru známe (např. sociodemografické charakteristiky). Tyto údaje lze obvykle zjistit ze sčítání lidu. Kvótní výběr je možné zařadit pod záměrný neboli nepravděpodobnostní výběr (Giddens 2013: 64; Kostelecký, Čermák 2003: 535; Reichel 2009: 78–83; Urban 2017: 59–60).

---

⁸ Nehledě na velikost se v sociologii výběrovému souboru říká vzorek (Giddens 2013: 63).

⁹ Existují i další typy náhodného (pravděpodobnostního) výběru např.: prostý, stratifikovaný, skupinkový nebo víceetapový náhodný výběr (Reichel 2009: 78–80).

1.2.1 Nevýhody – celková výzkumná chyba

Pokud je ve výzkumu využíváno měření, je nutné vnímat, že bude v každém případě určitým způsobem zkreslené nějakým typem chyby. Americký sociolog Robert M. Groves konceptualizoval problémy výzkumného procesu jako *mean square error*. V českém prostředí pracují s tímto schématem i Jindřich Krejčí (*průměrná kvadratická chyba*) a Jiří Vinopal (*celková výzkumná chyba*), jejichž pojetí se od sebe vzájemně liší v podstatě pouze v rozdílném překladu. Nadále proto pracuji s terminologií Jiřího Vinopala (Groves 2004: 10; Krejčí 2008: 17; Vinopal 2008: 15).

Tabulka č. 1: Konceptuální struktura a terminologie zdrojů chyb v průzkumu

Celková výzkumná chyba													
Nesystematická chyba (variance)							Systematická chyba (bias)						
Chyby nepozorování			Chyby pozorování				Chyby nepozorování			Chyby pozorování			
Chyba pokrytí	Chybějící odpovědi	Výběrová chyba	Chyby tazatelů	Chyby respondentů	Chyby dotazníku	Chyby módu dotazování	Chyba pokrytí	Chybějící odpovědi	Výběrová chyba	Chyby tazatelů	Chyby respondentů	Chyby dotazníku	Chyby módu dotazování

Zdroj: Vinopal 2008: 15, zpracování autor

Groves dělí celkovou výzkumnou chybu na systematické zkreslení (*bias*) a náhodnou odchylku (*variance*). „*Bias (zkreslení) je konstantní (systematické) ovlivnění výsledku při každé aplikaci výzkumného designu. Informuje o rozdílu mezi průměrnou hodnotou měření a skutečnou hodnotou v populaci. Variance (odchylka) je náhodná chyba proměnné vyplývající z rozdílů v hodnotách u jednotek výzkumu (respondentů, tazatelů atp.), a je to tedy ta část chyby, která je specifická pro každé jedno použití výzkumného designu.*“ (Vinopal 2008: 13) Ať už systematická nebo nesystematická kategorie produkuje další omyly, které lze nadále dělit na chyby nepozorování a pozorování.

Chyby nepozorování (*nonsampling error*) se objevují díky tomu, že do výzkumného šetření nelze zahrnout celou populaci (základní soubor), ale pracuje se vždy pouze s omezeným vzorkem osob. V takovém případě se lze setkat s chybou pokrytí (*coverage error*), kdy do zmíněného vzorku některé typy lidí nemají žádnou možnost vstoupit. Tato chyba může vzniknout např. vyloučením minorit, což způsobí nadreprezentaci či podreprezentaci určité skupiny. Dalším typem je chyba nezískání odpovědi neboli *nonresponse error*. Za takovou chybu lze označit skutečnost, kdy vybraný respondent odmítne odpovídat na určitý typ otázek (*item nonresponse*) nebo se nechce zmíněného výzkumu vůbec zúčastnit (*unit nonresponse*) (Vinopal 2008: 14).

Právě tento typ chyby je poměrně aktuální, protože např. podle profesora Jeřábka neustále klesá ochota respondentů odpovídat, což může být vážný problém pro reprezentativitu výzkumů. Tato překážka je obzvláště důležitá pro výzkumy, která jsou na politická témata. Může se tak jednoduše stát, že výzkumník nebude znát názor určité sociální skupiny, což jeho závěry může výrazně zkreslit (Jeřábek 2018; Kostecký, Čermák 2003: 535–536). V podstatě je možné říci, že se zvyšující se *nonresponse error* se stupňuje také riziko *coverage error*.

Posledním typem chyby nepozorování je výběrová chyba (*sampling error*), která vzniká v důsledku statistického výpočtu, který ve výběrovém šetření pracuje s omezeným počtem respondentů a nikoli celou populací (Vinopal 2008: 14). Jistou výhodou této chyby je, že při náhodném pravděpodobnostním výběru lze poměrně přesně určit její hodnotu. Na 95% hladině spolehlivosti se v takovém případě výběrová chyba rovná přibližně $1/\sqrt{n}$ (Hendl 2015: 43). Rozsah této chyby závisí na třech podmínkách: velikosti vzorku, velikosti cílové populace a výši použité hladiny významnosti. Např. u výzkumu s 1000 respondentů, ve kterém bude mít strana X podporu 50 %, je nutné počítat na 95% hladině významnosti s výběrovou chybou $\pm 3,1$ %. To znamená, že podpora pro stranu X je na 95 % v intervalu od 46,9 do 53,1 %. V českém prostředí se při výzkumných šetření zpravidla postupuje víceúrovňovým pravděpodobnostním výběrem anebo kvótním výběrem (Kostecký, Čermák 2003: 533–535).

Naproti těmto chybám stojí chyby pozorování (*sampling error*), které již reflektují odlišnosti v odpovědích jednotlivých respondentů v porovnání se skutečnými hodnotami. Mezi ně se řadí chyby tazatelů (*interviewer errors*), které vycházejí ze stylu, jakým je rozhovor veden. To znamená, jakým způsobem čte tazatel respondentovi otázku nebo jaká je jeho intonace. Nicméně záleží např. i na tazatelově vzhledu a spoustě dalších hledisek, které mohou ovlivnit odpověď respondenta a zkreslit tak zkoumané proměnné (Krejčí 2008: 18; Vinopal 2008: 14). Tazatelé by také neměli hledat respondenty pouze ve svém blízkém okolí. Tato chyba „je nejpravděpodobnější příčinou, proč mají výsledky výzkumu produkované některými agenturami, zabývajícími se výzkumem veřejného mínění a politickým výzkumem, sklon se systematicky lišit od výsledků jiných společností navzdory tomu, že používají stejné metody výběru a aplikují stejné způsoby kontroly práce tazatelů, které jsou doporučeny standardy ESOMAR/WAPOR.“ (Kostecký, Čermák 2003: 535).

Na druhé straně lze pozorovat také chyby respondentů (*respondent errors*). Takové omyly vyplývají ze schopností jednotlivých dotazovaných vůbec správně odpovědět na položenou otázku. Záleží při tom na mnoha aspektech (od vzdělání přes komunikační dovednosti až po psychologické faktory). Další chybou pozorování jsou chyby výzkumného instrumentu

(*instrument errors*). Takovou chybou je myšleno např. špatné formulování otázek v dotazníku nebo obecné slabiny dotazování. *Instrument error* se tedy týká přímo zpracování daného dotazníku. Poslední skupinou v této kategorii jsou chyby spojené se způsobem (metodou) sběru dat. Existují různé techniky pro sběr dat (osobní rozhovor, samostatné vyplnění dotazníku respondentem, dotazování prostřednictvím telefonu, internetové online dotazníky apod.). Chyby ale mohou vzniknout i při zaznamenávání odpovědí ze strany tazatele či při kódování nebo čištění dat ze strany výzkumníka. To vše pochopitelně může přinášet rozdílné výsledky (Krejčí 2008: 18; Vinopal 2008: 14 a 16).

Nejde ale jen o singulární problémy, které se skrývají pod celkovou výzkumnou chybou. Ve většině případů není možné ať už z finančních nebo časových důvodů pracovat se souborem celé populace. Problém s dotazníkovými šetřeními proto spočívá také v samotné interpretaci výsledků. Výzkumník je obvykle nucen výsledky generalizovat, jelikož nepracuje se základním souborem, ale vždy s omezeným vzorkem respondentů. Vždy se proto musí dbát na to, aby byl vzorek reprezentativní a závěry se mohly zobecňovat (Giddens 2013: 62; Punch 2008: 54–55; Urban 2017: 59).

Už jsem krátce zmínil i finanční náročnost výběrových šetření. Ta je obzvláště vysoká při využití náhodného výběru respondentů. Zadavatelé předvolebních průzkumů z toho důvodu velmi často využívají spíše kvótní výběr, ve kterém tazatel vybírá respondenta podle jasného zadání (Kostelecký, Čermák 2003: 534–535).

Není také pravidlem, že respondenti mluví za každých okolností pravdu. A nezáleží úplně na tom, jestli lze dotazovaný záměrně (zdráhá se přiznat, koho bude skutečně volit nebo pro lepší image deklaruje svou účast u voleb, ačkoli se zúčastnit nehodlá apod.) nebo nevědomě (např. již si nepamatuje koho volil). Jisté je, že tyto odpovědi zkreslí výsledky šetření a výzkumník to musí reflektovat. Tyto praktiky se ve větší míře projevují právě v postkomunistických zemích než v etablovaných demokraciích, kde není otevřené vyjádření názoru ničím neobvyklým. Zkreslené hodnoty pak lze pozorovat u extremistických nebo médií silně kritizovaných politických stran (v ČR se jedná např. o KSČM). Z těchto i dalších důvodů je proto na místě data vážít nebo provádět i tzv. validizační studie (Kostelecký, Čermák 2003: 536; Linek 2018).

Tabulka č. 2: Výhody a nevýhody výběrového šetření

	Výhody	Nevýhody
Obecné	Výběrová šetření pomáhají relativně jednoduše a přímočaře při studiu postojů, názorů a motivů členů populace ve standardizované podobě.	Data jsou ovlivněna vlastnostmi respondenta (paměť, znalostmi, motivací). Respondenti nechtějí bezpodmínečně informovat o svých skutečných názorech a pocitech.
Poštovní dotazování a jedincem vyplňovaný dotazník	Často se jedná o jedinou snadnou cestu, jak získat informaci od většího počtu jedinců rychlou cestou. Dovoluje anonymní vyplňování, které podporuje upřímnost, jestliže se jedná o citlivé informace.	Obvykle slabá návratnost vyplněných dotazníků. Chybné odpovědi nelze opravit. Respondent nemusí odpovídat pravdivě.
Dotazování pomocí tazatelů	Tazatel může vyjasnit otázky. Přítomnost tazatele zvyšuje angažovanost účastníka, tazatel může posoudit, zda účastník odpovídá seriózně.	Data mohou být ovlivněna vlastnostmi tazatele a interakcí mezi respondentem a tazatelem. Respondent může mít pocit, že jeho odpovědi nebudou anonymní.

Zdroj: Hendl 2015: 63, zpracování autor

Jak už to ve vědě bývá, výzkumníci se navzájem zcela neshodnou. Podobně je tomu i v případě názorů na výhody a nevýhody výběrových šetření. Zastánci této metody ji považují za základ jakéhokoli empirického sociálního výzkumu. Odpůrci naopak považují sesbíraná data za zkreslená pohledem jedince, jehož „*odpovědi jsou směsí zdvořilosti, nudy, neznalosti a předstírání.*“ (Hendl 2015: 62) Stručné shrnutí je uvedeno v předchozí tabulce. Pravda bude zřejmě někde uprostřed, avšak výzkumník by k výběrovým šetřením neměl přistupovat nekriticky a vždy by se měl zajímat o kvalitu analyzovaného průzkumu. Mohou mu k tomu pomoci následující otázky (Tamtéž):

- *Kdo šetření prováděl?*
- *Jaká byla populace?*
- *Jaká byla opora výběru?*
- *Jakým způsobem byl vzorek vybrán a jak byl velký?*
- *Jaká byla návratnost?*
- *Jak byli respondenti kontaktováni?*
- *Kdy bylo šetření provedeno?*
- *Nedošlo ke zkreslení odpovědí?*
- *Jaké otázky byly kladeny?*

1.3 Využití obou metod

V předchozí teoretické části jsem nastínil přístupy, pomocí kterých lze ke studiu tohoto tématu přistoupit. Jejich užití vždy záleží na rozhodnutí výzkumníka, který zvolí, jaký z vytyčených přístupů je pro dosažení stanovených cílů nejvhodnější. Je zjevné, že jak práce s agregovanými daty, tak individuálními, má své nesporné výhody i nevýhody. Nedá se jednoznačně říci, že by jeden z nich byl jasně lepší. Naopak vhodnost užití se liší případ od případu v závislosti na výzkumném záměru.

Jak vyplynulo z předchozího textu, převládající metodou pro výzkum volebního chování je považováno spíše sociologické šetření pomocí dotazníků. To výzkumníkovi umožní pracovat s vlastnostmi voličů na individuální úrovni. Avšak neméně důležité je vnímat také prostorový kontext, který na rozhodování každého jedince bezpochyby působí a ovlivňuje také jeho rozhodování ve volbách. V takovém případě je ale využití dotazníků poměrně limitující a je proto lepší pracovat s daty na agregované úrovni (Bernard, Kostecký 2014: 3–4). Jenže pokud chce „*analytik použít k ověření teorií vysvětlujících individuální chování agregovaná data, pouští se do usuzování mezi různými úrovněmi.*“ (Lyons 2008: 73) To je samozřejmě problém, který lze do jisté míry řešit různými statistickými metodami, avšak vždy je nezbytné výsledky validovat prostřednictvím individuálních dat.

Z těchto důvodů jsem se rozhodl, že pro co nejpřesnější analýzu volební podpory Miloše Zemana budu postupovat multimetodickým přístupem a využiji práci s daty jak na agregované, tak individuální úrovni. Pevně věřím, že touto kombinací dostatečně eliminuji rizika a nevýhody, které tyto přístupy mají. „*Společné využití datových souborů na individuální a agregované úrovni představuje důležitou příležitost pro ověření a rozšíření stávajících teorií o předmětu, času, způsobech a příčinách lidského chování.*“ (Lyons 2008: 73)

Pro práci s charakteristikami voličů jako je pohlaví, věk, vzdělání, spokojenost, příjem, zaměstnání nebo politický postoj využívám individuálních dat z dotazníkových šetření CVVM. Jedná se o nezávislé a kvalitní výzkumné pracoviště, které se výzkumy tohoto typu dlouhodobě zabývá. Navíc poskytuje svá data i poměrně podrobné informace o své práci. Navíc je také akademickým partnerem SIMAR¹⁰, který dbá na dodržování standardů při provádění výzkumných šetření. To vše jsou důvody, proč považuji data CVVM za kvalitní a jejich použití za relevantní.

---

¹⁰ Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění

Prostorový kontext pak zohledním pomocí volebních výsledků a dat o struktuře obyvatel ze sčítání lidu, domů a bytů, které provedl ČSÚ v roce 2011. Při práci s agregovanými daty je z výše popsaných důvodů dobré snažit se pracovat na co nejnižší možné úrovni. Za takovou úroveň by v tomto případě mohly být považovány volební okrsky, nicméně data ze SLDB nejsou na této úrovni veřejně dostupná. Z toho důvodu jsem se rozhodl pracovat s daty za jednotlivé obce ČR, což nepovažuji za zásadní problém.

Na základě předchozích podkapitol jsem pro naplnění cíle této diplomové práce stanovil tyto výzkumné otázky:

- 1. Jakým způsobem se z geografického hlediska změnila volební podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?*
- 2. Jakým způsobem se změnila struktura voličů Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?*
- 3. Jakým způsobem ovlivnily Zemanův elektorát obce, které v době výkonu svého prvního mandátu osobně navštívil?*

2. METODOLOGICKÁ ČÁST

Jak už jsem uvedl v úvodu, cílem této diplomové práce je analyzovat volební podporu Miloše Zemana v prezidentských volbách v letech 2013 a 2018. Jedná se proto o diachronní kvantitativní komparační analýzu. V následujících podkapitolách je představen metodologický rámec z hlediska použitých analytických nástrojů a dat.

2.1 Využití analytické nástroje

Prvním z využitých nástrojů je tzv. *území volební podpory*. Jedná se o koncept českých geografů Petra Jehličky a Ludřka Sýkory, kterým lze analyzovat územní stabilitu volební podpory. Územím volební podpory se nazývají „*oblasti, které představují koncentraci 50 % z celkového počtu hlasů získaných stranou v daných volbách.*“ (Jehlička, Sýkora 1991: 84) Pro stanovení této oblasti je důležité sestupně seřadit všechny obce podle procentního podílu, který daný kandidát nebo strana získal. Následně se načítají jednotlivé počty hlasů, a to až do 50 % z celkového počtu hlasů. Oblasti, které zůstanou pod touto 50% hranicí je možné považovat za území volební podpory (ÚVP) daného kandidáta nebo politické strany (Tamtéž). Tuto metodu následně o několik let později modifikoval Pavel Šaradín. Princip ponechal zcela zachován, nicméně 50% limit snížil o polovinu na 25 % a definoval tak území supervolební podpory (ÚSVP) (Šaradín 2006: 248). Znázornění ÚVP i ÚSVP probíhá pomocí volebních map podobně jako v případě, kdy chce výzkumník zobrazit územní podporu daného kandidáta nebo politické strany.

Další nástroj, který je používán při práci agregovanými daty a je využit i v této práci, je koeficient variace nebo také *variační koeficient*. Jeho použití je na místě, „*jestliže chceme posoudit relativní velikost rozptýlenosti dat vzhledem k průměru.*“ (Hendl 2015: 103) Jeho nespornou výhodou je, že není náchylný ke zkreslení absolutními hodnotami. Samotný výpočet se provádí podílem směrodatné odchylky a aritmetického průměru. Obecně platí, že čím nižší hodnota koeficientu je nalezena, tím homogennější jsou zkoumaná data. Naopak čím vyšší je koeficient variace, tím více se od sebe data liší. Variační koeficient nemá žádnou horní hranici, nicméně v literatuře se uvádí, že pokud je jeho hodnota vyšší jak 0,5, tak je možné zkoumaná data považovat za velmi heterogenní. Tento koeficient je možné interpretovat i v procentech. V takovém případě číslo „*udává, z kolika procent se v průměru odchyľují jednotlivé hodnoty od aritmetického průměru.*“ (Neubauer, Sedlačík, Kříž 2016: 52).

Následně jsou využity také kontingenční tabulky. Jejich aplikace je vhodná při práci s kategoriálními proměnnými ať už jsou nominálního či ordinálního charakteru (Hendl 2015: 345–346). Přesně taková data jsou k dispozici z dotazníkových šetření CVVM. Kontingenční tabulky proto využívám pro zjištění vztahu mezi deklarovanou podporou pro Miloše Zemana v daném roce či kole a zvolenými charakteristikami voličů jako je věk, vzdělání, příjem, politický postoj atd.

Poslední dva využití nástroje v této práci jsou korelační a regresní analýza. Jejich cílem je pomoci výzkumníkovi popsat vzájemný vztah mezi dvěma nebo více proměnnými. V případě korelační analýzy se hovoří o vzájemné korelaci (asociaci) pokud se hodnoty jedné proměnné nachází poblíž hodnot proměnné druhé. Obecně platí, že hledání onoho vztahu probíhá ve čtyřech bodech. Nejprve je nutné zjistit, jestli vzájemný vztah vůbec existuje. Pokud ano, výzkumníka zajímá, jak je tento vztah silný. Dále se zabývá tím, jaký je směr tohoto vztahu (kladný nebo záporný) nebo jeho povaha (např. lineární) (Hendl 2015: 250–251; Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 265–266).

Pro realizaci korelační analýzy existuje řada koeficientů, avšak pro tuto práci je stěžejní *Pearsonův korelační koeficient* (**r**). Jedná se o symetrický koeficient, jehož hodnoty se pohybují v intervalu od -1 do $+1$, přičemž znaménko udává směr (+ pozitivní, – negativní) vzájemné závislosti. Dokáže měřit lineární vztah mezi dvěma proměnnými a jeho použití je vhodné, pokud jsou intervalového typu (Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 266, 280–281 a 289).

Tabulka č. 3: Interpretace korelačního koeficientu v sociálních vědách

Hodnota korelace	Síla asociace
0	žádná
0,01–0,09	triviální
0,1–0,29	nízká až střední
0,3–0,49	střední až podstatná
0,5–0,69	podstatná až velmi silná
0,7–0,89	velmi silná
0,9–0,99	téměř perfektní
1	perfektní

Zdroj: De Vaus 2002: 272, zpracování autor

Předchozí tabulka znázorňuje interpretaci jednotlivých intervalů Pearsonova korelačního koeficientu. Pokud se r rovná nule, zkoumané proměnné mezi sebou nekorelují (není mezi nimi lineární vztah). Čím více se hodnota r blíží k hodnotě $1/-1$, tím spíše lze označit vzájemný vztah za silnější (Hendl 2015: 254). K interpretaci je vhodné dopočítat i tzv. *koeficient determinace*. Jeho hodnota udává, kolik procent vysvětluje jedna proměnná za pomoci proměnné druhé. K jeho výsledku lze dojít umocněním hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu a vynásobením 100 (Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 291).

Ačkoli je tento koeficient poměrně často využívaný je nutné pamatovat i na jeho limity. Pearson např. nedělá žádné rozdíly mezi závisle a nezávisle proměnnou. Zároveň může být významně zkreslen odlehlými hodnotami. Samotná korelace, ač může být téměř perfektní, automaticky neznamená, že je mezi proměnnými kauzální vztah, ve kterém jedna proměnná způsobuje změny hodnot druhé proměnné (Hendl 2015: 254). „*Společenské jevy jsou velmi složitě ovlivňovány mnoha faktory (multideterminovány). Proto například zjištění korelace na úrovni 0,6 nás nesmí vést k domněnce, že jsme objevili vysvětlující faktor, nebo dokonce příčinu.*“ (Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 291)

Jak ukázaly předchozí řádky, korelační koeficienty jsou vhodné především ke zjištění, zda existuje vztah mezi proměnnými a určení jeho síly. Avšak již nejsou schopny podat další zpřesňující informace o tomto vztahu např. o jakou distanci jsou od sebe jednotlivé případy vzdáleny. A právě od toho je tu regresní analýza. Ta nejenže dokáže posoudit sílu vztahu mezi proměnnými, ale také vyčíslit vliv nezávisle proměnné (X) na závisle proměnnou (Y). Navíc umožní predikovat konkrétní hodnotu závisle proměnné na základě velikosti nezávisle proměnné (Hendl 2015: 277–279; Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 319–322).

Nezákladnějším typem je jednoduchá lineární regrese, která posuzuje vztah mezi dvěma proměnnými. Jednoduchou lineární regresi lze přidáním více nezávislých proměnných (prostřednictvím kterých je možné predikovat hodnoty závisle proměnné) modifikovat do tzv. vícenásobné regrese. Právě s vícenásobným lineárním regresním modelem pracuji v analytické části této práce. Pro použití regresní analýzy je nutné, aby byl vztah mezi proměnnými lineární. Principem je nalézt *regresní přímku*, která bude co nejvíce schopna předpovědět hodnoty závisle proměnné na základě hodnot nezávisle proměnných. Následně je

možné spočítat její parametry v *regresní rovnici*¹¹: $y = b_0 + b_1X$. Regresní analýzy je také vhodné znázorňovat pomocí bodového grafu (Tamtéž).

Co se týče interpretace regresních modelů, tak na výzkumníka čeká o něco více údajů než v případě korelačních koeficientů. Stěžejní jsou hodnoty¹² R a R^2 (*R Square*). Vyšší hodnota R udává i větší jistotu, že model vyhovuje zkoumaným datům. Naproti tomu R^2 udává sílu lineárního regresního vztahu mezi analyzovanými proměnnými. Po vynásobení 100 indikuje hodnota R^2 procento vysvětlené variance. Pro vhodnou interpretaci je dobré sledovat i hodnotu *Sig.*, která by se měla pohybovat pod hranicí 0,05, aby byl model statisticky významný. V případě že výzkumník uzná za vhodné, může se podívat i na parametry regresní přímky. Např. konstanta udává hodnotu, kterou má závisle proměnná, pokud se nezávisle proměnná rovná nule. Číslo, které se nachází u nestandardizovaného regresního koeficientu (b_1), říká, o jakou hodnotu se změní závisle proměnná, pokud se nezávisle proměnná zvýší o jednotku. Podobně jako korelační koeficienty je i lineární regrese velmi náchylná k odlehlým hodnotám (Tamtéž: 323–326 a 341).

Jak už jsem zmínil, v analytické části využiji mnohonásobnou lineární regresi, proto ji v této části více přiblížím. Ve své podstatě se jedná o propracovanější způsob jednoduché lineární regrese, který zvládne pracovat s více nezávisle proměnnými než s jednou. Přímou tedy vychází z jednoduché lineární regrese, což se promítá i do jejích vlastností počínaje rovnicí: $Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3$ (Závisle proměnná = součet konstanty s regresními koeficienty vynásobenými hodnotami nezávisle proměnných) (Tamtéž: 353).

Před samotným spuštěním modelu je nutné ověřit, zda data splňují předpoklady regresní analýzy. Nezávisle proměnné by vzájemně neměly výrazně¹³ korelovat, v takovém případě se hovoří o *multikolinearitě*, která není žádoucí. Vysoká multikolinearita by mohla způsobit, že vhodná nezávisle proměnná bude z modelu vyřazena nebo označena za statisticky nevýznamnou. V případě nálezu multikolinearity je možné jednu z proměnných z regresního modelu vyloučit nebo vzájemně zkombinovat do jedné proměnné. Dále je vhodné provést *test linearity* např. pomocí bodového grafu, který ukáže, jestli mají data lineární podobu. Případně

---

¹¹ y = hodnota závisle proměnné; x = hodnota nezávisle proměnné; b_0 = parametr udávající hodnotu, ve které přímka protíná osu Y ; b_1 = hodnota určující směr přímky (regresní koeficient) (Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 320)

¹² R = Pearsonův korelační koeficient v absolutní hodnotě; R^2 = umocněný Pearsonův korelační koeficient neboli již zmíněný koeficient determinace, který po vynásobení 100 znázorní procento vysvětlené variance Y

¹³ „Hodnoty nad 0,8 bývají považovány za příliš vysoké.“ (Mareš, Rabušic, Soukup 2015: 320)

je možné využít graf standardizovaných skutečných hodnot závisle proměnných (Y) a predikovaných reziduí (Y), což může zároveň objevit *heteroskedasticitu*¹⁴. Posledním předpokladem jsou *odlehle hodnoty*, které je nutné brát v potaz, protože mohou mnohonásobnou lineární regresi také výrazně zkreslit (Tamtéž: 354–355).

Pokud výzkumník naplní všechny uvedené předpoklady, stojí před dalším rozhodnutím. Jakou formu mnohonásobné regrese použije. Na výběr má ze dvou modelů: *deskriptivního* nebo *kauzálního*. První zmíněný slouží především k popsání zkoumaného problému. Výzkumník neočekává, že by mezi nezávislými proměnnými existovala nějaká vzájemná struktura vztahů a z toho důvodu pouze analyzuje, jakou silou nezávisle proměnné působí na závisle proměnnou. Právě v *deskriptivním* modelu by se měl výzkumník snažit o co nejvyšší R^2 , aby vysvětlil co největší procento rozptylu. Naopak kauzální model mnohonásobné regrese již předpokládá, že nezávisle proměnné působí jak sami na sebe, tak na nezávisle proměnnou. V analytické části této práce nicméně pracuji s deskriptivním modelem mnohonásobné regrese (Tamtéž: 356–357).

Poslední, co zbývá přiblížit, jsou tři způsoby, jakými mohou proměnné do regresního modelu vstoupit. Tyto způsoby totiž mohou ovlivnit výsledky regrese stejně tak jako pořadí, ve kterém se proměnné do modelu vkládají. První metoda je standardní neboli *enter*, která spočívá v tom, že výzkumník určí proměnné, které do modelu vstoupí všechny najednou. Tato metoda je vhodná k deskripci procenta vysvětlené variance (R^2), vlivu nezávisle proměnných na závisle proměnnou (nestandardizované regresní koeficienty) a zjištění důležitosti každé nezávisle proměnné (srovnání standardizovaných regresních koeficientů *beta*). Naopak tato metoda není vhodná pro kauzální model mnohonásobné regrese (Tamtéž: 357–358). Právě s metodou *enter* pracuji v analytické části této práce, proto zbylé dva způsoby představím pouze v krátkosti.

Metoda *stepwise* pracuje tím způsobem, že na rozdíl od předchozího způsobu *enter* neposílá proměnné do modelu všechny naráz, ale proměnné do něho vstupují postupně. *Stepwise* pak hledá jakýsi nejlepší model s proměnnými, které jsou statisticky signifikantně korelovány. K tomuto způsobu se řadí ještě dvě podobné: metoda *forward* (dopředná) a *backward* (zpětná). Třetí způsob, kterým mohou proměnné do regresního modelu vstoupit, se

---

¹⁴ O heteroskedasticitu se jedná v případě, kdy hodnoty závisle proměnné (Y) nemají pro všechny hodnoty nezávisle proměnné (X) rovnoměrný rozptyl. Jinými slovy zde není konstantní trend v hodnotách reziduí, což může vytvářet problémy např. při testování hypotéz (Kellstedt, Whitten 2007: 208).

nazývá *blocks*. V takovém případě může na rozdíl od předchozích metod analytik sám určit pořadí, v jakém proměnné do modelu vloží (Tamtéž: 359–361).

2.2 Data a metody

V této části práce se věnuji podrobnějšímu nastínění mého postupu pro zodpovězení jednotlivých výzkumných otázek. Konkrétně představím, jaké nástroje a data v jednotlivých fázích využívám.

1. Jakým způsobem se z geografického hlediska změnila volební podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?

Pro zodpovězení této výzkumné otázky využiji přístupu volební geografie a pracuji s daty na agregované úrovni. Na základě výsledků prezidentských voleb v roce 2013 i 2018, které v otevřené podobě poskytuje Český statistický úřad (ČSÚ), pozoruji odlišnosti v procentních ziscích Miloše Zemana v jednotlivých částech ČR. Pro tyto účely na základě uvedených dat vytvořím pomocí geografického informačního systému QGIS volební mapy znázorňující Zemanovu podporu na úrovni obcí ČR (případně využiji již vytvořené volně dostupné mapy). Jako mapový podklad použiju mapové vrstvy obcí a krajů ČR, které jsou k dispozici na webovém portálu ČÚZK.

K zodpovězení této výzkumné otázky využívám i dříve uvedeného konceptu tzv. území volební podpory od českých geografů Petra Jehličky a Lud'ka Sýkory včetně následné modifikace Pavla Šaradína, který vymezil území supervolební podpory. Za účelem znázornění ÚVP a ÚSVP opět vytvořím mapy pomocí programu QGIS. Posledním nástrojem, který mi pomůže odpovědět na otázku týkající se geografické změny volební podpory, je variační koeficient. Ten změří, do jaké míry byly volební zisky Miloše Zemana v jednotlivých obcích prostorově variabilní.

2. Jakým způsobem se změnila struktura voličů Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?

V případě této výzkumné otázky mne zajímají dvě hlediska. Za prvé mi jde o vyprofilování typického voliče Miloše Zemana v jednotlivých letech i kolech z pohledu voličů politických stran. Nejprve využiju dat z individuálních výzkumných šetření. V případě roku 2013 se jedná o datový soubor CVVM. Konkrétně jde o únorový¹⁵ výzkum „Naše společnost“, který CVVM pravidelně provádí. Ten je volně dostupný prostřednictvím katalogu Českého sociálněvědního datového archivu SOÚ AV ČR. Jeho součástí byly v tomto měsíci i otázky týkající se prezidentských voleb. Pro rok 2018 jsem využil nejaktuálnější průzkum CVVM „Naše společnost“ z ledna¹⁶ téhož roku v němž je zahrnuta otázka na první kolo prezidentských voleb. V následující tabulce jsou uvedeny proměnné s přesným zněním otázek, se kterými v této fázi analytické části pracuji.

Tabulka č. 4: Využité proměnné pro analýzu individuálních dat CVVM – stranický profil

Proměnná	2013		2018	
	Číslo otázky	Otázka	Číslo otázky	Otázka
Prezidentská volba – 1. kolo	PV.149a	Kterého kandidáta jste volil v prvním kole?	PV.149a	Kterého kandidáta jste volil?
Prezidentská volba – 2. kolo	PV.149b	Kterého kandidáta jste ve druhém kole volil?	X	X
Volba do PS	PV.4	Pokud byste k volbám šel, kterou stranu byste volil?	PV.4	Pokud byste k volbám šel, kterou stranu byste volil?

Zdroj: CVVM 2013a, CVVM 2018, zpracování autor

Kromě výzkumných šetření na individuální úrovni pracuji také s daty agregovanými na úrovni jednotlivých obcí ČR. Při analýze agregovaných dat využívám funkce statistického programu IBM SPSS. Podotýkám, že pro veškeré analýzy vytvořené v tomto programu je

¹⁵ Výběr respondentů proběhl kvótním výběrem ve dnech od 4. do 11. února 2013 (těsně po konání druhého kola prezidentských voleb) prostřednictvím standardizovaného dotazníku. Byly provedeny osobní rozhovory tazatelů s celkem 1060 dotázanými respondenty.

¹⁶ Výběr respondentů proběhl kvótním výběrem ve dnech od 15. do 24. ledna 2018 (mezi prvním a druhým kolem prezidentských voleb) prostřednictvím standardizovaného dotazníku. Byly provedeny osobní rozhovory tazatelů (kombinace CAPI a PAPI) s celkem 1086 dotázanými respondenty.

použito vážení dat. Pro rok 2013 se data váží na základě počtu registrovaných voličů v prvním kole voleb. Rok 2018 má pak paralelně vytvořenou vlastní váhu na základě počtu oprávněných voličů v prvním kole voleb téhož roku.

Za účelem nalezení zmíněného stranického profilu voliče Miloše Zemana využívám volební výsledky. Pro rok 2013 jsou to volební výsledky za obě kola prezidentských voleb a říjnových sněmovních voleb totožného roku. Rok 2018 je poté zkoumán pomocí výsledků za obě kola lednových prezidentských voleb a říjnových sněmovních voleb z roku 2017. Nejprve jsou prezentovány vzájemné vztahy pomocí Pearsonova korelačního koeficientu, následně jsou pro každý rok vytvořeny dva lineární regresní modely.

Tabulka č. 5: Využití proměnné pro analýzu agregovaných dat – stranický profil

2013		2018	
Volby	Datum	Volby	Datum
Prezidentské	1. kolo – 11.1. a 12.1.2013	Prezidentské	1. kolo – 12.1. a 13.1.2018
	2. kolo – 25.1. a 26.1.2013		2. kolo – 26.1. a 27.1.2013
Sněmovní	25.10. – 26.10.2013	Sněmovní	20. 10. – 21. 10. 2017

Zdroj: Volby.cz 2013, 2017 a 2018, zpracování autor

Druhý pohled se týká zkoumání změny ve struktuře voličů z hlediska osobnostních charakteristik, které zahrnují jak sociodemografické, tak socioekonomické proměnné. Stejně jako v případě již zmíněného pohledu voličů politických stran analyzují nejprve data na individuální úrovni, přičemž využívám proměnné uvedené v následující šesté tabulce z výše uvedených šetření CVVM. Pomocí kontingenčních tabulek sleduji, jakou podporu získal Zeman mezi jednotlivými segmenty společnosti.

Následně přejdu k analýze agregátních¹⁷ dat. Opět využiji volební výsledky z prezidentských voleb za obě kola v letech 2013 a 2018. Kromě toho pracuji ještě s daty ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) taktéž na úrovni obcí ČR, které prováděl Český statistický úřad (ČSÚ) v roce 2011. Obdobně jako v předchozím případě jsou pro každý rok vytvořeny dva lineární regresní modely, které mají za úkol vysvětlit volební podporu pro Miloše Zemana v daných volbách. Jako kontextuální nezávisle proměnné vstupují do modelů za jednotlivé obce následující procentní podíly: osob samostatně výdělečně činných (OSVČ), nezaměstnaných osob, osob s nejvyšším dokončeným středním vzděláním bez maturity.

¹⁷ Také v tomto případě platí, že pracuji v programu IBM SPSS s váženými daty na úrovni obcí ČR.

Tabulka č. 6: Využité proměnné pro analýzu individuálních dat CVVM – osobnostní profil

Proměnná	2013		2018	
	Číslo otázky	Popis	Číslo otázky	Popis
Prezidentská volba – 1. kolo	PV.149a	Kterého kandidáta jste volil v prvním kole?	PV.149a	Kterého kandidáta jste volil?
Prezidentská volba – 2. kolo	PV.149b	Kterého kandidáta jste ve druhém kole volil?	X	X
Pohlaví	IDE.8	Pohlaví respondenta	IDE.8	Pohlaví respondenta
Věk	vlastní	Transformovaný věk respondenta	vlastní	Transformovaný věk respondenta
Vzdělání	t_vzd	Transformované vzdělání respondenta	t_VZD	Transformované vzdělání respondenta
Zájem o politiku	PO.45a	Jak moc se v současné době zajímáte o politiku obecně?	PO.45a	Jak moc se v současné době zajímáte o politiku?
Spokojenost s pol. situací	PS.1	Zamyslíte-li se nad celkovou současnou politickou situací v ČR, řekl byste, že jste s ní...	PS.1	Zamyslíte-li se nad celkovou současnou politickou situací v ČR, řekl byste, že jste s ní...
Spokojenost se životem	OV.1	Jak jste celkově spokojen se svým životem?	OV.1	Jak jste celkově spokojen se svým životem?
Sebezařazení na levoprávní škále	t_lepra1	Transformované sebezařazení na škále levice – pravice	t_lepra1	Transformované sebezařazení na škále levice – pravice
Čistý osobní měsíční příjem	vlastní	Transformovaný celkový čistý měsíční příjem, tj. příjem pouze respondenta	vlastní	Transformovaný celkový čistý měsíční příjem, tj. příjem pouze respondenta
Odvětví zaměstnání	t_EA.a_9	Transformovaná pozice v zaměstnání respondenta	t_EA.a_9	Transformovaná pozice v zaměstnání respondenta

Zdroj: CVVM 2013a, CVVM 2018, zpracování autor

3. Jakým způsobem ovlivnily Zemanův elektorát obce, které v době výkonu svého prvního mandátu osobně navštívil?

Pro zodpovězení třetí výzkumné otázky využívám databázi obcí, které Miloš Zeman po dobu svého mandátu navštívil a měl v nich setkání s občany nebo zaměstnanci tamních firem. Významnou část této databáze (září 2013 – červen 2017) mi poskytl datový novinář Marcel Šulek ze serveru Lidovky.cz. Zbylé období (červen 2017 – listopad 2017) jsem doplnil z webu Hrad.cz, na kterém jsou údaje o Zemanových návštěvách uvedeny.

Informace o Zemanově návštěvě v dané obci vstoupí do dvou lineárních regresních modelů, jako samostatná nezávisle proměnná. Jedná se o poslední zmíněné modely pro rok 2018. Dummy¹⁸ proměnná „návštěva“ tak doplní již zmíněné tři regresory (procento osob s nejvyšším dokončeným středním vzděláním bez maturity, OSVČ a nezaměstnaných). Pro doplnění vytvořím v programu QGIS také volební mapu, která vykreslí Zemanem navštívené obce včetně změny v procentním volebním zisku mezi druhými koaly v letech 2013 a 2018.

---

¹⁸ Dummy neboli dichotomická proměnná nabývá pouze dvou hodnot (0 a 1). Její použití je vhodné např. v případech, kdy je nutné odlišit dvě samostatné kategorie (Brom, Řehák 2015: 86).

3. ANALYTICKÁ ČÁST – VHLED

Před samotnou analýzou je nejprve nutné nastínit průběh prezidentských voleb v letech 2013 a 2018. V následujících podkapitolách se věnuji obecným znakům, které danou volbu provázely. Zvláštní důraz pak kladu na působení Miloše Zemana v té dané volbě. Z důvodu rozsahu i tématu této práce se jednotlivými kandidáty zabývám pouze v nezbytně nutných případech (např. pokud jejich aktivita mohla mít vliv na volební podporu Miloše Zemana apod.). Mezi obě podkapitoly o prezidentských volbách je vložena část shrnující události týkající se Zemanova prvního mandátu.

3.1 Prezidentské volby v roce 2013

Historicky první přímá volba prezidenta ČR byla vyhlášena 1. října 2012 předsedou Senátu Milanem Štěchem na pátek 11. a sobotu 12. ledna 2013. Druhé kolo se konalo o dva týdny později 25. a 26. ledna téhož roku. Mezi prvními známými kandidáty byla Jana Bobošíková, která svůj záměr kandidovat na prezidentku ohlásila již na počátku roku 2011. V říjnu 2011 oznámil kandidaturu tehdejší předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg, kterého následně podpořili poslanci a senátoři. V lednu 2012 se veřejnost dozvěděla o dalším kandidátovi, a to Janu Fischerovi, který byl od počátku považován za favorita voleb. Čestný předseda Strany Práv Občanů¹⁹ (SPO) Miloš Zeman ohlásil, že se bude ucházet o hlasy voličů 14. února 2012. Samotný sběr podpisů potřebných pro nominaci započal 21. března a Zemanovi ho zajišťovala právě zmíněná SPO²⁰. Pouhých devět dní po oznámení Zemanovy kandidatury se rozhodla ucházet o úřad prezidenta druhá žena. S podporou KDU-ČSL kandidovala Zuzana Roithová, která byla v té době poslankyní Evropského parlamentu (Franko, Nováčková, Šedo 2013: 37–41).

Květen patřil ohlášení prezidentského kandidáta sociální demokracie. Ačkoli ČSSD zvažovala více jmen (Jan Švejnar, Vladimír Špidla nebo Pavel Rychetský), nakonec se Ústřední výkonný výbor strany usnesl, že nominantem ČSSD se stane senátor Jiří Dienstbier. Ke konci června 2012 oznámila kandidaturu bývalá poslankyně a aktivistka Taťana Fischerová, které kromě jejích příznivců pomohla se sběrem podpisů i Strana zelených. ODS

---

¹⁹ Do konce března 2014 nesla strana jméno i Miloše Zemana (Strana Práv Občanů – Zemanovci, SPOZ), nicméně po neúspěchu v parlamentních volbách v roce 2013 bylo Zemanovo jméno z názvu strany na jeho vlastní žádost odstraněno. Čestným předsedou nicméně zůstal (Lidovky.cz 2014a).

²⁰ S pomocí dobrovolníků se straně podařilo nasbírat více než 106 tisíc, což bylo vůbec nejvyšší číslo ze všech kandidátů, kteří podpisy pro svou nominaci sbírali (Novinky.cz 2012).

vybírala svého kandidáta ve stranických primárkách, které probíhaly od 2. května až do konce června 2012, přičemž stranici se rozhodovali mezi Přemyslem Sobotkou a Evženem Tošenovským. 28. června pak bylo ohlášeno, že ODS vyšle do voleb prvního zmíněného Přemysla Sobotku. V polovině roku 2012 se do volebního klání přihlásil i hudební skladatel Vladimír Franz, který svůj záměr oznámil na Facebooku (Tamtéž).

Hranici 50 tisíc podpisů občanů pro možnou kandidaturu překročil i tehdy nově zvolený senátor Tomio Okamura a ekonom Vladimír Dlouhý. Ministerstvo vnitra nicméně tyto dva kandidáty odmítlo zaregistrovat kvůli vysoké chybovosti, díky které na požadovanou hranici nedosáhli. Podobně na tom byla i Jana Bobošíková, avšak ta uspěla s odvoláním u Nejvyššího správního soudu, který ji do boje o Pražský hrad na rozdíl od Dlouhého a Okamury vrátil (Tamtéž: 40–45).

V průběhu roku 2012 se spekulovalo i o dalších potenciálních kandidátech²¹, ale těm se nakonec nepodařilo získat dostatečnou podporu u poslanců, senátorů ani občanů. Z toho důvodu se jimi v této práci podrobněji nezabývám. Pro první přímou volbu prezidenta ČR se pole devíti kandidátů na prezidenta ustálilo v tomto abecedním pořadí.

Tabulka č. 7: Kandidáti na prezidenta ČR v roce 2013

Nominace	Jméno, příjmení, politická příslušnost
Parlament	Jiří Dienstbier (ČSSD)
	Karel Schwarzenberg (TOP 09)
	Přemysl Sobotka (ODS)
Občané	Jana Bobošíková (SUVERENITA – BJB)
	Jan Fischer (BEZPP)
	Taťana Fischerová (Klíčové hnutí)
	Vladimír Franz (BEZPP)
	Zuzana Roithová (KDU-ČSL)
Miloš Zeman (SPOZ)	

Zdroj: MVČR 2012, zpracování autor

²¹ Klára Samková, Miroslava Němcová, Tomáš Vandas, Vladimír Remek, Petr Cibulka, Ladislav Jakl a další (Franko, Nováčková, Šedo 2013: 37–43).

Co se týče jejich společného profilu, tak je třeba zmínit, že všichni kandidáti vyjma Vladimíra Franze byli alespoň v minulosti členy některé politické strany²² nebo hnutí. Stejně tak opět s výjimkou Vladimíra Franze se jednalo o aktivní politiky nebo osoby, kteří buď působili nebo byli v demokratických volbách úspěšně zvoleni do vysokých politických funkcí ať už na národní nebo evropské úrovni (premiér, ministr, poslanec, senátor, europoslanec). Drtivá většina registrovaných kandidátů na prezidenta ČR proto již měla zkušenost s kandidaturou v demokratických volbách.

3.1.1 Průběh kampaně

Po Zemanově ohlášení kandidatury v půlce února roku 2012 přišel v jeho kampani již o čtyři měsíce později další důležitý milník. V červnu jeho tým ohlásil, že překročil hranici 50 tisíc nasbíraných podpisů nutných pro uznání kandidatury. Další fáze Zemanovy kampaně pak odstartovala v půlce srpna, kdy zahájil letákovou kampaň do schránek voličů, ve které byl připomínán jeho životní příběh. Dále spustil také billboardovou kampaň, web (ZemanNaHrad.cz) nebo inzerci v tisku. V kampani kladl důraz na národní symboly ČR (ať už se jednalo o státní hymnu nebo českou krajinu), což dokonale ilustroval i ústřední slogan Zemanovy kampaně „*Zde domov můj – srdcem za lidi, rozumem za republiku*“. Právě ten byl pro oslovení masového obyvatelstva velmi dobře zvolen. Do oslovování voličů se velmi výrazně zapojovala jeho tehdy 18letá dcera Kateřina, která svým vystupováním de facto zastínila i Zemanovu ženu Ivanu. Jejím úkolem bylo ukázat rovněž Zemanovu vlídnější tvář. Horkou fází volební kampaně před prvním kolem zahájil Miloš Zeman 5. listopadu v Kladně – místě svého rodiště. Právě zde odstartoval své závěrečné regionální turné po krajských městech ČR (Akrmanová 2013; Aktualne.cz 2013; Eibl, Gregor, Macková 2013: 85; Kopeček 2017: 228).

Miloš Zeman se snažil po celou dobu kampaně prezentovat jako člověk z lidu, který zná problémy obyčejných lidí, bude je hájit a stát na jejich straně. Je nutné připomenout, že tato rétorika byla velmi uvěřitelná, jelikož Zemana v podstatě charakterizuje. Přispěl k tomu i fakt, že od roku 2003 nebyl ve vysoké politice a média ho často nazývala „důchodcem z Vysočiny“, kam se stáhl. Navíc lidé za tu dobu zapomněli na spoustu kontroverzí, které Zemana v minulosti provázely. Tuto představu lidového prezidenta doplnil i důrazem na svůj

---

²² Také Jan Fischer, ačkoli v době prezidentských voleb nebyl členem žádné politické strany či hnutí, měl stranickou zkušenost. V letech 1980–1990 byl členem KSČ, což mu bylo v kampani často vyčítáno (iDnes.cz 2013a).

smysl pro humor, který je známý svými bonmoty a umí si udělat legraci sám ze sebe, což se objevilo i v oficiálním televizním spotu. Také na části billboardů měl Zeman namísto obleku svetr, v pozadí pak nebyl Pražský hrad ale krajina oblíbené Vysočiny (Akrmanová 2013; Červinková, Kulhavá 2013: 20; YouTube 2012; ZemanNaHrad.cz 2013a).

Prezentoval se například jako zásadový člověk, který své názory nemění a stojí si za nimi i proti vůli většiny. Zároveň se ale snažil zdůraznit také své nezpochybnitelné zkušenosti a schopnosti z nejvyšších pater politiky (předseda vlády a Poslanecké sněmovny). Rovněž akcentoval svou vysokoškolskou odbornost, když se nazval uznávaným ekonomem a v zahraničí respektovaným odborníkem, který dokázal vyvést ČR z ekonomické krize (ZemanNaHrad.cz 2013a).

Taktéž byl zřetelný jeho důraz na nacionální stránku, když akcentoval, že je Čech, který prožil celý v život právě v ČR a sliboval, že bude hájit české zájmy. Výrazně vystupoval také proti tehdejší velmi nepopulární Nečasově vládě. Oba naposled zmíněné faktory mu pomohly ve druhém kole, kdy se postavil proti ministrovi Nečasovy vlády Karlu Schwarzenbergovi. Právě proti vládě spustil mezi prvním a druhým kolem billboardovou kampaň se slogany „STOP této VLÁDĚ, volte Zemana!“ nebo „STOP Kalouskovi na Hradě, volte Zemana!“ doplněné Zemanovou fotografií a vlajkou ČR (Červinková, Kulhavá 2013: 20–21).

„Deziluze, strach a politická a ekonomická kritika se staly hlavním námětem jeho mítinků a besed během kampaně.“ (Kopeček 2017: 216) Jeho kampaň zkrátka velice dobře pomáhala k utváření image, která byla pro společnost uvěřitelná. Miloš Zeman dokázal výborně vystihnout dobovou atmosféru. Přesně věděl, na co budou jeho voliči slyšet, zejména pak ti ze starší či střední generace žijících v menších obcích. Zemanovu kampaň proto lze z tohoto pohledu hodnotit velmi kladně (Tamtéž: 214–216).

3.1.2 Prezidentské debaty

Celý průběh kampaně provázelo zhruba od srpna 2012 nespočetné množství debat s prezidentskými kandidáty. Ty se od sebe lišili ať už formátem (tematické zaměření, počet hostů apod.) nebo pořadatelem (médiá, neziskové organizace atd.). Právě tyto debaty se staly hlavním generátorem témat, které v kampani následně rezonovaly. Po většinu kampaně byl všemi relevantními výzkumnými agenturami (CVVM, Median nebo PPM Factum) považován za favorita voleb Jan Fischer s Milošem Zemanem. I to bylo důvodem, proč se pomyslným vrcholem kampaně stala debata právě těchto dvou mužů na TV Prima, kterou následovala „superdebata“ všech kandidátů v České televizi (Eibl, Gregor, Macková 2013: 68 a 88–89).

Právě v prezidentském duelu na TV Prima se ukázal rozdíl mezi oběma kandidáty. Jan Fischer působil oproti Miloši Zemanovi nervózně až křečovitě, nedokázal pohotově a taktně reagovat. Pravděpodobně se snažil být uvolněný, ale přehnaná emotivní gesta tomu rozhodně nepomáhala a spíše potvrzovala opak. Naopak Miloš Zeman, který do té doby na rozdíl od Fischera absolvoval stovky politických debat, dle očekávání prokázal své rétorické schopnosti. Působil velmi uvolněně, rozvážně a jako již tradičně si neodpustil několik svých bonmotů (YouTube 2013). Naopak závěrečná prezidentská „superdebata“ podle odborníků jasného vítěze neměla. Zeman byl v této debatě v defenzivnějším postavení, když musel čelit nepříjemným otázkám ohledně financování jeho kampaně nebo opoziční smlouvy. Avšak rozhodně nelze říci, že by si v této debatě počínal výrazně špatně (Denik.cz 2013).

3.1.3 Předvolební průzkumy

Sociolog a analytik agentury Median Daniel Prokop ještě před uskutečněním prvního kola uvedl: „*Debata o prvním kole prezidentské volby se polarizovala do dvou hlavních poloh. Jeden s odkazem na průzkumy považuje za takřka jisté postupující Miloše Zemana a Jana Fischera. Druhý obviňuje média a průzkumy z manipulování voleb a nadržování těmito dvěma kandidáty.*“ (Prokop 2013) Dlužno podotknout, že pro české výzkumné agentury veřejného mínění šlo o první zkušenost s prezidentskými volbami. Ačkoli je možné hovořit o jisté podobnosti s těmi senátními (dvoukolový většinový volební systém), přeci jen jde o volby odlišného významu (volební účast) i velikosti volebního obvodu (počet oprávněných voličů). Avšak pro agentury byla pravděpodobně nejzásadnějším problémem skutečnost, že ještě přibližně měsíc před prvním kolem nebylo jasné, kteří kandidáti se nakonec budou moci voleb zúčastnit (Gregor, Hrbková 2013: 91–92).

Jakkoli by se dalo soudit, že agentury situaci zcela nezvládly²³, když po většinu volební kampaně favorizovaly Jana Fischera, který nakonec skončil až na třetím místě s výrazným odstupem za postupující dvojicí Zeman–Schwarzenberg, nemusí to být tak jednoznačné. Většina šetření naznačovala výrazný pokles ve volební podpoře pro Jana Fischera, a naopak nárůst nebo alespoň stagnaci podpory pro Miloše Zemana. Stejně tak již citovaný Daniel Prokop ještě před prvním kolem prezidentské volby uváděl, že Zeman s Fischerem rozhodně nemají postup do druhého kola zajištěný. Vycházel přitom z vysokého procenta

---

²³ „Dne 14. prosince 2012 deník Právo zveřejnil vyjádření ředitele agentury PPM Factum Jana Herzmana, ředitele agentury STEM Jana Hartla a analytika CVVM Daniela Kunštáta, ze kterých vyplynulo přesvědčení všech tří dotázaných, že na prvních dvou místech už do voleb žádná změna nenastane.“ (Gregor, Hrbková 2013: 113) To znamená, že do druhého kola postoupí Zeman a Fischer.

nerozhodnutých voličů nebo právě zmíněného odlivu Fischerových sympatizantů. Správně poté odhadl i šanci uspět pro Jiřího Dienstbiera a Karla Schwarzenberga, kteří měli poměrně stabilní jádro voličů. Na vině jistému favorizování Zemana s Fischerem pak ale jsou i samotná média, která v českém prostředí dlouhodobě bojují se správnou interpretací volebních průzkumů. Nejde tak čistě jen o problém ze strany výzkumných agentur (Gregor, Hrbková 2013: 113–114; Prokop 2013).

3.1.4 Druhé kolo

Kampaň k druhému kolu prezidentských voleb začala v podstatě ihned po skončení prvního kola. Postupující kandidát Karel Schwarzenberg označil na své tiskové konferenci Miloše Zemana za muže minulosti, když ho spojil s kontroverzemi 90. let, a především opoziční smlouvou (CT24.cz 2013a). Reakce Miloše Zemana na sebe podle očekávání nenechala dlouho čekat. Na své tiskové konferenci k výsledkům prvního kola uznal, že je spojen s minulostí, ale kontroval, že Schwarzenberg je mužem přítomnosti. Tím prakticky ukázal, v jakém duchu povede kampaň následujících 14 dní, kdy se neustále snažil spojovat svého protikandidáta s tehdy velice nepopulární vládou, jíž byl Schwarzenberg ministrem a prvním místopředsedou (CT24.cz 2013b).

Tabulka č. 8: Podpora neúspěšných kandidátů z prvního kola v roce 2013

Podpořený kandidát	Neúspěšný kandidát
Karel Schwarzenberg	Zuzana Roithová Přemysl Sobotka Jiří Dienstbier
Miloš Zeman	Jan Fischer Vladimír Franz
Žádný	Jana Bobošíková Taťana Fischerová

Zdroj: Eibl, Gregor, Macková 2013: 88, zpracování autor

Ke kampani před druhým kolem voleb nepochybně patří i podpora neúspěšných kandidátů kola prvního. Karla Schwarzenberga otevřeně podpořila Zuzana Roithová, Přemysl Sobotka a Jiří Dienstbier. Právě u posledního zmíněného bylo takové vyjádření podpory poměrně diskutované. ČSSD totiž včetně jejího předsedy Bohuslava Sobotky, která Dienstbiera do

volebního klání nominovala, doporučila svým příznivcům podobně jako KSČM podpořit²⁴ ve druhém kole Miloše Zemana. Ten tak získal podporu od tehdy nejoblíbenější politické strany v zemi (ČSSD). Relativně dlouhou dobu na rozmyšlenou si nechal Jan Fischer. Své rozhodnutí oznámil až pár dní před konáním druhého kola voleb, ve kterém se rozhodl podpořit Miloše Zemana navzdory svému týmu²⁵ i skutečnosti, že se v průběhu kampaně pozitivně vyjadřoval spíše na adresu Karla Schwarzenberga. Své rozhodnutí zdůvodnil tím, že Zeman získal pro svou kandidaturu podpisy občanů nebo má dlouhodobě známé a jasné názory. Posledním z kandidátů, který vyjádřil před druhým kolem podporu jednomu z kandidátů, byl Vladimír Franz. Ten oznámil, že bude volit Miloše Zemana, nicméně své voliče k tomu nenabádal. Zbylé dvě kandidátky Jana Bobošíková a Taťana Fischerová se veřejně nepřiklonili ani k jednomu kandidátovi (Eibl, Gregor, Macková 2013: 88).

V době mezi prvním a druhým kolem prezidentské volby lze označit za klíčové dva aspekty. Prvním z nich byly televizní a rozhlasové debaty, ve kterých nejenže Zeman v souladu s dříve zmíněnou strategií oslovoval Schwarzenberga „pane ministře“ nebo „pane první místopředsedo vlády“, ale celkově z nich vyšel lépe. Vypadal silněji, působil energičtěji, lépe artikuloval a podobně jako v debatách před prvním kolem prokázal své dobré rétorické schopnosti. Zvládl lépe nastolovat jemu vyhovující témata i reagovat na kritiku protikandidáta. „*Naopak Schwarzenbergovy poukazy na staré Zemanovy kauzy vyzněly dost nevýrazně a zapadly.*“ (Kopeček 2017: 221–222) V prezidentských duelech zkrátka dominoval a každým svým vystoupením upevňoval svou pozici. Zlom přišel poté, když Schwarzenberg v debatě na ČT pro něj velmi nešťastně uvedl, že za odsun Sudetoněmců by z dnešního pohledu byla tehdejší poválečná vláda včetně prezidenta Beneše asi před Mezinárodním trestním soudem v Haagu. Na tento Schwarzenbergův přešlap dokázal Zeman pohotově zareagovat nejen v duelu na ČT, ale o den později o svém protikandidátovi na Primě řekl, že „mluví jako sudeťák“ a téma Benešových dekretů dominovalo diskuzi až do konce předvolební kampaně. Vrcholem Zemanovy kampaně se pak stal inzerát v Blesku, který byl otisknut v pátek 25. ledna tedy v den konání druhého kola voleb a nabádal voliče, aby nevolili

---

²⁴ Jakkoli je nutné zmínit, že se jednalo o relativně vlažnou podporu ze strany vnitřně rozpolcené ČSSD. Na jednu stranu v ní tehdy bylo protizemanovské křídlo, které reprezentoval Dienstbier, Sobotka nebo Špidla, ale na druhou stranu těžko mohla ČSSD před svými voliči podpořit tolik nenáviděnou pravicovou vládu, kterou zcela objektivně Karel Schwarzenberg reprezentoval (Kopeček 2017: 222).

²⁵ Lidé z volebního týmu Jana Fischera o den později zpochybnili jeho slova, a naopak vyjádřili podporu Karlu Schwarzenbergovi (Eibl, Gregor, Macková 2013: 88).

Karla Schwarzenberga, přičemž zdůrazňoval právě jeho výroky o Benešových dekretch (Eibl, Gregor, Macková 2013: 86–89; iHNed.cz 2013; Novinky.cz 2013a).

3.2 Zemanovo působení v letech 2013–2018

Miloš Zeman před svým zvolením v roce 2013 sliboval, že Pražský hrad by měl být neutrálním místem, kde by se mohla scházet vláda s opozicí a hledat zde společné kompromisy. Zároveň sliboval, že prezident by měl být člověk, který tlumí konflikty i kontroverze a rozhodně by je neměl rozdmýchávat (ZemanNaHrad.cz 2013b). Cílem této práce ale rozhodně není analyzovat do jaké míry Miloš Zeman v průběhu výkonu svého mandátu plnil sliby, které si vytyčil.

Jisté ale je, že ať už on nebo jeho blízké okolí způsobili řadu kontroverzí, které byly v médiích velmi probírány a měly potenciál změnit jeho volební podporu při plánované obhajobě Pražského hradu na dalších pět let. Dovolím si proto v této kapitole chronologicky připomenout ty nejzásadnější z nich.

Vše začalo již na konci ledna, kdy Zeman jmenoval do funkce kancléře tehdejšího předsedu SPOZ Vratislava Mynáře navzdory opakovanému tvrzení, že si s sebou na Pražský hrad vezme jen řidiče a tajemníka (iDnes.cz 2013c). Do role nejvlivnějšího poradce byl instalován Martin Nejedlý. Právě tyto dvě postavy jsou pro Zemana důležité po celé jeho první funkční období, ačkoli sami vyvolávají nemálo kontroverzí (ať už jde o Mynářovu chybějící bezpečnostní prověrku nebo Nejedlého působení v české pobočce ruského Lukoilu a další problémy). Terčem kritiky se Zeman stával často i kvůli chování jeho tiskového mluvčího Jiřího Ovčáčka. Kladné body mu rozhodně nepřinesly ani skandály kolem šéfa protokolu Forejta (drogová aféra) nebo jeho zástupce Kruliše (nabourané policejní BMW).

V květnu 2013 se uskutečnila jedna z prvních větších kauz tzv. viróza. Šlo o to, že Zeman zamířil po návštěvě ruské ambasády jako jeden z klíčníků na slavnostní vyzvednutí korunovačních klenotů na Pražském hradě. Celou slavnostní událost přenášela živě ČT a Zeman zcela objektivně nad klenoty vrávorál a působil malátně, což tehdejší mluvčí Burianová vysvětlila virózou, se kterou se prezident v posledních dnech potýkal. To nezměnilo nic na tom, že na sociálních sítích i ve společnosti se pojem viróza stal jedním z termínů pro „společenskou únavu“ (Lidovky.cz 2013). A nejen to. V důsledku této skutečnosti tehdy také znatelně klesla důvěra veřejnosti v úřad prezidenta (CVVM 2013b).

O týden později Zeman zvažoval podepsání jmenovacího dekretu na udělení profesorského titulu pro literárního historika Martina C. Putnu, který je prezidentovým kritikem (CT24.cz

2013c). Zeman nakonec dekret podepsal, nicméně předání proběhlo prostřednictvím ministra školství, což se od té doby stalo pravidlem.

V červnu 2013 podal demisi vlády premiér Petr Nečas a tím byl vytvořen významný prostor pro Zemanovo manévrování. Prezident samozřejmě nechtěl být tím, kdo otevře dveře další vládě tolik nenáviděné pravice, avšak co je důležitější, nechtěl si nechat ujít možnost výrazněji promluvit do vládní politiky a stát se jejím významným aktérem. Navzdory deklarované sněmovní podpoře pro vládu Miroslavy Němcové Zeman pověřil jednáním svého přítele Jiřího Rusnoka (iDnes.cz 2013d).

Ten do svého kabinetu vybral lidi spřízněné právě se Zemanem. Přestože se Zeman velmi výrazně snažil, aby jeho „vláda odborníků“ získala důvěru Poslanecké sněmovny, nestalo se tak. I tak Rusnokova vláda zůstala u moci až do začátku kalendářního roku 2014, tedy do doby ustavení nové vlády, která vzešla z předčasných voleb. Politolog Lubomír Kopeček popisuje tuto fázi Zemanova úřadování za snahu o posílení prezidentských pravomocí podle vzoru francouzského prezidenta Charlese de Gaulla. Toto úsilí mělo vyústit v transformaci ČR na poloprezidentský režim (Kopeček 2017: 230). To se sice nepodařilo, ale Zeman s kreativním výkladem nejrůznějších pravomocí rozhodně nehodlal končit, což nakonec potvrzují i jeho slova, která mimochodem uvedl v rozhovoru s tehdejším redaktorem Práva Jiřím Ovčáčkem: „*pojem ústavní zvyklosti je naprosto idiotský*.“ (Novinky.cz 2013b)

Den po sněmovních volbách, ve kterých „vládní SPOZ“ výrazně propadla a zvítězila ČSSD následovaná hnutím ANO, se na zámku v Lánech konala schůzka prezidenta Zemana se zástupci ČSSD, které vedl Michal Hašek. Schůzka vstoupila do médií jako tzv. lánský puč, kdy Zeman s několika představiteli ČSSD konzultoval odvolání předsedy Bohuslava Sobotky. Ten ale chystaný útok ustál, v sociální demokracii převážilo protizemanovské křídlo a Zeman na konci roku 2013 tušil, že jeho vliv na Sněmovnu i Strakovu akademii bude v nejbližších týdnech slábnout. Události těchto dní navíc oslabily důvěru v prezidenta ještě výrazněji než v případě kauzy s virózou (Kopeček 2017: 234–236).

V říjnu 2013 Miloš Zeman poprvé udělil státní vyznamenání. Ani tato událost se neobešla bez kontroverzí. Stejně jako v dalších letech. V roce 2013 se diskutovalo hlavně o neúčasti rektorů vysokých škol a Vladimíru Mišíkovi, který vyznamenání z rukou Zemana odmítnul. O rok na to se o pozdvižení postarali vyznamenání režiséři spjatí s prezidentem – Filip Renč a Robert Sedláček, který na Pražský hrad dorazil ve fleecové mikině. V roce 2015 se části veřejnosti nelíbilo státní vyznamenání pro herečku Jitku Frantovou Pelikánovou, která byla vedena ve svazcích StB. Rok 2015 poznamenala kauza kolem Jiřího Bradyho, který nakonec nedostal ocenění, protože se jeho synovec tehdejší ministr kultury Daniel Herman setkal

s dalajlamou (Tyden.cz 2016). Snad jen v roce 2017 proběhlo slavnostní předávání státních vyznamenání v porovnání s předchozími roky v relativním klidu. Například vyznamenání publicisty a komentátora Petra Žantovského, který se netají různými konspiračními teoriemi, nebo bývalého německého kancléře Gerharda Schrödera, který je v současnosti spojován s prací pro ruský Gazprom, už vyvolalo pouze omezenou vlnu nevole (Lidovky.cz 2017a).

Zeman se snažil částečně obstruovat se jmenováním Sobotkovy vlády. A to jak se jmenováním Sobotky premiérem, tak se jmenováním jednotlivých ministrů. Novinkou byly individuální pohovory s ministerskými kandidáty na Pražském hradě, kde je Zeman zkoušel, zda jsou dostatečně kompetentní. Nakonec ale Sobotkovu vládu skutečně jmenoval beze změn a situace na české scéně se do značné míry uklidnila. Zeman začal být vůči populární Sobotkově vládě dokonce smířlivější. Lze to označit za jednoznačný kalkul, ze kterého těžil také Zeman. Důvěra v prezidenta se postupně dostala na hodnoty, které bylo možné pozorovat v době těsně po jeho inauguraci. Situace na domácí scéně se do značné míry stabilizovala, Zeman se proto začal soustředit také na zahraniční politiku (Kopeček 2017: 237–239).

V březnu roku 2014 se na východní Ukrajině otevřely ozbrojené boje kvůli ruské anexi poloostrova Krymu. K tomuto tématu se Zeman opakovaně vyjádřil, že neví o tom, že by na východní Ukrajině byli ruští vojáci. De facto tak zpochybňoval tvrzení, že šlo o ruskou invazivní armádu, čímž vyvolával kontroverze také u zahraničních partnerů z NATO (Lidovky.cz 2014b). V létě se pak vydal na rhodoskou konferenci Dialog civilizací pořádanou ruským oligarchou Vladimírem Jakuninem, který je spojován s prací pro KGB. Zeman se tam mimo jiné vyjádřil, že je pro zrušení sankcí, které proti Rusku zavedla EU i USA právě kvůli anexi Krymu (iDnes.cz 2014a).

Na konci října roku 2014 pak vyvolal ve společnosti rozruch Zemanův výrok, který pronesl při návštěvě Číny. V rozhovoru pro státní televizi CCTV se vyslovil, že do Číny nepřijel poučovat o lidských právech, nýbrž se přijel učit, jak stabilizovat společnost (Echo24.cz 2014a). Kontroverze vyvolal i Zemanův návrat zpět do ČR, když využil služeb nejbohatšího Čecha Petra Kellnera. Při cestě z Číny totiž Zeman neseděl ve vládním speciálu, ale v airbusu pronajatém právě od Kellnerovy investiční skupiny PPF (iDnes.cz 2014b).

Zeman se chtěl prezentovat jako státník, který v zahraničí otevírá dveře českým podnikatelům. Část veřejnosti byla ale velmi znepokojena skutečností, že se zpravidla jednalo o země bývalého Sovětského svazu nebo státy s nedemokratickým režimem. Dobře vystihujícím příkladem mohou být Zemanovy sympatie k Rusku a Číně. Jeho působení a výroky v zahraniční politice vytvářely obavy, zda Zeman neoslabuje západní orientaci ČR (Kopeček 2017: 243–249).

V listopadu 2014 se Zeman dopustil z mého pohledu pravděpodobně největšího přešlapu. V živě vysílaném pořadu Hovory z Lán, který byl vysílán na Radiožurnálu, prezident zcela úmyslně sdělil národu několik velmi vulgárních slov, která nebudu v této práci publikovat (Echo24.cz 2014b). Zcela určitě nešlo o nezáměrné použití těchto výrazů, ale o promyšlenou strategii, prostřednictvím které se Zeman dlouhodobě snaží pohrdat intelektuály (pražská kavárna, nejmenování profesorů, nepozvání rektorů apod.). Zároveň se chce ale co nejvíce přibližovat obyčejnému lidu. V tomto případě se ale přepočítal, pravděpodobně i kvůli velmi specifickému vztahu Čechů k úřadu prezidenta. Takové vyjadřování neschvalovali ani Zemanovi skalní příznivci, což se negativně promítlo na důvěře v prezidenta. Ta se snížila na vůbec nejnižší úroveň od Zemanova nástupu do funkce. Horších hodnot už dosáhl pouze Václav Klaus na konci svého druhého funkčního období po vyhlášení obzvláště nepopulární amnestie (Kopeček 2017: 251–253).

Listopad 2014 se nesl v duchu připomínání 25. výročí od událostí roku 1989. Zeman v souvislosti s tímto tématem mírně řečeno zlehčoval roli, kterou tehdy sehráli protestující studenti. Demonstraci na Národní třídě označil za jednu z několika demonstrací, která nebyla žádným masakrem (Lidovky.cz 2014c). 17. listopad 2014 se tak kromě připomínání Sametové revoluce přetavil i do masových protestů právě proti hlavě státu. Tisíce lidí na Národní třídě symbolicky ukázalo Zemanovi červenou kartu (iDnes.cz 2014c). Na pražském Albertově Zeman vystoupil spolu s prezidenty Německa, Polska, Slovenska a Maďarska, před kterými ho stovky lidí vypískaly a vzduchem létala i vajíčka (Novinky.cz 2014). Z události je rázem ostuda mezinárodního dosahu, důvěra v prezidenta republiky se ocitá na bodu mrazu.

V lednu roku 2015 cituje Zeman ve svém projevu z neexistujícího článku „Hitler je gentleman“ Ferdinanda Peroutky, který se dosud nenalezl, za což se Zeman zesnulému Peroutkovi odmítl omluvit. Kromě toho prezident varoval svět před superholokaustem ze strany Islámského státu (iDnes.cz 2015a). Právě na jaře 2015 začala do Evropy proudit masa lidí ze států Afriky či Blízkého východu. To se pochopitelně promítlo také do rétoriky Miloše Zemana, přestože ČR byla pouze tranzitní zemí. Málokdy zapomněl ve svých projevech pracovat se zvýšenou náladou strachu ve společnosti. Mluvit o „organizované invazi uprchlíků“ si Zeman neodpustil ani ve svém vánočním projevu na konci roku 2015. Ten zakončil ne zcela pozitivními slovy: „Tahle země je naše. A tahle země není a ani nemůže být pro všechny.“ Podobně jako o rok později, kdy spojil „neintegrovatelné migranty“ s terorismem (Kopeček 2017: 255–257).

Z událostí roku 2015 nepochybně stojí za zmínku i 17. listopad tohoto roku. Zeman se opět po roce objevil na pražském Albertově. Avšak oproti roku 2014 byl prostor určen pouze pro

jeho příznivce. Zeman zde navíc vystoupil po boku zástupců uskupení Islám v ČR nechceme nebo Blok proti islámu, jehož lídrem byl Martin Konvička. Ten byl tehdy považován za předního extremistu ve vztahu k migraci. Společně s těmito lidmi Zeman zpíval i českou hymnu (iDnes.cz 2015b). Vzduchem tedy tentokrát nelétaly vajíčka, nýbrž transparenty s prezidentovou fotografií a nápisem „Ať žije Zeman“, které drželi ať už jeho příznivci z SPO nebo antiimigrační aktivisti. Zemanovo vystoupení na pódiu vedle Martina Konvičky odsoudili nejen politici napříč politickým spektrem. Za běžných okolností by se velmi pravděpodobně tento čin negativně projevil na důvěře v daného politika. Avšak v tehdejší náladě migrační krize k žádnému propadu nedošlo, a naopak důvěra v prezidenta i nadále stoupala (Kopeček 2017: 261–262).

„Záběry uprchlíků pokoušejících se dostat do Evropy divákům během roku 2016 zevšedněly. Přestože počty příchozích mířících přes moře byly stále poměrně velké, zájem veřejnosti o migraci překročil svůj zenit. (...) Strach z kulturního ohrožení zůstal, ovšem jeho mobilizační potenciál už nebyl tak velký jako v roce 2015.“ (Tamtéž 2017: 267) Na konci března roku 2016 přiletěl do Prahy vůbec poprvé čínský prezident Si Ťin-pching. Z českého pohledu pak poněkud netradičně lemovaly cestu z letiště na Pražský hrad české a čínské vlajky. Třídenní návštěva vyvolala řadu protestů proti Zemanově servilitě. Vzniklo i několik střetů kvůli tibetským vlajkám (Denik.cz 2016). Utlumení migrační vlny i kontroverze spojené s návštěvou čínského prezidenta se bezpochyby podílely na poklesu důvěry v prezidenta, který poté následoval.

Další ostudy mezinárodního rozměru přinesl říjen 2016. Vše odstartovalo, když Zeman přijel pozdě na pohřeb slovenského prezidenta Michala Kováče. Z toho důvodu nebyl vpuštěn do sálu a poklonil se až na nádvoří, když byla rakev odnášena (Lidovky.cz 2016). Následně Zeman kritizoval amerického velvyslance Schapira, že se „jako téměř jediný z velvyslanců nezúčastnil státního svátku 28. října na Pražském hradě,“ což nebyla pravda. Naplno tak vyvrcholily již dlouhou dobu vyhrocené vztahy mezi americkou ambasádou a Pražským hradem (CT24.cz 2016).

Na počátku prosince roku 2016 se uskutečnil telefonát mezi Zemanem a nově zvoleným prezidentem USA Trumpem. Český prezident podle vyjádření Hradu obdržel pozvání do Bílého domu, které se mělo uskutečnit v dubnu následujícího roku. Zeman naopak pozval Trumpa do Prahy, který tuto nabídku taktéž přijal (Hrad.cz 2016). Ani jedno setkání se nakonec do konce prvního mandátu Miloše Zemana neuskutečnilo.

Události roku 2017, které mohly ovlivnit průběh předvolební kampaně jsou v zásadě dvě. Zpočátku května se stal prezident jedním z hlavních aktérů vládní i ústavní krize. Ta vyústila

v otevřený střet mezi Zemanem a premiérem Sobotkou, který se odehrál na Pražském hradě za přítomnosti novinářů a televizních kamer (iRozhlas.cz 2017a). „*Tato scéna pobouřila i část veřejnosti prezidentovi důvěřující, protože představovala degradaci symbolického rozměru prezidentského úřadu. Zeman se v daném okamžiku zachoval jako bezohledný hulvát.*“ (Kopeček 2017: 277) Průzkum Medianu ukázal, že Zemanovo jednání v rámci vládní krize vnímalo negativně zhruba 61 % respondentů (Median 2017b). Druhá událost, prostřednictvím které se Zeman snažil mírnit negativní dopady jeho jednání ve zmíněné krizi, byla milost pro dvojnásobného vraha Jiřího Kajínka. S tím ale souhlasilo pouze cca 54 % respondentů (Tamtéž). Ani to proto nedokázalo zabránit největšímu propadu v důvěře prezidenta od konce roku 2014, kdy pronášel vulgarity ve vysílání Českého rozhlasu (CVVM 2017).

Tímto chronologickým výčtem Zemanových kontroverzí z doby jeho působení na Pražském hradě v rámci prvního funkčního období se snažím naznačit, že jeho voliči z roku 2013 mohli mít spoustu podnětů pro to, aby Zemana v roce 2018 již znovu nepodpořili (mohla by se změnit jejich struktura). Docela určitě by se dalo najít ještě několik dalších událostí²⁶, které vzbudily zájem médií i veřejnosti, ale z důvodu rozsahu i zaměření této práce je zde neuvádím.

---

²⁶ Zcela byly vynechány např. nejrůznější Zemanovy bonmoty, kterými je odjakživa proslulý, ačkoli v nich zmiňuje např. diktátory typu Adolfa Hitlera nebo Josifa Vissarionoviče Stalina.

3.3 Prezidentské volby v roce 2018

Dne 23. srpna 2017 vyhlásil předseda Senátu Milan Štěch druhou přímou volbu prezidenta ČR. Konání prvního kola stanovil na pátek a sobotu 12. a 13. ledna 2018, druhé kolo se konalo o 14 dní později tedy 27. a 28. ledna (MVČR 2017a). V průběhu výkonu mandátu prezidenta Zemana se spekulovalo o nejrůznějších kandidátech²⁷ na prezidenta, kteří se nakonec volebního klání neúčastnili a nebudu se jim proto blíže věnovat.

Podobně jako před pěti lety se o prvních relevantních kandidátech veřejnost dozvěděla již více jak rok před konáním samotných voleb. Jako první z uchazečů, kterým se podařilo obdržet nutnou podporu pro kandidaturu, byl občanský aktivista a lékař Marek Hilšer. Ten svůj záměr oznámil už na konci července 2016. Původně chtěl získat 50 tisíc podpisů občanů, ale to se mu nepodařilo, a tak jeho kandidaturu zaštitilo 11 senátorů (iDnes.cz 2016b; MVČR 2017b). Poměrně brzy vstoupil do volebního boje i textař Michal Horáček. Svou oficiální kandidaturu sdělil veřejnosti na začátku listopadu 2016, tedy také více jak rok před samotným prvním kolem (SeznamZpravy.cz 2016). Ministerstvo vnitra uznalo Horáčkovi podpisy 86 940 občanů (MVČR 2017b).

Zkraje března 2017 sezval prezident Zeman na Pražský hrad asi 1000 svých příznivců ke čtvrtému výročí jeho uvedení do úřadu. Tam jim v prostorách Španělského sálu oznámil své rozhodnutí obhajovat svůj mandát v lednových volbách následujícího roku (iDnes.cz 2017a). V průběhu března a dubna tak byl vytvořen tzv. petiční tým „Zeman znovu“, jehož úkolem bylo sesbírat 50 tisíc podpisů nutných pro kandidaturu. V jeho čele stála prezidentova manželka Ivana, se samotným sběrem vypomohla opět Zemanova Strana práv občanů (Aktualne.cz 2017b). Stejně jako v průběhu roku 2012 se jeho petičnímu týmu podařilo sesbírat více než 100 tisíc podpisů. Na ministerstvu vnitra jich bylo Zemanovi uznáno 103 817. Více jich měl pouze bývalý předseda Akademie věd ČR Jiří Drahoš, kterému bylo započteno přes 140 tisíc podpisů (MVČR 2017b). Ten potvrdil svůj záměr kandidovat na prezidenta ČR, o kterém se již delší čas nejen v médiích spekulovalo, ve svém rodném Jablunkově na konci března (Aktualne.cz 2017a).

Relativně dlouhou dobu se zdálo, že počet kandidátů bude výrazně nižší než v předchozích prezidentských volbách. Na poslední chvíli se ale podařilo několika kandidátům získat podporu dostatečného počtu poslanců či senátorů. První z těch, kterým se to povedlo, byl

---

²⁷ Zdeněk Škromach, Tomáš Halík, Šimon Pánek, Petr Kolář, Miroslav Sládek, Martin Stropnický, Jiří Pospíšil, Tomio Okamura a další

hudebník Petr Hannig. Kandidaturu oznámil 19. července 2017 a podpořilo ho 26 poslanců (CeskeNoviny.cz 2017a; MVČR 2017b). V říjnu potvrdili svou kandidaturu další tři kandidáti. Bývalý diplomat Pavel Fischer tak učinil na počátku října (CeskeNoviny.cz 2017b) a následně získal podpisy 17 senátorů. Poté se před blížícími sněmovními volbami podařilo dalším dvěma kandidátům obdržet podporu končících poslanců. Prezident Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu Jiří Hynek dostal 29 jejich podpisů. Nejvíce z nich bylo od členů tehdejšího sněmovního Výboru pro obranu (Denik.cz 2017; MVČR 2017b).

Ještě v říjnu podpořilo 24 dosluhujících poslanců také bývalého šéfa Škody Auto Vratislava Kulhánka (iRozhlas.cz 2017b; MVČR 2017b). Posledním kandidátem, který se mohl ucházet o prezidentský úřad, se stal expremiér Mirek Topolánek. Ten své rozhodnutí potvrdil médiím až v podvečer 5. listopadu. Jeho kandidátní listina navržená přesně deseti senátory byla podána až 7. listopadu, to znamená v poslední možný den pro její odevzdání (CT24.cz 2017b; MVČR 2017b).

Tabulka č. 9: Kandidáti na prezidenta ČR v roce 2018

Nominace	Jméno, příjmení, politická příslušnost
Parlament	Pavel Fischer (BEZPP)
	Petr Hannig (Rozumní)
	Marek Hilšer (BEZPP)
	Jiří Hynek (Realisté)
	Vratislav Kulhánek (ODA)
	Mirek Topolánek (BEZPP)
Občané	Jiří Drahoš (BEZPP)
	Michal Horáček (BEZPP)
	Miloš Zeman (SPO)

Zdroj: MVČR 2017b, zpracování autor

Jak už jsem naznačil, zvláštností těchto voleb byl počet zákonodárců, kteří mohli vyslat kandidáta do boje o prezidentský úřad. Čistě teoreticky by se v tomto případě mohlo jednat až o 481 osob oproti původním 281. Tím, že se v době podávání kandidátek na Ministerstvo vnitra konaly sněmovní volby, mohli kandidáty podpořit jak končící poslanci, tak ti nově zvolení. Troufám si říci, že v několika případech to mohlo sehrát roli, kdy odcházející zákonodárce příliš nezvažoval, zda daného kandidáta podpoří nebo ne a jednoduše mu kandidaturu podepsal²⁸.

²⁸ Např. Jaroslav Lobkowicz z TOP 09 (Aktualne.cz 2017d)

Pole kandidátů se tedy nakonec jako ve volbách v roce 2013 ustálilo na čísle devět, navzdory tomu, že dlouho to vypadalo na daleko menší počet. Dle nominace zůstal zachován také poměr 6:3, ačkoli se navrhující občané s parlamentem vyměnili²⁹. Pozoruhodnou změnou je také zastoupení politických stran. Zatímco v roce 2013 působili všichni kandidáti vyjma Vladimíra Franze ve vysoké politice, historicky druhých prezidentských přímých voleb se kromě Miloše Zemana s Mirkem Topolánkem účastnili de facto političtí nováčci. Za zmínku rozhodně stojí i skutečnost, že v porovnání s předchozími volbami nevyslali největší politické strany, které mají či měly zastoupení v Poslanecké sněmovně, do boje o Pražský hrad svého kandidáta³⁰. Drtivá většina kandidátů proto byla bez politické příslušnosti a zbylí tři uchazeči členy okrajových politických stran bez výraznějšího parlamentního zastoupení. Navíc u většiny kandidátů nebylo do poslední chvíle jisté, zda se jim vůbec podaří získat podporu pro svou kandidaturu. Pochopitelně i tyto skutečnosti měly vliv na průběh předvolební kampaně.

3.3.1 Průběh kampaně

Den poté, co Zeman oznámil své rozhodnutí pokusit se obhájit prezidentský mandát na dalších pět let, byla svolána tisková konference. Zeman na ní před novináři zdůvodnil, proč se rozhodl kandidovat. Daleko důležitější ale bylo tvrzení, že osobně nepovede žádnou prezidentskou kampaň, nebude se účastnit žádných debat ať už na internetu, v rádiu nebo televizi a nebude aktivně usilovat o podporu politických stran či hnutí. Zároveň se zavázal, že se nebude v průběhu předvolební kampaně vyjadřovat na adresu svých protikandidátů a ani nehodlá reagovat na jejich poznámky, které se ho budou týkat. Dodal, že nepředstaví ani žádný nový politický program, protože své vystupování v úřadu nehodlá v následujících pěti letech měnit (CT24.cz 2017a).

Nezasvěcenému pozorovateli by se mohlo zdát, že se jedná o poměrně neutřelý způsob, jakým se prezident rozhodl obhájit svůj mandát. Je ale nutné zmínit, že Zeman na oné tiskové konferenci také uvedl, že bude do poslední chvíle vykonávat své prezidentské povinnosti. Mezi ty samozřejmě počítal i výjezdy do krajů, ve kterých se osobně setkával s tamními občany. To dělal předchozí čtyři roky a další rok měl ještě před sebou. Dále je důležité vnímat, že Zeman mluvil o *osobních* útocích na ostatní kandidáty, o své *osobní* kampani i *aktivní* snaze o podporu politických stran či hnutí (Tamtéž). Co se týče útoků, nikdy neřekl, že

---

²⁹ V roce 2013 nominovali šest kandidátů občané a tři kandidáty parlament. O pět let později tomu bylo přesně naopak.

³⁰ I z toho důvodu bylo ve srovnání s volbami v roce 2013 pro ostatní kandidáty jednodušší získat od zákonodárců podpis pro svou nominaci.

se nebude na adresu svých protivníků vyjadřovat prostřednictvím svého mluvčího Ovčáčka. Stejně tak nepopřel, že se o podporu politických stran nebo hnutí bude ucházet pomocí svých blízkých spolupracovníků. To samé platí i pro billboardovou kampaň, kterou mu zajistilo jeho okolí. Tyto aspekty jsou samozřejmě podrobněji zmíněny v následujících řádcích. Nicméně již při oficiálním oznámení kandidatury se dalo tušit, že Zeman možná nepovede *osobní* kampaň tak, jak by se od politiků dalo očekávat, avšak rozhodně o něm bude v následujících měsících slyšet.

„Zatímco v kampani před prezidentskou volbou roku 2013 sázel na lidově laděný protest proti neschopné politické třídě, sycený nacionálními tóny a bojem proti všemožným zlořádům, později se přesunul k tematice kulturního a bezpečnostního ohrožení, což mu pomohlo získat mezitím ztracenou důvěru veřejnosti.“ (Kopeček 2017: 285) Slova Lubomíra Kopečka lze jednoznačně potvrdit. Miloš Zeman je skutečný pragmatik, který dokáže číst a využít aktuální nálady společnosti. V předvolební kampani to opět potvrdil, když dokázal obě dvě zmíněné linie propojit. Stejně jako v roce 2013 se velmi uvěřitelně prezentoval jako člověk z lidu, který říká, co si myslí, nebojí se kritizovat EU a hájí zájmy ČR a jejích občanů. K tomuto pohledu přidal i roli bojovníka proti mezinárodnímu terorismu a přijímání nelegálních migrantů, který na rozdíl od ostatních (politici, média, neziskové organizace) na tato nebezpečí upozorňoval a snažil se je řešit (ZemanZnovu.cz 2018). Nehledě na reálné dopady jeho slov a činů byla tato politická komunikace pro jeho cílovou skupinu voličů velmi zdařilá a věrohodná.

Samotný průběh prezidentské kampaně bezpochyby zkreslily sněmovní volby, které se konaly až v druhé půli října. Do té doby v podstatě překrývaly debatu o prezidentské volbě. Tudíž zatímco v roce 2012 Zeman zasílal občanům do schránek svůj dvoustránkový „Životní příběh“ již v půlce srpna, o pět let později obdrželi voliči „Ještě jeden životní příběh“ až právě ve čtvrtek a pátek před sněmovními volbami (Aktualne.cz 2017c). Celá prezidentská kampaň tedy byla koncentrována hlavně do dvou měsíců před Vánocemi a poté do necelých dvou týdnů před konáním prvního kola.

Kromě zcela zřejmé podobnosti „životních příběhů“³¹ Miloše Zemana byl v obou letech analogický i celý vizuál kampaně včetně sloganů. Pravděpodobně ne zcela náhodou vyšel v první půlce listopadu druhý díl knižních rozhovorů prezidenta Zemana s názvem „Dokážeme si vládnout sami“. Vydání knihy doprovázela i poměrně masivní billboardová

---

³¹ „Životní příběh“ pro volby v roce 2018 je samozřejmě doplněný o období mezi lety 2013 a 2018 (ZemanZnovu.cz 2018).

kampaň po celé ČR s titulní stranou knihy, nápisem „Kniha prezidenta Zemana“ a jeho fotografií. Přičemž billboardová kampaň není u knih zcela obvyklou záležitostí³² (iDnes.cz 2017b). Od počátku prosince přibyly k billboardům s knihou i klasické politické poutače se sloganem „Zeman znovu“. Podobně jako v roce 2013 bylo na pozadí použito panorama Pražského hradu. Není náhodou, že jak na billboardech s knihou, tak na těch s Pražským hradem byla použita naprosto identická fotografie Miloše Zemana (Novinky.cz 2017b).

Velkým tématem celé kampaně bylo zaručeně Zemanovo zdraví. I samotný prezident při oznamování kandidatury přiznal, že zvažoval, že by se kvůli svému věku a únavě vůbec nepokoušel svůj mandát obhajovat (CT24.cz 2017a). V posledních měsících výkonu svého mandátu viditelně sešel, neuropatie dolních končetin mu navíc čím dál zřetelněji znemožňovala chůzi nejen při návštěvách krajů, ale také při zahraničních cestách. Jeho protikandidáti si zajisté uvědomovali, že je to Zemanova velmi slabá stránka, která dokáže prohrát volby a snažili se na jeho zdravotní stav poukazovat (Novinky.cz 2017a). Ve zkratce lze za hlavní téma kampaně označit právě Miloše Zemana, vůči kterému se snažila většina kandidátů vymezovat nebo hodnotit jeho působení na Pražském hradě. Velmi zjednodušeně řečeno, se proto jednalo o jakousi formu plebiscitu o setrvání hlavy státu v úřadě (CT24.cz 2018). Ve srovnání s předchozí volbou prezidenta je nutné Zemana vnímat jako kandidáta, který mnohem více polarizuje společnost.

---

³² Velmi podobnou taktiku přitom lidé kolem Zemana využili již v roce 2016. Po tom, co Zeman pronesl ve svém Vánočním poselství v roce 2015 již zmiňovaný citát „Tato země je naše“ ho v následujícím roce využila v kampani ke krajským volbám také SPO ve Zlínském kraji (iDnes.cz 2016a). V říjnu pak vyšel první díl knižního rozhovoru se stejným názvem – Tato země je naše. Zlínský kraj, ve kterém shodou okolností kandidovali za SPO Zemanovi nejbližší spolupracovníci Mynář, Nejedlý a Kruliš, tehdy zaplavili billboardy s takřka stejným vizuálem jako o rok později v prezidentské kampani (iHNed.cz 2016).

3.3.2 Prezidentské debaty

Jak už jsem stručně zmínil v předchozí podkapitole. Miloš Zeman se odmítl účastnit jakýchkoli prezidentských debat, což bezpochyby zásadně ovlivnilo nejen samotné diskuze, ale i celý průběh kampaně. Jeho zvolená strategie samozřejmě úzce souvisela s tím, že svůj mandát obhajoval a jako prezidentovi se mu přirozeně dostávalo dostatečné pozornosti médií i veřejnosti. O rozruch na sociálních sítích se během kampaně prezidentovi, jehož oblíbeným technologickým vynálezem je teletext, stal stejně jako po většinu výkonu mandátu jeho mluvčí Ovčáček.

Jenže i tím kolem Zemana si uvědomoval, že by to na vítězství nemuselo stačit. Například prezidentův volební stratég Roman Lipták se obával, aby se v prezidentských debatách neobjevil kandidát, který by převzal Zemanova témata a tím i jeho voliče (Český rozhlas Plus 2018). Tím, že Zeman se v debatách neobjevoval, teoreticky hrozilo, že jeho voliči podpoří viditelnějšího kandidáta.

Po tom, co se naplno otevřel spor mezi veřejnoprávními, respektive tradičními médii, Zeman začal hledat platformy, prostřednictvím kterých bude lépe komunikovat své názory. „Poskytované rozhovory Zeman přesunul více k bulvárnějším či „alternativnějším“ médiím. Jakýmsi hlavním hradním médiem se stal server Parlamentní listy. (...) Zemanovi zde kladené otázky ovšem dávaly téměř neomezený prostor pro rozvíjení jeho oblíbené agendy a poskytnuté rozhovory šly záhy do desítek.“ (Kopeček 2017: 288) To samé platí pro média jako je Blesk nebo Frekvence 1, kde měl Zeman svůj pravidelný pořad. Nicméně jejich intenzita nebyla pro předvolební kampaň zcela dostatečná. Prezident se proto v následujících dnech po oznámení kandidatury začal objevovat s týdenní frekvencí na TV Barrandov ve vlastním pořadu, kde nejenže neměl žádného názorového oponenta, ale ani nezávislého moderátora. Původně pořad moderovala manželka prezidentova kancléře Mynáře, se kterou si tyká, později kladení otázek Zemanovi převzal ředitel této televize Soukup, který se náklonností k prezidentovi nijak netají (Echo24.cz 2017).

Obdobně jako v roce 2013 bylo prezidentských debat nespočetné množství ať už šlo o klasické debaty všech kandidátů, duely nebo jiné netradiční formáty. Navíc jejich koncentrace byla v omezeném časovém úseku³³. Samotní kandidáti si také stěžovali na formáty debat, při kterých nebyli schopni v počtu osmi diskutujících lidí vyjádřit své názory apod. Avšak

---

³³ Kvůli již dříve zmíněným sněmovním volbám byla prezidentská kampaň kratší než ta k prezidentským volbám v roce 2013.

důležité je zmínit, že prezidentské debaty před prvním kolem byli sice bez Zemana, ale hlavně o Zemanovi. Pochopitelně se jim nelíbilo, že prezident se diskuzí neúčastní, ale nic platné jim to nebylo. Zeman vystupoval ve svých one-man-show a kritickým rozhovorům se stejně jako po většinu vládnutí na Hradě vyhýbal. Dále se proto z důvodu zaměření této práce nemá význam prezidentským debatám před prvním kolem více věnovat.

3.3.3 Předvolební průzkumy

Obecně platí, že prezident, který obhajuje svůj mandát, má zpravidla poměrně solidní šanci na to, aby svůj mandát obhájil a v úřadu setrval i v následujícím volebním období. Jinak tomu nebylo ani v případě ČR, kde byl prezident po celou dobu předvolební kampaně považován za jasněho favorita prvního kola voleb. Navzdory Zemanově tvrzení, že se za něj nepovažuje, přičemž v této souvislosti připomněl neúspěšný pokus o obhájení mandátu polského prezidenta Komorowského v roce 2015 (CT24.cz 2017a).

Výzkumné agentury měly ve spojitosti s předchozí volbou před pěti lety již více zkušeností s volbami tohoto typu. V průběhu roku se opět objevovalo mnoho průzkumů, které v podstatě shodně předpovídaly Zemanovo vítězství v prvním kole. Osobně však podrobněji zmíním pouze výzkumy Medianu³⁴, který v současnosti patří v ČR mezi nejuznávanější agentury. Podle mého názoru měla tato agentura obzvlášť pro tyto prezidentské volby velmi dobře propracovanou metodiku, když např. simulovala souboje mezi jednotlivými kandidáty, kteří měli šanci dostat se do druhého kola.

První výzkum zpracoval Median již na konci dubna roku 2017. Tehdy by Zemana již v prvním kole zvažovalo nebo byl přijatelný pro 49 % respondentů, což bylo vůbec nejvíce z nabízených osob, ačkoli se jednalo o horší výsledek než v září předchozího roku. Volební model pro druhé kolo tehdy ukazoval, že souboj mezi Zemanem a Horáčkem nebo Drahošem by neměl jasněho vítěze (Median 2017a). Průzkum na konci května již reflektoval sérii zpráv o Zemanově zdraví, vládní krizi, ve které sehrál negativně vnímanou roli, i milost pro Jiřího Kajínka. Jeho podpora v prvním kole se mírně snížila o dva procentní body, naopak od předchozího průzkumu znatelně posílil Jiří Drahoš (Median 2017c).

Z červnového průzkumu vyplývá, že po již dříve zmíněném poklesu důvěry v prezidenta, který vyšel najevo z citovaného květnového průzkumu CVVM, se Zemanovi zvýšilo procento respondentů, pro které byl nepřijatelný. Avšak jeho přesvědčené jádro voličů to zásadně neovlivnilo. Z hypotetického duelu s Drahošem či Horáčkem se ukázalo, že Zeman by měl

---

³⁴ Listopadový, prosincový a lednový výzkum byl prováděn ve spolupráci s agenturou Kantar TNS.

zhruba 30 % lidí, kteří ho chtějí určitě volit. Voliči, kteří nepatřili do tohoto jádra se spíše přikláněli k prezidentovým protikandidátům. Podle tohoto průzkumu by měl Zeman problém, kdyby tehdy narazil ve druhém kole na Jiřího Drahoše (Median 2017d).

V září nadále klesal počet respondentů, kteří zvažovali volbu Zemana nebo pro ně byl alespoň přijatelným kandidátem. V prvním kole šlo ale stále predikovat spíše Zemanovo vítězství, ve druhém naopak spíše Drahošovo (Median 2017e). Říjnový průzkum Medianu přisuzoval Zemanovi zisk 30–45 % v prvním kole. Zvýšilo se procento jeho tvrdého jádra i jeho vlašných příznivců. V druhém kole by vítězství opět neměl jisté, obzvláště proti Drahošovi (Median 2017f). Volební model v půlce listopadu přisoudil Zemanovi 41,5 %, volební potenciál 45 % (Median 2017g). V polovině prosince už se o Zemanovi mluví jako o hlavním favoritovi prvního kola. Ve volebním modelu získal 43,5 %, přičemž potenciál se blížil vítězství v prvním kole – 48 % (Median 2017h).

Nakonec i poslední lednový průzkum vytvořený ze vzorku sesbíraného po přelomu roku predikoval Zemanův zisk nad 40 %. Potenciál se od prosince ještě o procento zvýšil, ale bylo nutné mít na paměti, že stále zhruba 63 % respondentů, kteří nevyloučili svou účast u voleb, nebylo pevně rozhodnutých, koho budou volit. Ačkoli se oproti prosinci zvýšily Drahošovy šance v souboji proti Zemanovi, o jeho vítězství v prvním kole se spíše nepochybovalo (Median 2018). Také z perspektivy předvolebních průzkumů se dá soudit, že po většinu předvolební kampaně byl minimálně pro první kolo favoritem Miloš Zeman. Spíše šlo o to, se kterým z jeho protikandidátů se potká ve druhém kole.

3.3.4 Druhé kolo

Do druhého kola s Milošem Zemanem postoupil Jiří Drahoš, který hlavu státu vyzval, aby se účastnila televizních duelů. Zvrat v dosavadní kampani tedy přišel hned obratem, když Zeman tuto výzvu přijal navzdory předešlým tvrzením, že se debat nebude účastnit ani v době mezi prvním a druhým kolem. Věděl, že nemá nic vyhraného, musí riskovat a pokusit se mobilizovat své potenciální voliče.

Tabulka č. 10: Podpora neúspěšných kandidátů z prvního kola v roce 2018

Podpořený kandidát	Neúspěšný kandidát
Jiří Drahoš	Pavel Fischer Michal Horáček Marek Hilšer Mirek Topolánek Vratislav Kulhánek
Miloš Zeman	Petr Hannig Jiří Hynek

Novinky.cz 2018, zpracování autor

Na rozdíl od předchozích prezidentských voleb se nakonec všichni neúspěšní kandidáti vyjádřili, kterého z kandidátů podpoří ve druhém kole. Stejně jako před pěti lety i v roce 2018 získal Zeman podporu od dvou kandidátů. V tomto případě šlo ale o kandidáty s relativně marginálním volebním ziskem z prvního kola. Hynka s Hannigem dohromady nepodpořilo ani 100 tisíc voličů a nepočítalo se proto, že by tato jejich podpora měla jakkoli ovlivnit výsledky druhého kola.

Z hlediska podpory pro Zemana bylo daleko významnější, že se na jeho adresu pozitivně vyjádřil předseda hnutí ANO Andrej Babiš. Ten se nehledě na to, že před pěti lety se k Zemanovi vyjadřoval velmi kriticky a podpořil Karla Schwarzenberga, vyslovil již před prvním kolem, že bude Zemana volit (Aktualne.cz 2018). V týdnu před volbami navíc dorazilo doporučení přímo od hnutí ANO, aby jejich podporovatelé dali hlas právě prezidentovi (CeskeNoviny.cz 2018). Jednoznačná podpora pro Zemana zazněla před oběma koly také od SPD a KSČM. Částečnou podporu získal Zeman i od ČSSD, avšak od významných členů sociální demokracie se ozývala podpora i pro Jiřího Drahoše. Ostatní relevantní politické strany preferovali také Zemanova protikandidáta (Lidovky.cz 2018). Zemanovi se tedy stejně jako v roce 2013 povedlo získat podporu od nejpopulárnějšího politického uskupení (ANO).

Smyslem této kapitoly ani celé práce není hledat důvody, proč stávající prezident volby vyhrál. Neodpustím si ale drobné srovnání obou druhých kol z hlediska billboardů a debat. Lidé kolem Zemana rozhodně nechtěli ponechat nic náhodě. Hned v následujícím týdnu po prezidentských volbách se proto objevili na plakátech, billboardech i inzerátech v novinách hesla jako „Stop imigrantům a Drahošovi“, „Tato země je naše!“ nebo „Volte Zemana!“ (iHNed.cz 2018). Drahoš se pochopitelně této nálepky „vítače“ těžko zbavoval, v kontrastu se Zemanem ze sebe bojovníka proti uprchlíkům zkrátka udělat nemohl. Podobně jako Schwarzenberg ze sebe mohl těžko odpárat svůj německo-rakouský původ.

Pro připomenutí uvádím již dříve zmíněná hesla z předchozí prezidentské volby „STOP Kalouskovi na Hradě, volte Zemana!“ nebo krajských voleb „Tato země je naše!“. Výrazná podobnost je i ve využití marketingové strategie call-to-action, kdy v roce 2013 nesly inzeráty před druhým kolem heslo „NEVOLTE Karla Schwarzenberga“, zatímco v roce 2018 to bylo analogicky „Volte Zemana!“³⁵. Nápis v obou letech jsou navíc napsány velmi podobným fontem písma a shodně využívají červenou a černou barvu na bílém pozadí. To je první pohled, na kterém je vidět naprosto stejný rukopis obou kampaní.

Druhým hlediskem byly prezidentské debaty. Jiřímu Drahošovi bylo po celou dobu kampaně vyčítáno, že je názorově nevyhraněný a nečitelný. V mediálním prostoru se proto velmi rychle ustálily symbolické nálepky (*želé* nebo *fikus*), na které Drahoš po celou dobu kampaně aktivně reagoval, snažil se je vyvracet a přesvědčit voliče o opaku. Zajímavé je, že doslova stejná kritika byla vedena i vůči Janu Fischerovi v průběhu kampaně před volbami v roce 2013. Fischer se zdráhal vyjadřovat své názory, aby někoho neurazil a v kampani byl prezentován „*jako názorově rozbředlé želé.*“ (Kopeček 2017: 221) Podobně i přirovnání k fikusu, které bylo v souvislosti s Drahošem často zmiňované, zaznělo na Fischerovu adresu již v roce 2013. Dokonce z úst samotného Zemana v prezidentské debatě: „*Vy si opravdu myslíte, že prezident je fikus nebo oleandr v rohu místnosti, kterého občas zalijete, a tím jeho role končí?*“ (iDnes.cz 2013b)

Jestli se po druhém kole v roce 2013 mluvilo o tom, že rozhodly prezidentské televizní duely, ve kterých Schwarzenberg chyboval a Zemanův tým toho využil negativní kampaní v podobě nečestného inzerátu, obdobně lze hovořit i o událostech druhého kola roku 2018.

---

³⁵ Navíc heslo „Volte Zemana!“ se objevilo v novinových inzerátech i v roce 2013 v kombinaci s fotografiemi neúspěšných kandidátů prvního kola, kteří podpořili Zemana (Fischer a Franz) (MediaGuru.cz 2013).

Drahoš se neúčastnil duelů na komerčních televizích Nova a Barrandov, kde mohl oslovit alespoň část ze stovek tisíců diváků, kteří v danou dobu TV sledovali. Zeman se nakonec objevil v televizi čtyřikrát a ať už proti němu seděl Drahoš³⁶ nebo pouze moderátor, dokázal strhnout voliče na svou stranu a dostat je k volebním urnám. Ve srovnání s debatami před druhým kolem roku 2013 jde takřka o stejný scénář. I tehdy mu dobře zvládnuté prezidentské duely pomohly ve druhém kole vyhrát.

---

³⁶ Také z pohledu televizních duelů se nabízí srovnání s prezidentskou debatou na TV Prima z roku 2013 mezi Zemanem a Fischerem. I tehdy se mluvilo o tom, že Jan Fischer působil nervózně a nedokázal pohoťově reagovat, tedy velmi podobně jako v roce 2018 v souvislosti s Drahošem.

4. ANALYTICKÁ ČÁST – DATA

4.1 Všeobecná perspektiva

Než se pustím do analýzy Zemanova elektorátu z geografické, stranické a osobnostní perspektivy, je dobré se zaměřit na rozdíly v prezidentských volbách z trochu obecnějšího pohledu. Věřím, že i důkladné prozkoumání rozdílů ve volebních výsledcích a účasti může značně přispět ke správné definici Zemanova elektorátu, profilaci jeho typických voličů i interpretaci případných změn.

4.1.1 Volební výsledky 2013

Tabulka č. 11: Volební výsledek v prvním kole prezidentských voleb v roce 2013

Kandidát	Procento hlasů	Počet hlasů
Miloš Zeman	24,21 %	1 245 848
Karel Schwarzenberg	23,40 %	1 204 195
Jan Fischer	16,35 %	841 437
Jiří Dienstbier	16,12 %	829 297
Vladimír Franz	6,84 %	351 916
Zuzana Roithová	4,95 %	255 045
Taťana Fischerová	3,23 %	166 211
Přemysl Sobotka	2,46 %	126 846
Jana Bobošíková	2,39 %	123 171

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Historicky první kolo volby prezidenta ČR vyhrál se ziskem 24,21 % Miloš Zeman. Poněkud překvapivě se těsně za ním umístil s ani ne procentním odstupem Karel Schwarzenberg. Oba v prvním kole získali přes 1,2 milionu hlasů. Jeden z hlavních favoritů na vítězství Jan Fischer skončil s větší ztrátou za první dvojicí, když získal 16,35 %. Hranici 16 % překonal i sociálnědemokratický kandidát Jiří Dienstbier, který obsadil čtvrté místo. Zbylí kandidáti skončili pod hranicí 10 %. Vladimír Franz uspěl u 6,84 % voličů a skončil pátý. Nejúspěšnější ženou prvního kola byla Zuzana Roithová, která získala takřka 5 % voličů. Za ní se umístila Taťana Fischerová se ziskem 3,23 %. Bezmála 2,5 % měl kandidát ODS Přemysl Sobotka a poslední pozici obsadila Jana Bobošíková, která získala 2,39 %.

Tabulka č. 12: Volební výsledek ve druhém kole prezidentských voleb v roce 2013

Kandidát	Procento hlasů	Počet hlasů
Miloš Zeman	54,80 %	2 717 405
Karel Schwarzenberg	45,19 %	2 241 171

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Jelikož v prvním kole nezískal žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů, bylo nutné uskutečnit kolo druhé. Jak bylo zřejmé již z předchozích řádků, postoupili do něj Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg. Stejně jako první kolo vyhrál Miloš Zeman i to druhé. Podpořilo ho 54,8 % voličů, což představovalo více než 2,7 milionů hlasů. Stal se tedy prvním přímo zvoleným prezidentem ČR. Karel Schwarzenberg za ním skončil s odstupem necelého půl milionu hlasů.

4.1.2 Volební výsledky 2018

Tabulka č. 13: Volební výsledek v prvním kole prezidentských voleb v roce 2018

Kandidát	Procento hlasů	Počet hlasů
Miloš Zeman	38,56 %	1 985 547
Jiří Drahoš	26,60 %	1 369 601
Pavel Fischer	10,23 %	526 694
Michal Horáček	9,18 %	472 643
Marek Hilšer	8,83 %	454 949
Mirek Topolánek	4,30 %	221 689
Jiří Hynek	1,23 %	63 348
Petr Hannig	0,56 %	29 228
Vratislav Kulháněk	0,47 %	24 442

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

I díky absenci silného levicového či protestního kandidáta zvítězil Zeman v prvním kole se ziskem 38,56 % hlasů. Získal tedy bezmála dva miliony hlasů, což bylo o více než 700 tisíc více než před pěti lety. Druhé místo obsadil Jiří Drahoš s 26,6 % s více než 1,3 milionem hlasů, což byl lepší výsledek, než kterého dosáhl v prvním kole roku 2013 jak Schwarzenberg, tak Zeman. Za první dvojici se s poněkud větším odstupem umístila trojice Fischer, Horáček a Hilšer. Všichni tito tři kandidáti získali zhruba 9–10 % voličů a půl milionu hlasů voličů. Přes 200 tisíc hlasů dostal šestý Mirek Topolánek. Zbylí tři kandidáti Hynek, Hannig a Kulháněk

ve volbách propadli a od voličů nedostali ani 100 tisíc hlasů. Tuto hranici se v roce 2013 podařilo překonat všem kandidujícím.

Tabulka č. 14: Volební výsledek ve druhém kole prezidentských voleb v roce 2018

Kandidát	Procento hlasů	Počet hlasů
Miloš Zeman	51,36 %	2 853 390
Jiří Drahoš	48,63 %	2 701 206

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

V prvním kole se naplno neprojevil Zemanův potenciál, který mu předvídal výrazný zisk nad 40 % hlasů. V době před konáním druhého kola se proto spekulovalo o jeho schopnosti získat voliče ostatních kandidátů, kteří se převážně vymezovali vůči němu a podpořili jeho soupeře Jiřího Drahoše. Opět se ale prokázalo, že prostá matematika s absolutními počty, kdy se zisky neúspěšných kandidátů přičtou tomu, koho podpořili ve druhém kole, zkrátka nefunguje. Ačkoli Miloš Zeman zvítězil těsnějším procentním rozdílem než v roce 2013, ve druhém kole získal o 135 985 hlasů více než před pěti lety. Jiří Drahoš dostal ve druhém kole 2,7 milionu hlasů, což je zhruba stejný počet, který o pět let předtím stačil Miloši Zemanovi na vítězství. Jak ukážou následující podkapitoly, Zeman dokázal v roce 2018 zmobilizovat voliče, kteří k prvnímu kolu vůbec nepřišli.

4.1.3 Volební účast 2013

Tabulka č. 15: Volební účast v prvním kole v roce 2013

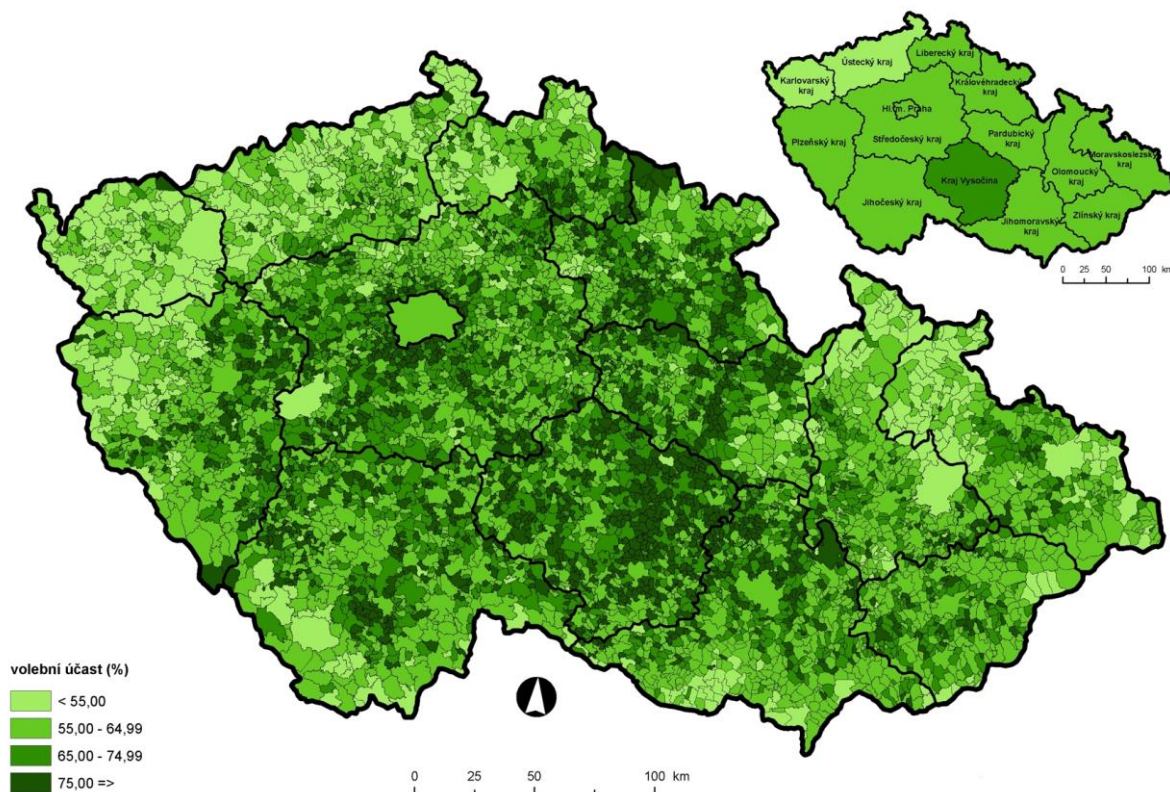
Kraj	Volební účast	Kraj	Volební účast
Vysočina	66,79 %	Jihomoravský	62,28 %
Praha	65,10 %	Plzeňský	61,97 %
Pardubický	64,86 %	Olomoucký	60,14 %
Královéhradecký	64,65 %	Liberecký	59,10 %
Středočeský	63,96 %	Moravskoslezský	56,17 %
Jihočeský	63,63 %	Ústecký	52,66 %
Zlínský	62,45 %	Karlovarský	52,35 %

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Prvního kola prezidentských voleb se zúčastnilo 61,31 % oprávněných voličů, což reprezentuje více než 5,1 milionu hlasů. Jak je zřejmé z předchozí tabulky a následující první volební mapy, nejvyšší hodnoty volební účasti byly zaznamenány v oblasti Vysočiny. Tam

byla průměrná volební účast 66,79 %. Naopak nejméně lidí přišlo k volebním urnám v Karlovarském kraji, kde se voleb zúčastnilo pouze 52,35 % oprávněných voličů.

Mapa č. 1: Volební účast v prvním kole roku 2013

Zdroj: CZSO.cz 2013a

Při bližší analýze mapy volební účasti lze konstatovat, že asi nejvíce lidí přišlo volit v okolí hranic Čech a Moravy. Ať už jde o Havlíčkobrodsko, nebo okolí Pelhřimova či Žďáru nad Sázavou. Nadprůměrnou volební účast zaznamenali i severovýchodní Čechy např. Semilsko nebo obce kolem Hradce Králové. Vyšší aktivitu voličů šlo pozorovat i v bezprostřední blízkosti Prahy a Brna. Naopak oblasti s nejnižší volební participací lze blíže specifikovat jako Tachovsko, Sokolovsko nebo okolí Chomutova a Teplic. Jedná se o určitý pás lemující německé pohraničí, který je situovaný už od západu Plzeňského kraje přes kraje Karlovarský a Ústecký až po západní část Libereckého. Velmi podobné to bylo s nízkou volební účastí na severu Slezska (Bruntálsko a Jesenicko), ale také jihu Moravy (Znojemsko, Břeclavsko).

Tabulka č. 16: Maxima, minima a variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v prvním kole v roce 2013

Maximum	Březina (100 %) – Vyškov, Jihomoravský
Minimum	Zhoř (25,64 %) – Tachov, Plzeňský
Variační koeficient	0,12

Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

Jelikož pracuji s daty agregovanými na úrovni jednotlivých obcí ČR, hodí se zmínit, kde dosáhla volební účast nejvyšších i nejnižších hodnot a pomocí variačního koeficientu zjistit, jak byla variabilní. Maximální volební účasti dosáhli obyvatelé obce Březina, kde přišli volit všichni oprávnění voliči, naopak nejméně jich přišlo odevzdat svůj hlas v obci Zhoř. V prvním kole prezidentských voleb dosáhl variační koeficient hodnoty 0,12. To lze považovat za relativně nízkou hodnotu, což svědčí o poměrně prostorově homogenní volební účasti v prvním kole prezidentských voleb.

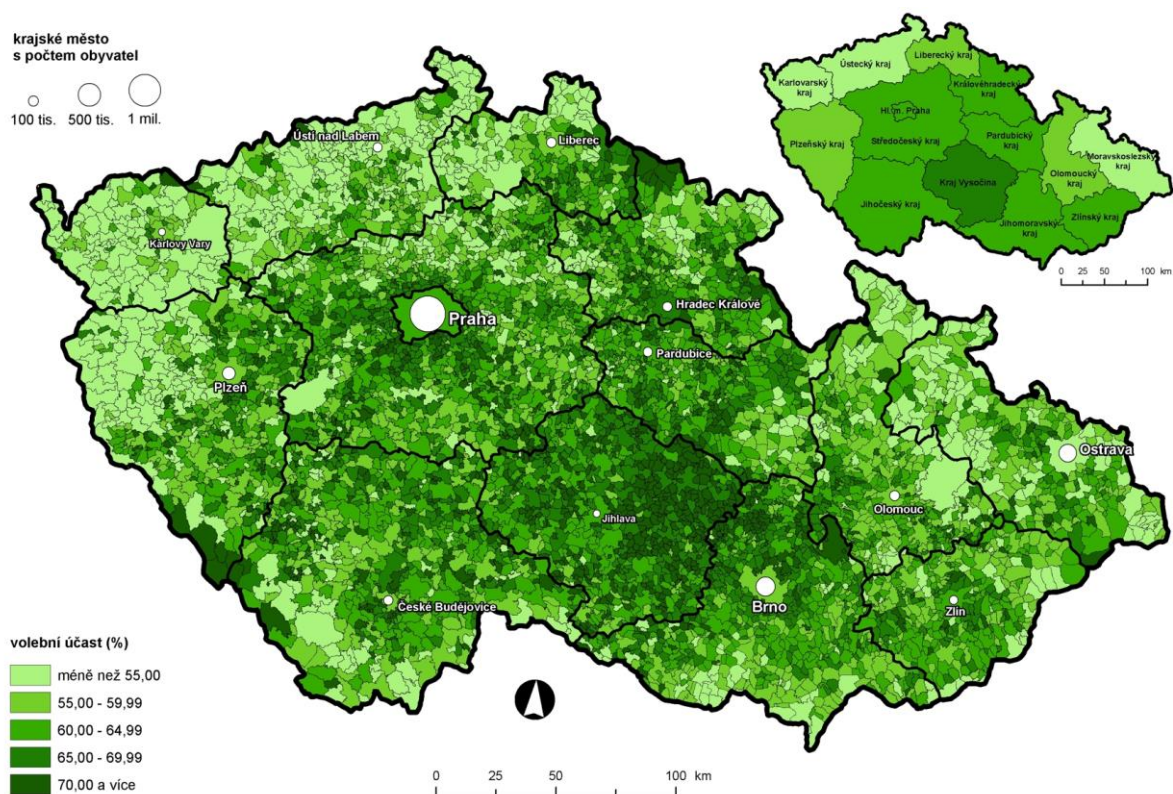
Tabulka č. 17: Volební účast v druhém kole v roce 2013

Kraj	Volební účast	Kraj	Volební účast
Vysočina	66,08 %	Zlínský	60,03 %
Praha	63,64 %	Olomoucký	58,60 %
Pardubický	62,09 %	Plzeňský	58,16 %
Královéhradecký	61,31 %	Liberecký	56,48 %
Jihomoravský	60,96 %	Moravskoslezský	54,70 %
Jihočeský	60,85 %	Ústecký	50,26 %
Středočeský	60,67 %	Karlovarský	49,98 %

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Navzdory velmi vyhocené volební kampani přišlo ve druhém kole voleb roku 2013 podle očekávání méně voličů než v kole prvním. V konečném výsledku se celorepubliková účast dostala pod 60% hranici na 59,11 %, což představovalo bezmála pět milionů voličů. Stejně jako v prvním kole si nejvyšší volební účast v ČR udržela Vysočina, kde ani v jednom kole neklesla pod 66 %. Beze změny zůstala i poslední příčka s nejnižší volební účastí tedy Karlovarský kraj, ve kterém v jako jediném kraji nepřišlo k volebním urnám ani 50 % voličů.

Mapa č. 2: Volební účast ve druhém kole v roce 2013

Zdroj: CZSO.cz 2013b

Při pohledu na mapu volební účasti je vidět, že nejvyšší hodnoty zůstaly opět na východě Vysočiny kolem Žďáru nad Sázavou nebo Třebíče. Nadprůměrně vysoká účast setrvala také v bližším okolí Prahy nebo na severu Jihomoravského kraje. Lidé s voličskými průkazy zajistili stabilní účast také v horských střediscích v Krkonoších nebo na Šumavě.

Tabulka č. 18: Rozdíl ve volební účasti mezi prvním a druhým kolem v roce 2013

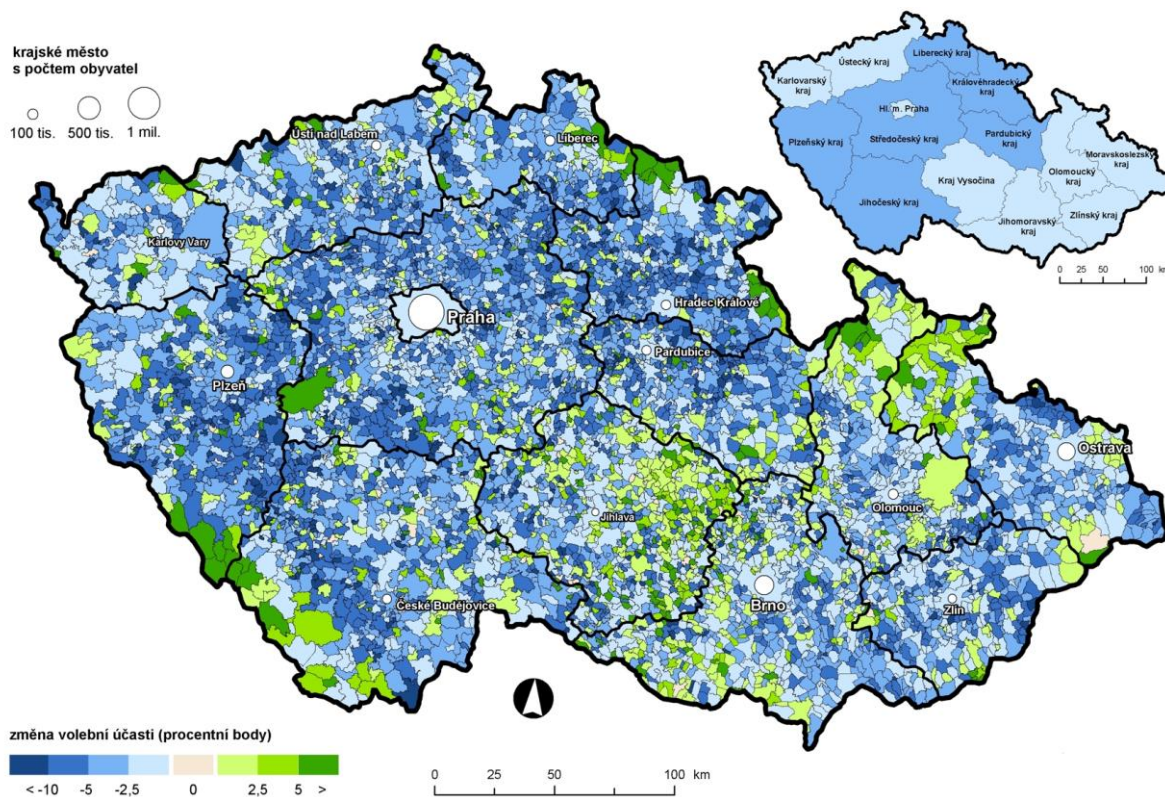
Kraj	Rozdíl	Kraj	Rozdíl
Plzeňský	-3,81 %	Ústecký	-2,40 %
Královéhradecký	-3,34 %	Karlovarský	-2,37 %
Středočeský	-3,29 %	Olomoucký	-1,54 %
Jihočeský	-2,78 %	Moravskoslezský	-1,47 %
Pardubický	-2,77 %	Praha	-1,46 %
Liberecký	-2,62 %	Jihomoravský	-1,32 %
Zlínský	-2,42 %	Vysočina	-0,71 %

Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

V druhém kole je ale daleko zajímavější zkoumat rozdíly v jednotlivých oblastech ve srovnání s kolem prvním. Oproti předchozímu kolu odmítli lidé participovat ve volbách v Plzeňském, Královéhradeckém a Středočeském kraji, kde se volební účast propadla o více

než 3 %. Navzdory velmi vysoké účasti na Vysočině byl v tomto kraji zájem o volby vůbec nejstabilnější. K volbám zde přišlo oproti prvnímu kolu jen o 0,7 % méně voličů.

Mapa č. 3: Změna volební účasti mezi prvním a druhým kolem roku 2013

Zdroj: CZSO.cz 2013c

Při pohledu na volební mapu, ve které jsou znázorněny rozdíly v účasti lze pozorovat, že ve spoustě obcí v kraji Vysočina se volební účast dokonce zvedla³⁷. Druhou oblastí, ve které přišlo k volbám více občanů než v prvním kole, je sever Moravskoslezského a Olomouckého kraje (např. Bruntálsko). Velmi stabilně se volilo i v Jihomoravském kraji, kde klesla účast pouze o 1,32 %, ale např. v mnoha obcích na Znojemsku přišlo k volbám také více lidí než v prvním kole. Z mapy lze vidět i výrazný nárůst volební účasti na horách (Krkonoše, Šumava, Jeseníky, Orlické hory, Krušné hory), což je velmi pravděpodobně způsobeno lidmi s voličskými průkazy, kteří si nechtěli nechat ujít příležitost hlasovat ve druhém kole.

Jak už jsem naznačil na předchozích řádcích, na většině území ČR se participace občanů snížila. Největší propad volební účasti byl zaznamenán na Plzeňsku nebo kolem středozápadu Jihočeského kraje. Více lidí nepřišlo volit ani v obcích kolem hranice Středočeského a Královéhradeckého kraje. Výrazně ubylo voličů také např. na Opavsku nebo v okolí České Lípy či Horažďovic.

³⁷ Např. v Osové nebo Tři studně to bylo dokonce o více než 15 % (Volby.cz 2013).

Tabulka č. 19: Maxima a minima, největší pokles a nárůst, variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v druhém kole v roce 2013

Maximum účasti	Přeckov (98,15 %) – Třebíč, Vysočina
Minimum účasti	Vřesová (27,02 %) – Sokolov, Karlovarský
Největší pokles	Kováň (-39,44 %) – Mladá Boleslav, Středočeský
Největší nárůst	Železná Ruda (31,87 %) – Klatovy, Plzeňský
Variační koeficient	0,13

Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

Z předchozí tabulky vyplývá, v jaké obci přišlo ve druhém kole vůbec nejvíce (Přeckov) a nejméně (Vřesová) voličů. Největší pokles volební účasti byl ve středočeské Kováni, kde přišlo o téměř 40 % voličů méně než v prvním kole. Nejvíce narostla volební účast na Železné Rudě. Variační koeficient zůstal v porovnání s prvním kolem na zhruba stejné úrovni a vzrostl o pouhou desetinu z 0,12 na 0,13. To je způsobeno mimo jiné i nárůstem volební účasti v některých obcích na Vysočině, kde byla vysoká účast již v prvním kole, klesla tam vůbec nejméně a udržela si nejvyšší pozici. Nelze ale říci, že by byla volební účast v ČR byla nějak výrazně nerovnoměrná.

4.1.4 Volební účast 2018

Tabulka č. 20: Volební účast v prvním kole v roce 2018

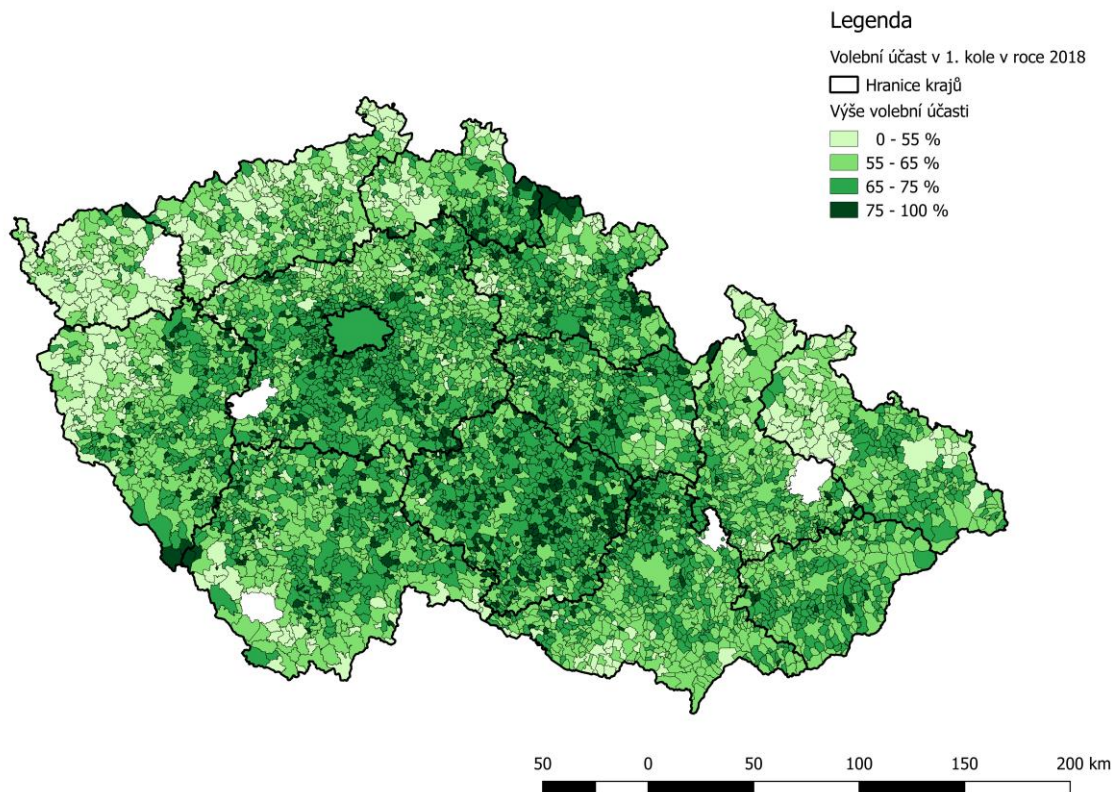
Kraj	Volební účast	Kraj	Volební účast
Praha	67,56 %	Jihomoravský	62,56 %
Vysočina	67,01 %	Plzeňský	61,44 %
Pardubický	64,98 %	Liberecký	60,74 %
Středočeský	64,73 %	Olomoucký	60,35 %
Královéhradecký	64,19 %	Moravskoslezský	56,75 %
Zlínský	63,74 %	Ústecký	52,76 %
Jihočeský	63,25 %	Karlovarský	52,11 %

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

V prvním kole roku 2018 byla volební účast 61,92 %, což je přibližně o šest desetin procenta více než v roce 2013. A zhruba stejné zůstaly až na pár výjimek i oblasti s nejvyšší a nejnižší účastí. Stejně jako před pěti lety byla nejvyšší účast v Praze a na Vysočině. Na opačném konci zůstaly také v tomto neměnném sestupném pořadí kraje Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský. Při pohledu na předchozí tabulku lze konstatovat, že prvních sedm

krajů s nejvyšší volební účastí v prvním kole se shoduje s těmi, kde přišlo k volbám nejvíce lidí i před pěti lety.

Mapa č. 4: Volební účast v prvním kole roku 2018

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Již předchozí tabulka naznačila, že geografické rozložení volební účasti se v roce 2018 výrazně neměnilo. Znatelně se zvýšila účast v Praze, mírně také v jejích okolních obcích. Tradičně vysoká účast zůstala na severovýchodě Vysočiny v okolí Žďáru nad Sázavou nebo Nového Města na Moravě. Vyšší volební účast byla i na jihu Libereckého kraje na Semilsku či Jilemnicku. Nejsvětlejší oblasti zůstaly stejné jako ve většině voleb v ČR. Jedná se o pás ze západu Plzeňského kraje (Tachovsko) přes Karlovarský až do Ústeckého kraje, Severní Moravu a Slezsko nebo Znojemsko. To znamená převážně v chudších pohraničních oblastech.

Tabulka č. 21: Maxima, minima a variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v prvním kole v roce 2018

Maximum	Čilá (100 %) – Rokycany, Plzeňský
Minimum	Vřesová (22,83 %) – Sokolov, Karlovarský
Variační koeficient	0,12

Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

Také v prvním kole roku 2018 se v ČR objevila obec, ve které přišli hlasovat všichni oprávnění voliči. Tentokrát se tak stalo v Čilé na Rokycansku. O Vřesové jsem psal již v souvislosti s nejnižší volební účastí ve druhém kole roku 2013. Ta evidentně vydržela až do prvního kola o pět let později. Nepřišla zde volit ani čtvrtina oprávněných voličů. Variační koeficient byl v prvním kole v roce 2018 shodný jako v předchozích volbách tedy 0,12. Opět tedy lze hovořit o relativně prostorově homogenní volební účasti.

Tabulka č. 22: Volební účast v druhém kole v roce 2018

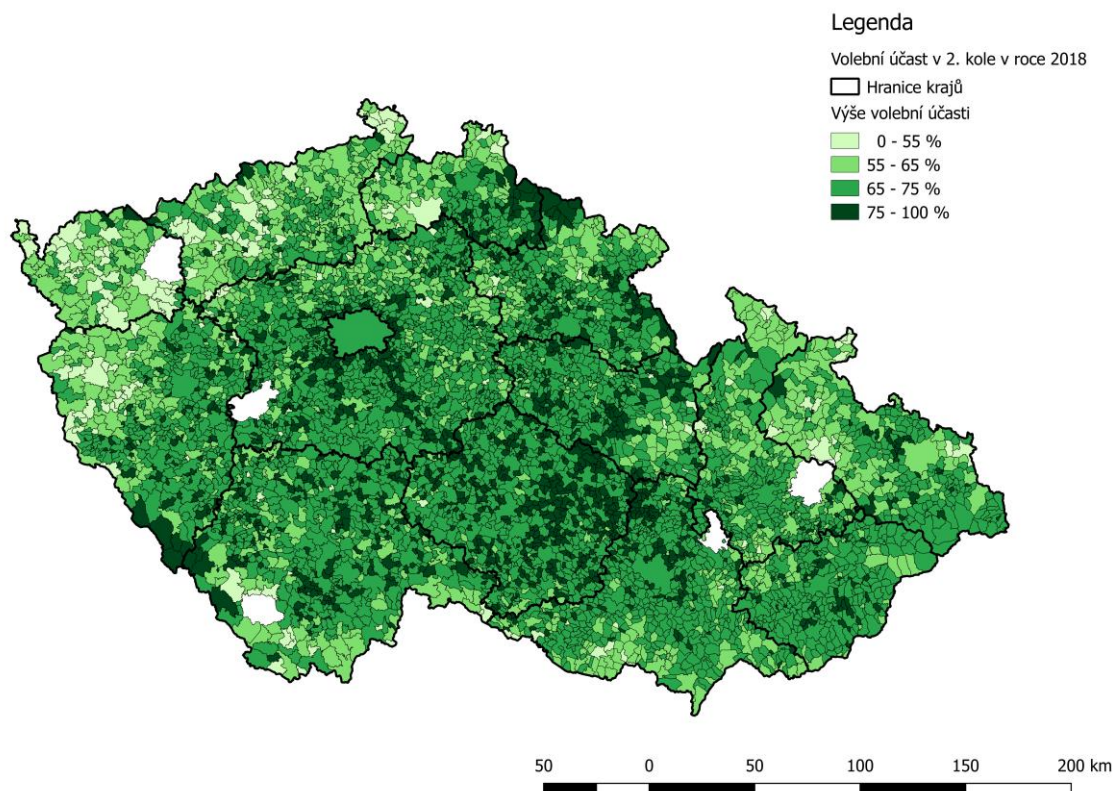
Kraj	Volební účast	Kraj	Volební účast
Vysočina	71,51 %	Jihomoravský	67,49 %
Praha	71,12 %	Plzeňský	66,13 %
Pardubický	69,27 %	Olomoucký	66,06 %
Královéhradecký	68,59 %	Liberecký	64,98 %
Středočeský	68,49 %	Moravskoslezský	62,76 %
Zlínský	68,43 %	Ústecký	57,75 %
Jihočeský	67,95 %	Karlovarský	57,18 %

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Druhé kolo prezidentské volby se těšilo mimořádnému zájmu voličů. K volebním urnám jich dorazilo 66,60 % což bylo vůbec nejvíce za všechna čtyři prezidentská kola. Volební účast byla dokonce nejvyšší za posledních téměř 20 let a třetí nejvyšší³⁸ od samostatnosti ČR. Na Vysočině a v Praze byla účast dokonce vyšší než 71 %. Pouze v Ústeckém a Karlovarském kraji byla volební účast pod hranicí 60 %. Před pěti lety přišlo v těchto krajích k volbám okolo poloviny oprávněných voličů.

³⁸ Vyšší volební účast byla v ČR pouze ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 1996 a 1998 (Volby.cz).

Mapa č. 5: Volební účast ve druhém kole roku 2018

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Intepretace prostorového rozložení volební účasti může být v podstatě stejná jako v případě druhého kola v roce 2013. Oblasti s nejvyšší volební účastí zůstaly i ve druhém kole stabilně nejsilnější. Jedná se o blízké okolí Prahy, východní část Vysočiny s přesahem do severu Jihomoravského kraje. Vysoká účast se opět ukázala i ve volebních místnostech, které byly poblíž horských středisek napříč ČR. Stejně jako v roce 2013 se volby konaly o lednových víkendech, při kterých mnoho lidí pobývá právě na horách.

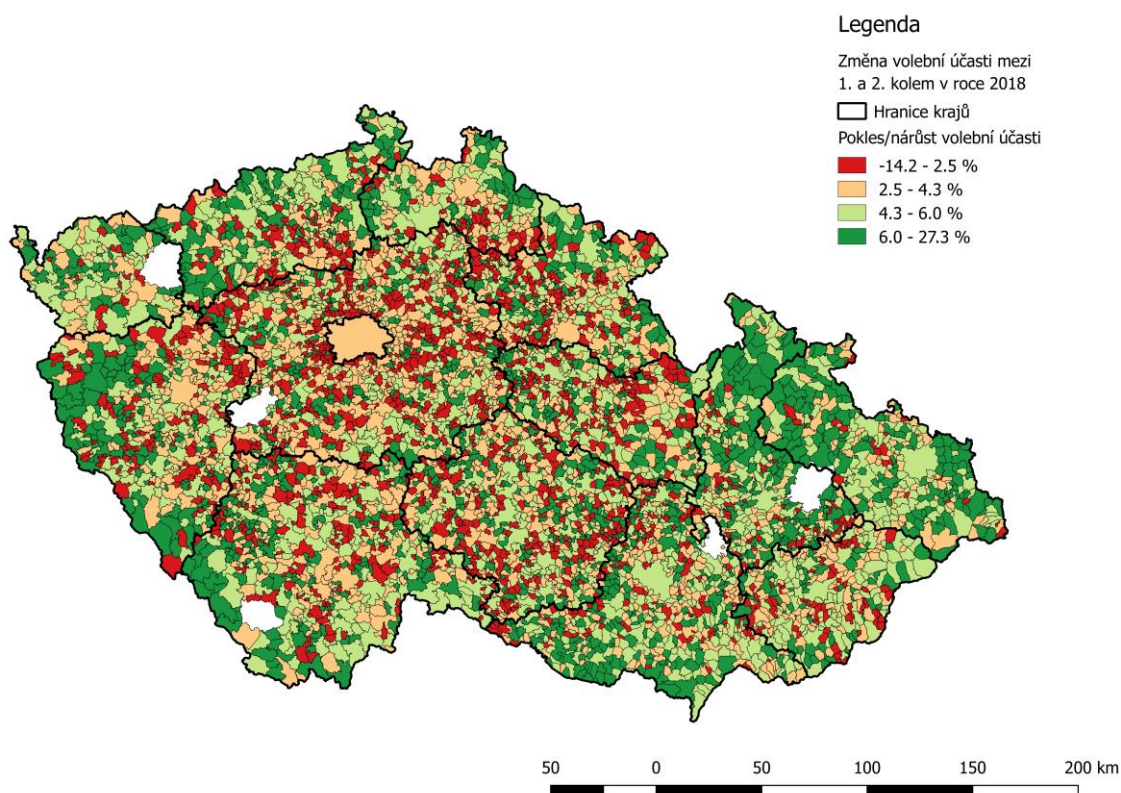
Tabulka č. 23: Rozdíl ve volební účasti mezi prvním a druhým kolem v roce 2018

Kraj	Rozdíl	Kraj	Rozdíl
Moravskoslezský	6,01 %	Plzeňský	4,69 %
Olomoucký	5,71 %	Vysočina	4,50 %
Karlovarský	5,07 %	Královéhradecký	4,40 %
Ústecký	4,99 %	Pardubický	4,29 %
Jihomoravský	4,93 %	Liberecký	4,24 %
Jihočeský	4,70 %	Středočeský	3,76 %
Zlínský	4,69 %	Praha	3,56 %

Zdroj: Volby.cz 2018, výpočet a zpracování autor

Jak už jsem naznačil, jistým specifikem těchto voleb byl znatelný nárůst volební účasti, který nebývá ve dvoukolovém většinovém systému obvyklý. Volební účast se ve všech krajích zvýšila v průměru o 3,5–6 %. Naprosto nejvíce pak v Moravskoslezském a Olomouckém kraji, kde se nárůst pohyboval právě kolem 6% hranice. O zhruba pět procent voličů více než v prvním kole přišlo i v Karlovarském, Ústeckém a Jihomoravském kraji. Nejmenší nárůst účasti zaznamenala Praha se Středočeským krajem, což je nepochybně způsobeno již tak vysokou participací, která nemá prakticky kam stoupat.

Mapa č. 6: Změna volební účasti mezi prvním a druhým kolem roku 2018

Zdroj: Volby.cz 2018, výpočet a zpracování autor

Tato volební mapa je velmi důležitá i pro pochopení Zemanova úspěchu ve druhém kole v roce 2018. Je z ní zřejmé, kde se nejvíce zvýšila volební účast oproti prvnímu kolu roku 2018. Zcela očividný je nárůst na severu Olomouckého a Moravskoslezského kraje tedy na Jeseníku, Bruntálsku ale i Karvinsku. Znatelné zvýšení volební účasti je viditelné také na západě Plzeňského kraje v oblasti kolem Tachova nebo v Ústeckém kraji zejména podél hranice s Německem či Karlovarským krajem. Zvýšený zájem o prezidentské volby byl také např. na jižní Moravě (Znojensko či Břeclavsko). Mapa rovněž potvrzuje, že nejmenší nárůst nebo dokonce úbytek voličů nastal ve středních Čechách obzvláště v obcích poblíž Prahy.

Tabulka č. 24: Maxima a minima, největší pokles a nárůst, variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v druhém kole v roce 2018

Maximum účasti	Čilá (100 %) – Rokycany, Plzeňský Lubné (100 %) – Brno-venkov, Jihomoravský
Minimum účasti	Zběšičky (29,41 %) – Písek, Jihočeský
Největší pokles	Horní Meziříčko (-14,22 %) – Jindřichův Hradec, Jihočeský
Největší nárůst	Hadravova Rosička (27,27 %) – Jindřichův Hradec, Jihočeský
Variační koeficient	0,10

Zdroj: Volby.cz 2018, výpočet a zpracování autor

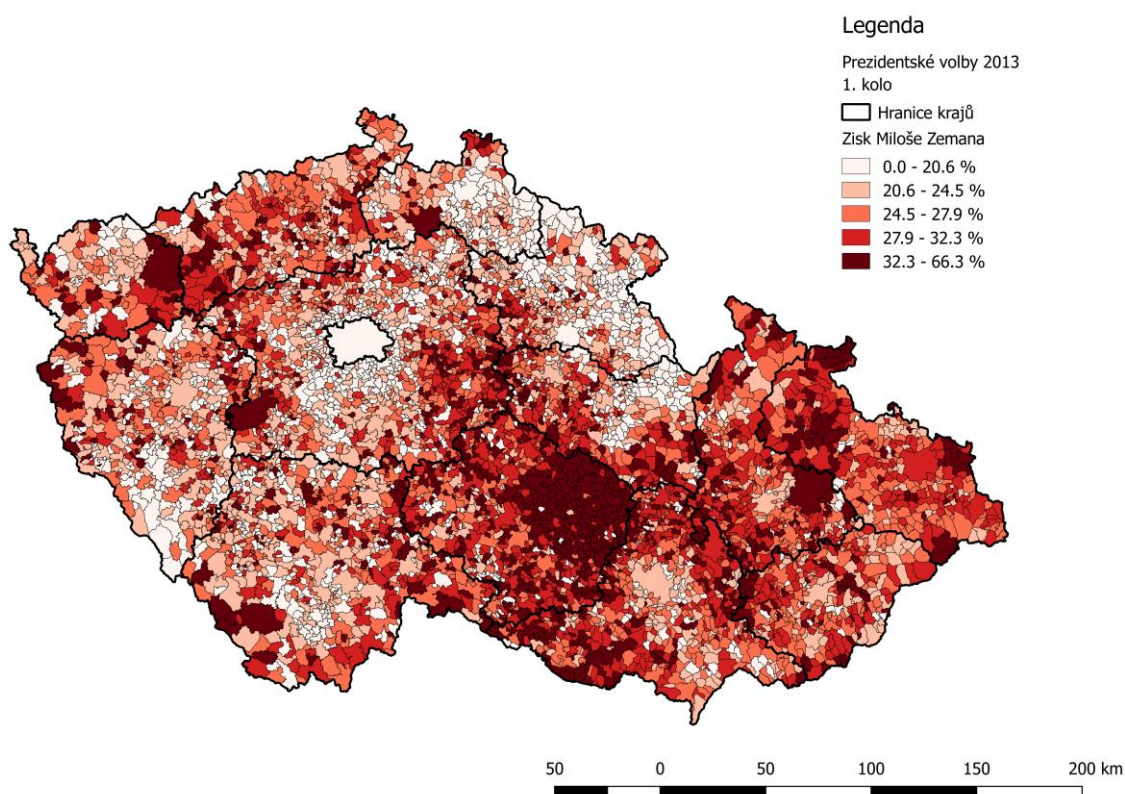
K obci Čilé, ve které přišli odevzdat svůj hlas všichni oprávnění voliči již v prvním kole, se přidalo se 100% volební účastí i Lubné. Jedinou obcí, kde ve druhém kole klesla volební účast pod hranici 30 %, byly Zběšičky. Největší pokles i nárůst volební účasti mezi jednotlivými koly byl zaznamenán v obcích na Jindřichohradecku. Variační koeficient klesl ve druhém kole roku 2018 z hodnoty 0,12 na 0,10, což je vůbec nejnižší hodnota za všechna sledovaná kola prezidentských voleb. Pokles variačního koeficientu je způsoben zejména citelným nárůstem volební účasti v periferních oblastech ČR, ve kterých je participace u voleb stabilně nižší než ve vnitrozemí. V kombinaci s pouze omezeným zvýšením účasti v oblastech s tradičně vyšším zájmem o hlasování ve volbách se rozdíly ve volební účasti mezi těmito oblastmi logicky zmenšují. Volební účast ve druhém kole roku 2018 tak byla na území ČR rozložena vůbec nejrovnoměrněji.

4.2 Geografická perspektiva

V tomto úseku práce analyzuji Zemanovu podporu z hlediska jednotlivých regionů ČR. Smyslem následujících podkapitol je proto mimo jiné najít území, kde v jednotlivých kolech získával Zeman nejvyšší podporu. Dále pak zjišťuji, zda se tyto oblasti v jednotlivých fázích prezidentských voleb od sebe liší.

4.2.1 Území podpory Miloše Zemana 2013

Mapa č. 7: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2013

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Tabulka č. 25: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2013

Kraj	Volební zisk	Kraj	Volební zisk
Vysočina	32,43 %	Karlovarský	23,28 %
Moravskoslezský	28,77 %	Jihočeský	23,18 %
Olomoucký	27,23 %	Středočeský	22,88 %
Zlínský	26,28 %	Plzeňský	22,75 %
Jihomoravský	25,80 %	Královéhradecký	20,84 %
Ústecký	25,41 %	Liberecký	20,60 %
Pardubický	24,60 %	Praha	17,09 %

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Miloš Zeman získal v prvním kole prezidentské volby 24,21 %, což v roce 2013 představovalo rovných 1 245 848 platných hlasů. Stejně jako v případě volební účasti byla největší část těchto hlasů odevzdána na Vysočině. Jde o jediný kraj, kde Zeman získal již v prvním kole více než 30 % odevzdaných hlasů na daném území. Naproti tomu Praha se stala jediným krajským územím, kde podpora pro Miloše Zemana byla v prvním kole nižší než 20 %. Konkrétně šlo o 17,09 % oprávněných voličů, kteří podpořili Zemana v Praze.

Tabulka č. 26: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí v prvním kole v roce 2013

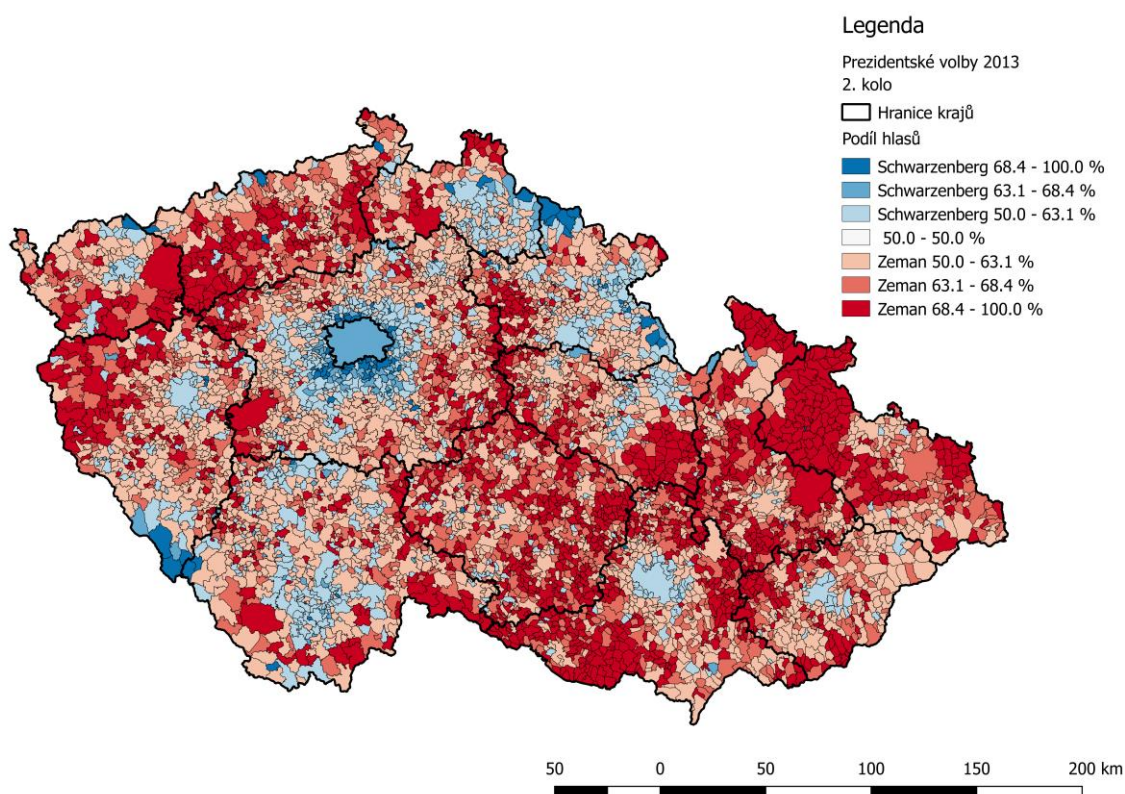
Maximum	Dolní Lažany (66,32 %) – Třebíč, Vysočina
Minimum	Vápovice (0,00 %) – Jihlava, Vysočina Želivsko (0,00 %) – Svitavy, Pardubický
Variační koeficient	0,29

Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

Bezkonkurenčně nejvyšší hodnoty volební podpory měl Miloš Zeman v menších obcích v okolí Žďáru nad Sázavou. Zde sklízel podporu stabilně nad 50 %, v některých obcích dokonce pokořil i hranici 60 %. Například v Novém Veselí, kde posledních několik let pobýval na své chalupě ho přišlo podpořit 526 voličů, což tvořilo 62,5 % všech, kteří k volbám v tomto městě dorazili. Pravděpodobně i díky tomuto výraznému úspěchu na Vysočině byla podpora pro Miloše Zemana o trochu více prostorově heterogenní než volební účast v tomto kole. Avšak Zeman uspěl nadprůměrně i v krajích na Moravě a ve Slezsku případně Ústeckém kraji. Hodnota variačního koeficientu je 0,29, což nelze z hlediska prostorové variability volební podpory považovat za výrazný ukazatel prostorové nevyváženosti.

Mapa č. 8: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2013

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Tabulka č. 27: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2013

Kraj	Volební zisk	Kraj	Volební zisk
Moravskoslezský	67,25 %	Karlovarský	55,95 %
Vysočina	64,12 %	Plzeňský	54,36 %
Olomoucký	63,26 %	Jihočeský	52,65 %
Ústecký	61,85 %	Královéhradecký	51,27 %
Zlínský	58,45 %	Středočeský	50,95 %
Jihomoravský	57,35 %	Liberecký	50,23 %
Pardubický	57,21 %	Praha	33,99 %

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

V druhém kole porazil Miloš Zeman svého soupeře o 9,6 % celkového počtu odevzdaných hlasů. Existovaly ale oblasti, kde měl oproti Karlu Schwarzenbergovi i o více než 20 % vyšší podporu. Jednalo se o kraje Moravskoslezský, Vysočinu, Olomoucký a Ústecký. Schwarzenberg ho dokázal v takto drtivém poměru porazit pouze v Praze. Ve všech ostatních krajích se stal vítězem právě Miloš Zeman, ačkoli ve Středočeském a Libereckém nečinil rozdíl mezi oběma kandidáty ani 2% rozdíl.

Tabulka č. 28: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí ve druhém kole v roce 2013

Maximum	Proseč (98,18%) – Pelhřimov, Vysočina
Minimum	Okoř (7,14 %) – Praha-západ, Středočeský
Variační koeficient	0,20

Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

Obce Zemanovy „domovské“ Vysočiny ukázaly i v druhém kole, že dokážou svého kandidáta masivně podpořit. Např. v Proseči získal takřka 100 % hlasů. Naopak nejbližší okolí Prahy potvrdilo, že v těchto místech Zeman nemůže s vysokou podporou počítat. Úplně nejméně hlasů získal v Okoři, která leží severozápadně od Prahy. Hodnota variačního koeficientu volební podpory pro Miloše Zemana se v porovnání s prvním kolem snížila z 0,29 na 0,20. Tento údaj svědčí o tom, že Zeman dokázal ještě více rovnoměrně rozprostřít svou podporu po celé zemi. Variační koeficient bývá ve druhých kolech obvykle nižší, ale ve srovnání s Karlem Schwarzenbergem³⁹ byla Zemanova podpora jednoduše více homogenní.

Tabulka č. 29: Rozdíl ve volební podpoře Miloše Zemana mezi prvním a druhým kolem v roce 2013

Kraj	Rozdíl	Kraj	Rozdíl
Moravskoslezský	38,48 %	Plzeňský	31,61 %
Ústecký	36,44 %	Jihomoravský	31,55 %
Olomoucký	36,03 %	Královéhradecký	30,43 %
Karlovarský	32,67 %	Liberecký	29,63 %
Pardubický	32,61 %	Jihočeský	29,47 %
Zlínský	32,17 %	Středočeský	28,07 %
Vysočina	31,69 %	Praha	16,90 %

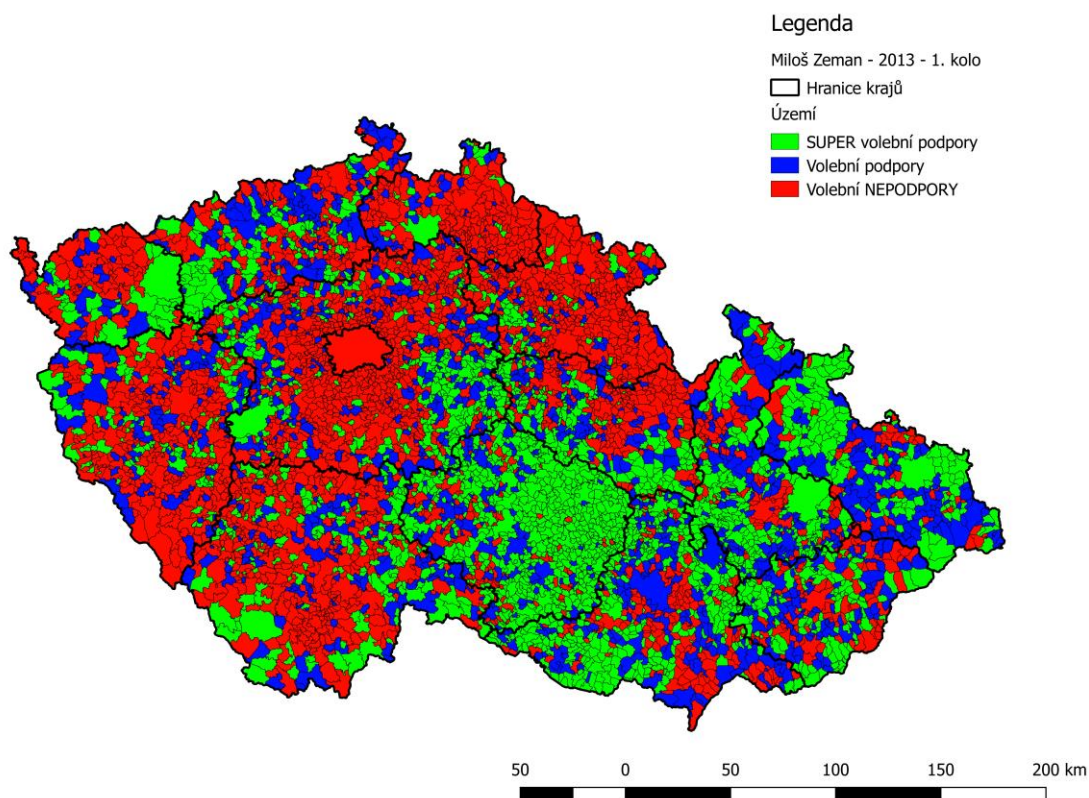
Zdroj: Volby.cz 2013, výpočet a zpracování autor

Předchozí tabulka obsahuje hodnoty, které znázorňují, ve kterých krajích Miloš Zeman nejvíce posílil mezi prvním a druhým kolem. Nejsilnější Vysočina z prvního kola nepatřila k těm krajům, kde by Zeman získal procentuálně nejvíce dalších voličů. Největší procentní nárůst volební podpory byl v Moravskoslezském, Ústeckém a Olomouckém kraji. Naopak Středočeský kraj a Praha posílily nejméně právě díky obcím nacházejícím se nejbližší hlavnímu městu. Z předchozí mapy je vidět, že nejslabší podpora ve Středočeském kraji je

³⁹ Schwarzenbergův variační koeficient byl v prvním kole 0,50. Ve druhém se snížil na hodnotu 0,32 (Volby.cz 2013, výpočet autor).

právě u středu, na jeho periferiích kolem hranic s Ústeckým, Královéhradeckým, Pardubickým nebo Vysočinou je o mnoho vyšší. Všechny tyto odlišnosti se pochopitelně projeví i na proměně supervolebního i volebního území z prvního kola, jak je vidět na následující mapě.

Mapa č. 9: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana v prvním kole roku 2013

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

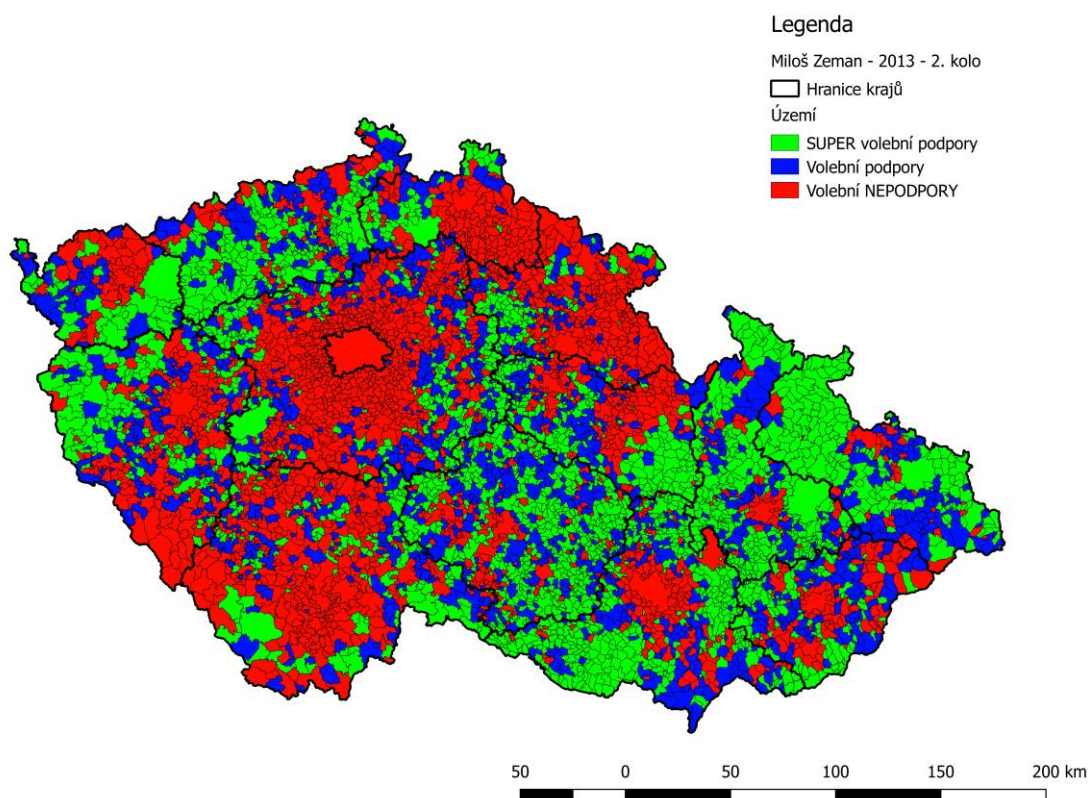
V této části práce objasním, ve kterých oblastech ČR měl Miloš Zeman své území supervolební a volební podpory. To znamená oblasti, ve kterých se v prvním kole první prezidentské volby koncentrovalo 25 % respektive 50 % celkového počtu hlasů, které získal. Území supervolební podpory (ÚSVP) je na předchozí mapě znázorněno zelenou barvou. Je naprosto zřetelné, že centrum Zemanovy ÚSVP se nachází v již zmíněných zejména menších obcích od středu na východ části Vysočiny. Odsud je možné identifikovat nejvyšší Zemanovu podporu v jakémsi pásu kopírujícím východní hranici Vysočiny směrem na jih až na Znojensko. S trochou představivosti se jedná o pomyslný severní půlkruh okolo Brna, který také tvoří např. západní část Olomouckého kraje.

Další zcela jasné ÚSVP se nachází v Osoblažském výběžku a dále pokračuje jižně směrem na Bruntálsko. Za oblast supervolební podpory lze považovat i Ostravu a obce, které se nacházejí severovýchodně odtud tedy např. Orlová a Karvinsko. Kromě Moravy a Slezska

měl Zeman supervolební podporu i v Čechách. Např. na východě Středočeského kraje podél hranice kraje Pardubického de facto až k trojmezí s Královéhradeckým krajem. Podobnou situaci lze pozorovat i na hranici Karlovarského a Ústeckého kraje v okolí vojenského újezdu Hradiště.

Území volební podpory, ve kterém se koncentruje 50 % celkového počtu hlasů, které Zeman obdržel, je v předchozí mapě vyznačeno barvou modrou. Zcela pochopitelně se obvykle vyskytuje v bezprostřední blízkosti ÚSVP. Často se pak tyto oblasti vzájemně prolínají zejména na Moravě a ve Slezsku. Zřetelné území této podpory se nachází v Moravskoslezském kraji (hlavní na Frýdeckomístecku a v okolí Českého Těšína). Další taková oblast se nachází v Javornickém výběžku nebo severně od Olomouce. V Čechách je teritorium volební podpory patrné např. v Ústeckém kraji poblíž hranice s Německem v okolí měst Most, Litvínov, Teplice, Ústí nad Labem nebo ve Šluknovském výběžku.

Mapa č. 10: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana ve druhém kole roku 2013

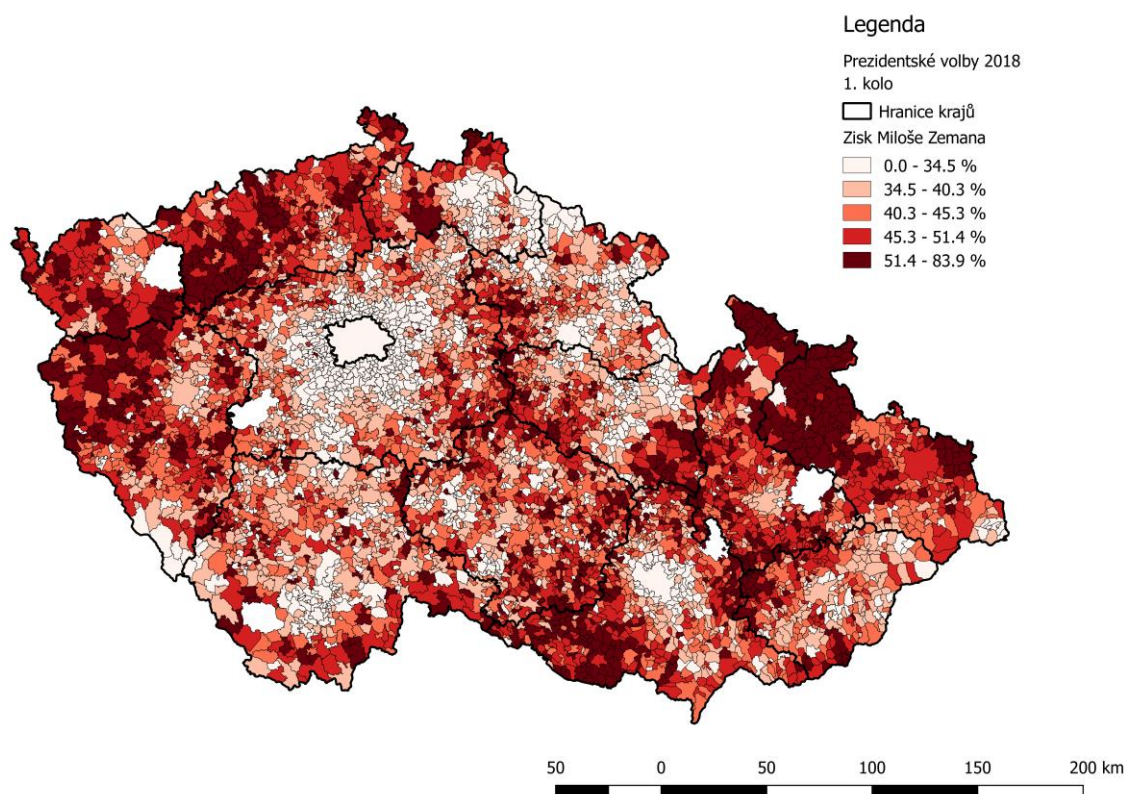
Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Hlavní oblast Zemanovy supervolební podpory z prvního kola, která se nacházela v severovýchodní části Vysočiny, nepatrně oslabila a přebarvila se namodro. Naopak nazeleno se propojila oblast od jihu Pardubického kraje (kolem Moravské Třebové) přes Olomoucký kraj (okolo Mohelnice a jižně od ní) směrem na sever Moravskoslezského, kde se

propojil zelenou barvou i Osoblažský s Javornickým výběžkem. Viditelně posílil také západ Plzeňského kraje, kde se některé obce dokonce zařadily do skupiny obcí se supervolební podporou, ačkoli v prvním kole nepatřily ani do kategorie s 50% koncentrací celkového počtu hlasů. Oblasti volební podpory na Znojemsku se mnoha případech staly ÚSVP. Daleko více území se supervolební nebo volební podporou než v prvním kole, se objevilo hlavně v Ústeckém, ale také Karlovarském nebo Libereckém kraji. Častokrát u vzájemných hranic těchto krajů. Na druhou stranu teritoria, která nelze považovat za ÚVP Miloše Zemana se poměrně často např. v metropolitním území např. Prahy, Brna nebo Českých Budějovic rozšířila.

4.2.2 Území podpory Miloše Zemana 2018

Mapa č. 11: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2018

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Tabulka č. 30: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2018

Kraj	Volební zisk	Kraj	Volební zisk
Moravskoslezský	49,24 %	Jihomoravský	39,41 %
Ústecký	47,09 %	Pardubický	39,12 %
Olomoucký	45,15 %	Jihočeský	37,80 %
Karlovarský	43,89 %	Královéhradecký	36,45 %
Vysočina	42,21 %	Liberecký	36,36 %
Plzeňský	41,48 %	Středočeský	34,16 %
Zlínský	40,54 %	Praha	22,43 %

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Zemana volily v prvním kole bezmála dva miliony voličů a získal jich proto 38,56 %. Na první pohled je zřejmé, že podpora z obcí Zemanovy Vysočiny, která v prvním kole v roce 2013 naprosto dominovala, po pěti letech na Pražském hradě znatelně oslabila. Jeho zisk se naopak ve srovnání s prvním kolem roku 2013 výrazně zvýšil v Ústeckém, Karlovarském a Plzeňském kraji, ve kterém tehdy uspěl zejména Jan Fischer⁴⁰. Stabilně silnou podporu si Zeman udržel i v Moravskoslezském a Olomouckém kraji, kde nepochybně přebral velkou část někdejších voličů sociálního demokrata Jiřího Dienstbiera. Na předchozí mapě a tabulce stojí určitě za povšimnutí také velmi slabý výsledek v Praze a jejím okolí. Zeman zde měl o více než 10 % nižší podporu než v ostatních krajích. Podobně jako v roce 2013.

Tabulka č. 31: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí v prvním kole v roce 2018

Maximum	Chobot (83,87 %) – Strakonice, Jihočeský
Minimum	Pec pod Sněžkou (6,53 %) – Trutnov, Královéhradecký
Variační koeficient	0,25

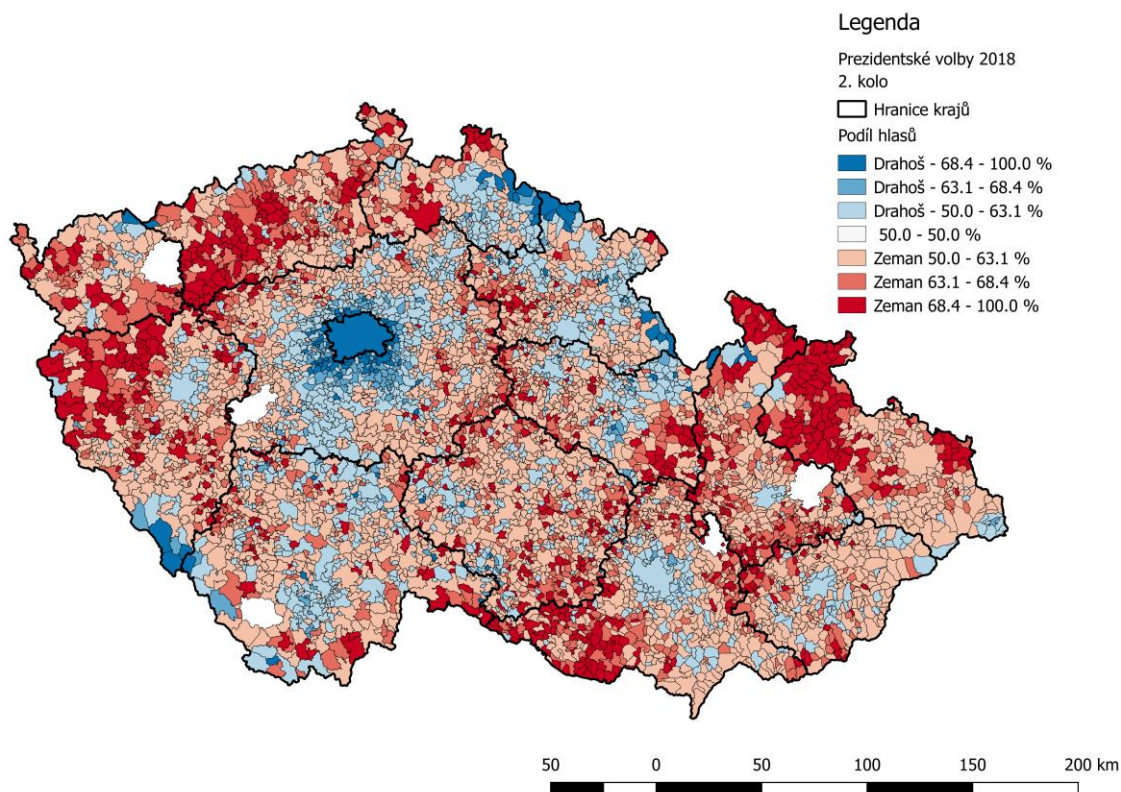
Zdroj: Volby.cz 2018, výpočet a zpracování autor

V prvním kole získal Zeman nejvyšší procentní podíl hlasů v jihočeské obci Chobot, kde ho volilo přes 83 % lidí. Naopak nejméně hlasů obdržel v Peci pod Sněžkou v Krkonoších, avšak to není jakkoli překvapivé. V horských střediscích volí na své voličské průkazy převážně mladší či movitější lidé, kteří, jak se ukáže v následujících podkapitolách, spíše nepatří do Zemanova voličského jádra. Hodnota variačního koeficientu v porovnání s prvním kolem roku 2013 mírně klesla z hodnoty 0,29 na 0,25. Velmi pravděpodobně to souvisí

⁴⁰ Částečně také Jiří Dienstbier.

s poklesem Zemanovy podpory na Vysočině, která tehdy v této oblasti skutečně převyšovala zisky z ostatních krajů. Lze proto říci, že Zemanova podpora v jednotlivých obcích se z 25 % odchyluje od aritmetického průměru.

Mapa č. 12: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2018

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Tabulka č. 32: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2018

Kraj	Volební zisk	Kraj	Volební zisk
Moravskoslezský	62,31 %	Pardubický	52,44 %
Ústecký	61,77 %	Jihomoravský	51,95 %
Olomoucký	59,17 %	Jihočeský	51,09 %
Karlovarský	57,61 %	Liberecký	49,40 %
Vysočina	55,84 %	Královéhradecký	49,26 %
Plzeňský	54,95 %	Sředočeský	46,96 %
Zlínský	54,22 %	Praha	31,24 %

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Jak již napověděly předchozí kapitoly, Zemanovo znovuzvolení rozhodně nebylo jednoznačnou záležitostí a svědčí o tom i předchozí tabulka s mapou. Zatímco v roce 2013 Zeman prohrál proti Schwarzenbergovi pouze v Praze, Drahošovi se podařilo získat

nadpoloviční většinu voličů navíc ještě v Libereckém, Středočeském a Královéhradeckém kraji. Nejen v těchto krajích je ale na mapě vidět výrazný úbytek rudé barvy, která znázorňuje Zemanovu nejvyšší podporu nad 68,4 %. Takto vysokou voličskou podporu si Zeman udržel převážně na severu Moravy a Čech. A právě v Moravskoslezském a Ústeckém kraji zvítězil Zeman nad svým soupeřem stejně jako před pěti lety s více než 20% rozdílem.

Tabulka č. 33: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí ve druhém kole v roce 2018

Maximum	Lišany (93,94 %) – Louny, Ústecký
Minimum	Strážné (12,96 %) – Trutnov, Královéhradecký
Variační koeficient	0,20

Zdroj: Volby.cz 2018, výpočet a zpracování autor

Pec pod Sněžkou, ve které obdržel Zeman v prvním kole úplně nejmenší podíl ze všech obcí ČR, vystřídalo na pomyslném prvním místě v druhém kole sousední Strážné. Ale nejde jen o „krkonošské volební místnosti“. Mezi vůbec nejnižšími zisky jsou i další horská střediska⁴¹ např. v Orlických (Říčky), Jizerských (Bedřichov), Krušných horách (Boží dar) nebo na Šumavě (Modrava, Horská Kvilda). Naopak nejvyšší podpora pro Zemana opět přicházela z menších obcí do tisíce obyvatel. Typickým příkladem pak mohou být výše uvedené Lišany, ve kterých byl jeho zisk vůbec nejvyšší. Variační koeficient klesl naprosto stejně jako v roce 2013 na hodnotu 0,20. To znamená, že Zeman měl stejně rovnoměrně rozvrstvenou volební podporu jako před pěti lety.

⁴¹ Říčky v Orlických horách (15,41 %), Bedřichov (18,81 %), Boží dar (19,2 %), Modrava (19,33 %), Horská Kvilda (20,1 %) (Volby.cz 2018).

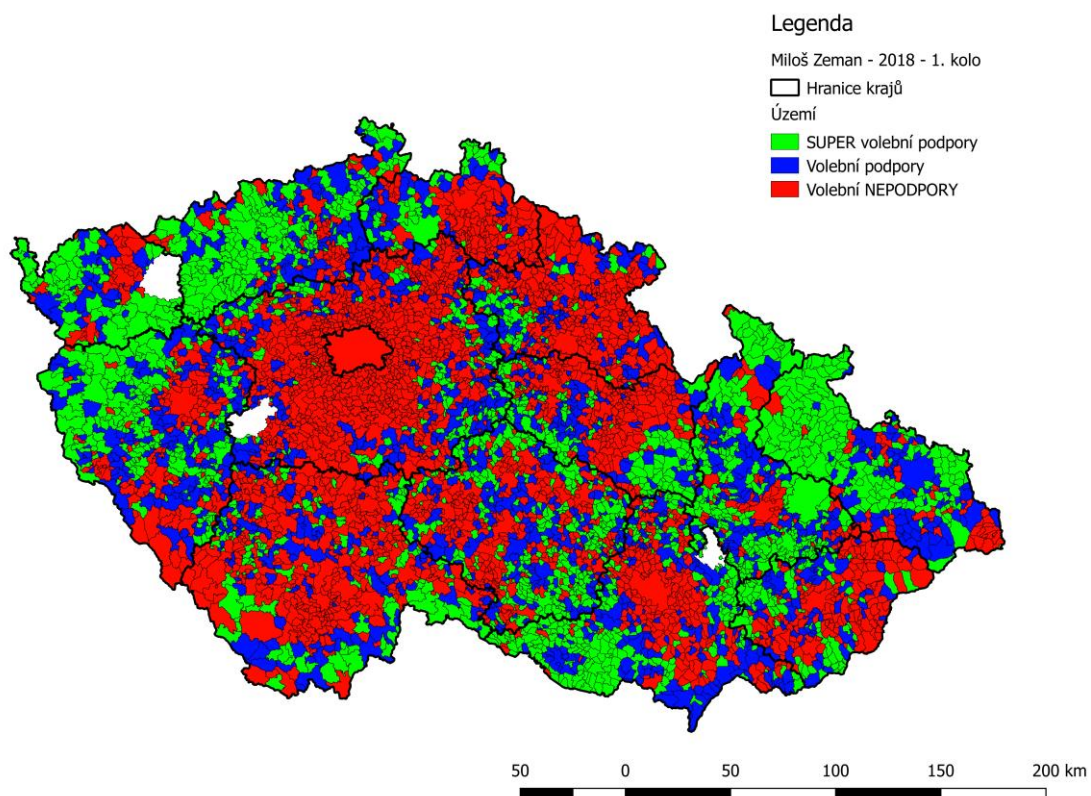
Tabulka č. 34: Rozdíl ve volební podpoře Miloše Zemana mezi prvním a druhým kolem v roce 2018

Kraj	Rozdíl	Kraj	Rozdíl
Ústecký	14,68 %	Jihočeský	13,29 %
Olomoucký	14,02 %	Moravskoslezský	13,07 %
Karlovarský	13,72 %	Liberecký	13,04 %
Zlínský	13,68 %	Královéhradecký	12,81 %
Vysočina	13,63 %	Středočeský	12,80 %
Plzeňský	13,47 %	Jihomoravský	12,54 %
Pardubický	13,32 %	Praha	8,81 %

Zdroj: Volby.cz 2018, výpočet a zpracování autor

První tři kraje, ve kterých Miloš Zeman mezi prvním a druhým kolem v roce 2018 nejvíce posílil, jsou Ústecký, Olomoucký a Karlovarský. Připomínám, že ve stejném roce se volební účast nejvíce zvedla v Moravskoslezském a následovala právě ona zmíněná trojice krajů. Nejen z volebních map je tedy vidět, že Zeman skutečně dokázal mobilizovat nevoliče prvního kola, kteří ho v tom druhém přišli podpořit. Zejména pak v Ústeckém, Karlovarském nebo Olomouckém kraji. Za „pouhým“ 13% nárůstem podpory v Moravskoslezském kraji velmi pravděpodobně stojí již velmi vysoká podpora z prvního kola, ve kterém již tehdy Zemana podpořila téměř polovina voličů. To znamená, že Moravskoslezský kraj si z velké části získal již v prvním kole a potenciál pro další voliče byl již v porovnání se zbylými kraji mírně limitován.

Mapa č. 13: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana v prvním kole roku 2018

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

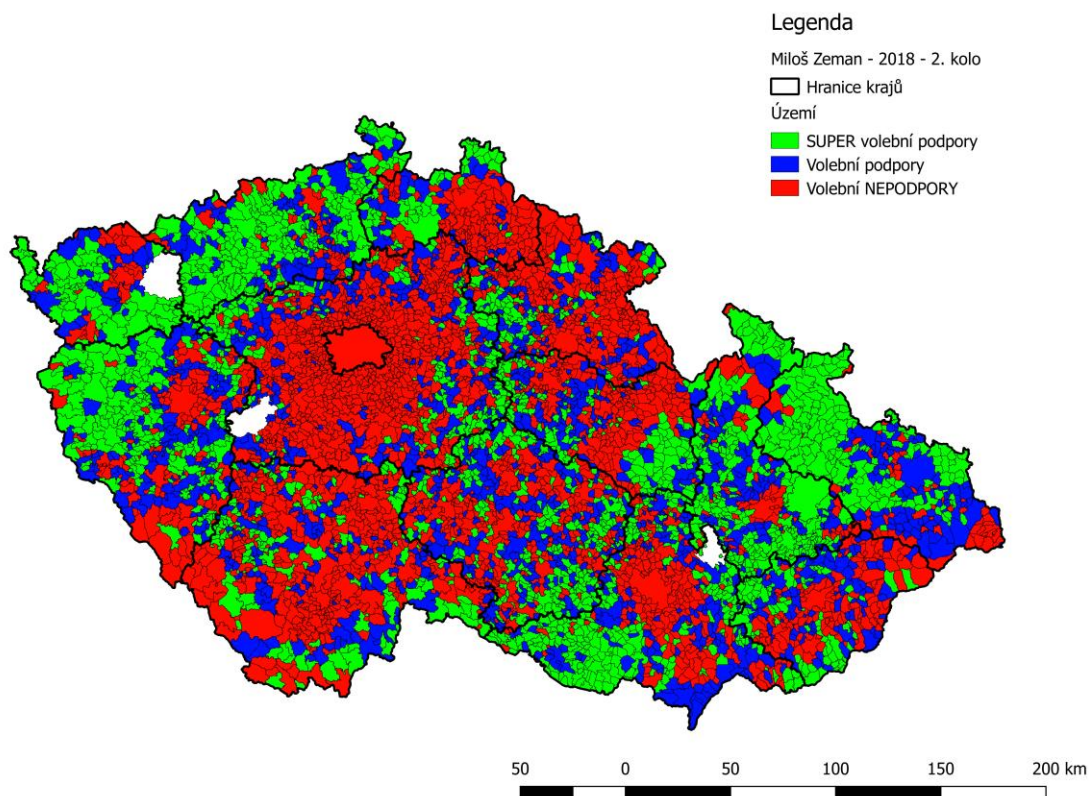
Stejně jako v části týkající se voleb v roce 2013 v následujících řádcích nastíním Zemanovo území volební a supervolební podpory. Oproti předcházejícímu prvnímu kolu je zcela zřejmé, že ÚSVP (zelená barva), které se nacházelo zejména ve východní části Vysočiny se zcela rozšířilo. Ačkoli je možné v této oblasti označit několik obcí jako ÚSVP, je jasné, že Zemanův sousedský efekt po pěti letech strávených na Pražském hradě již nezafungoval tak jako v roce 2013. Nicméně Zemanovi se podařilo udržet svou supervolební podporu např. Znojemsku nebo Svitavsku.

Kromě těchto území, které zůstaly zachovány, ale zvládnul některé již v prvním kole také rozšířit. Jde např. o Bruntálsko, ze kterého se ÚSVP rozšířilo až do Osoblažského a Javornického výběžku, což věrně připomíná stejné území z druhého kola roku 2013. Podobně se podařilo rozšířit původní ÚSVP, které se v roce 2013 nacházelo pouze v oblasti Podbořanska v Ústeckém kraji. O pět let později již přibýlo nejen Žatecko nebo Mostecko, ale také oblasti sousedního Karlovarského kraje jako je Ašsko či okolí Toužimi a Žlutice.

Co se týče volební nepodpory Miloše Zemana viditelně se toto území rozšířilo do metropolitních oblastí největších měst ČR Prahy a Brna. Výraznější teritoria se nově objevila také na Zlínsku a Vsetínsku. Nepřekvapivě Zeman ztratil v roce 2018 také na Jablunkovsku,

kde naopak zapůsobil Drahošův sousedský efekt, jelikož z této oblasti pochází. Zbytek Moravskoslezského kraje obarvila podobně jako Ústecký kraj zelená a modrá barva znázorňující Zemanovo ÚSVP a ÚVP.

Mapa č. 14: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana ve druhém kole roku 2018

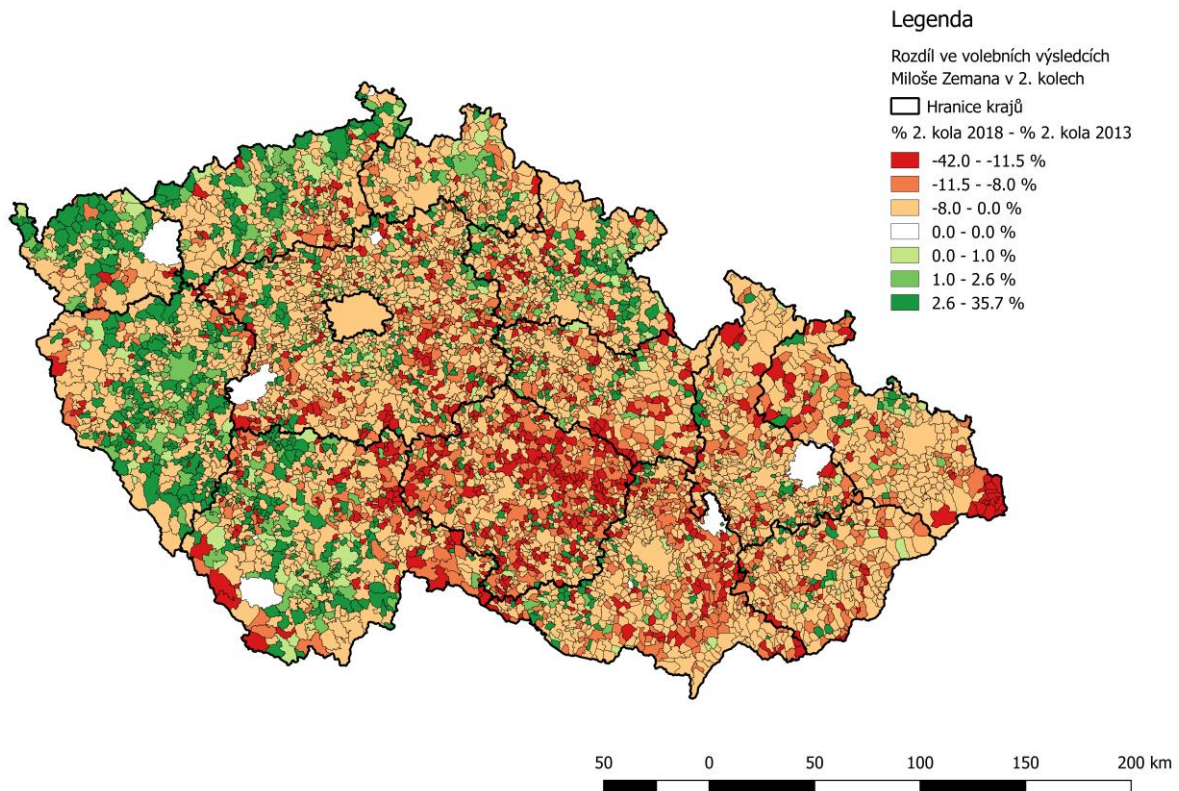

Zdroj: Volby.cz 2018, zpracování autor

Zemanovo ÚSVP a ÚVP se ve druhém kole roku 2018 oproti tomu prvnímu prakticky nezměnilo. V několika případech samozřejmě došlo k záměně jednotlivých území, nicméně nešlo o nějaké zásadní přeskupení. Zemanovo území podpory tak lze i v tomto případě označit jako pás od západu Plzeňského kraje přes Karlovarský a Ústecký kraj až do západní části Libereckého kraje. K této oblasti patří ještě samozřejmě severní Morava potažmo Moravskoslezský a Olomoucký kraj. Z menších oblastí pak Znojemsko, Vyškovsko, Kroměřížsko nebo Svitavsko.

Z tohoto pohledu je volební podpora Miloše Zemana v jednotlivých kolech roku 2018 takřka identická. Avšak velmi se podobá také druhému kolu v roce 2013. Za jediné výrazněji odlišné tak lze považovat pouze první kolo v roce 2013. Zeman ale rozhodně v roce 2018 nezačal sbírat hlasy v odlišných oblastech než v roce 2013. Spíše dokázal nahradit ztrátu Vysočiny rozšířením oblastí, ve kterých byl už předtím poměrně úspěšný.

Mapa č. 15: Rozdíl ve volebních výsledcích Miloše Zemana ve druhých kolech v letech 2013 a 2018

Zdroj: Volby.cz 2013 a 2018, zpracování autor

Z předchozí mapy je úplně jasně vidět, ve kterých oblastech Miloš Zeman ve druhém kole v roce 2018 posílil a ve kterých naopak ztratil. Nejvýraznější pokles volební podpory je zřetelný, jak už jsem výše zmínil, v kraji Vysočina. Další ztráta nastala v Jihomoravském kraji kolem Brna nebo na Drahošově rodném Jablunkovsku. V mapě je ale také možné pozorovat zelený pás, který znázorňuje obce, ve kterých Zeman dokázal v roce 2018 zvýšit svůj procentní zisk. Jedná se o pomyslný půlkruh složený z obcí Jihočeského, Plzeňského Karlovarského a Ústeckého kraje. Právě tato oblast tak nahradila Zemanův výpadek podpory, který byl zaznamenán na Vysočině. Zároveň došlo v této oblasti k výraznému nárůstu volební účasti.

4.3 Stranická perspektiva

Následující text se věnuje Zemanově podpoře z pohledu voličů jednotlivých politických stran. Cílem je proto zjistit u voličů kterých stran Zeman získával nejvyšší volební podporu, a naopak u sympatizantů kterých stran je pravděpodobnost pro sympatie k Zemanovi spíše nižší. Pochopitelně mne opět zajímá, jestli se tyto tendence v jednotlivých volbách i kolech jakkoli mění.

4.3.1 Individuální data 2013

Tabulka č. 35: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle strany, kterou by respondent volil do Poslanecké sněmovny

	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ	TOP 09	VV	SPO	jiná strana	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	45,6	6,2	50,0	4,5	0,0	2,2	100	88,2	9,5	11,6	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	57,8	2,2	23,9	0,6	0,0	1,1	0,6	8,3	1,1	4,4	100
celkový vzorek %	37,3	10,5	14,1	3,6	1,6	15,2	0,2	2,8	3,4	11,3	100

První řádek = procento voličů jednotlivých stran, kteří volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří voliči jednotlivých stran v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 611

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Z lidí, kteří uvedli, že v prvním kole roku 2013 volili Miloše Zemana by více jak polovina dala svůj hlas ve volbách do Poslanecké sněmovny sociálním demokratům. Dalších zhruba 24 % z nich by volilo KSČM. Významnější procento tvoří ještě Zemanova Strana práv občanů. Zhruba 90 % voličů Miloše Zemana by tedy podpořilo jednu z těchto tří stran. Z opačného pohledu pak podpořila Zemana polovina voličů KSČM a o něco méně 45,6 % ČSSD. Téměř 90 % voličů SPO by pak nepřekvapivě podpořilo i Zemana. Podpora od voličů pravicových stran je naprosto minimální.

Tabulka č. 36: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle strany, kterou by respondent volil do Poslanecké sněmovny

	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ	TOP 09	VV	SPO	jiná strana	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	85,6	17,2	90,5	35,0	33,3	4,5	100	91,3	31,2	35,9	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	55,2	3,0	22,7	2,1	0,9	1,2	0,3	6,3	1,5	6,9	100
celkový vzorek %	37,3	10,0	14,5	3,5	1,6	15,2	0,2	4,0	2,8	11,1	100

První řádek = procento voličů jednotlivých stran, kteří volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří voliči jednotlivých stran v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 579

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Také ve druhém kole zajistili více jak poloviční Zemanovu podporu voliči, kteří by ve sněmovních volbách odevzdali svůj hlas ČSSD. Zbylá polovina voličů KSČM, která se v prvním kole přiklonila k jinému kandidátovi, dala svůj hlas právě Zemanovi. Nepřekvapí ani stabilně vysoký zisk od SPO a nízký od TOP 09. Velmi pravděpodobně s posunem Zemanova elektorátu do středu se k němu ve druhém kole přiklonila také část voličů KDU-ČSL. Bohužel se relativně zvýšilo i procento respondentů, kteří nevědí, koho by ve volbách do Poslanecké sněmovny volili, což zčásti zkresluje výsledky. Navzdory tomu lze konstatovat, že až na mírný zisk části středových lidovců se struktura Zemanových voličů mezi jednotlivými koly výrazně neproměnila.

4.3.2 Agregovaná data 2013

Tabulka č. 37: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2013

Miloš Zeman (1. kolo 2013)	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ	TOP 09
	,640***	-,585***	,609***	,091***	-,548***	-,726***
	Úsvit	SPO	ANO	DSSS	Piráti	Svobodní
	,341***	,393***	-,062***	,158***	-,383***	-,474***

$N = 6406$, $Sig. = *** p < 0,001$

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Při analýze agregované volební podpory pro Miloše Zemana v prvním kole roku 2013 lze vysledovat nejsilnější pozitivní vztah se ziskem ČSSD a KSČM ve sněmovních volbách téhož roku. V obou případech přesáhla hodnota korelačního koeficientu hranici 0,6, což lze interpretovat jako podstatný až velmi silný vztah mezi oběma proměnnými. Za negativně velmi silnou je možné označit asociaci v případě TOP 09. Tato data jsou interpretačně velmi podobná těm z výzkumného šetření CVVM pro první kolo 2013. I z nich bylo zřejmé, že největší podporu získal Zeman od voličů ČSSD a KSČM, naopak nejméně sympatizantů si získal z pravicové TOP 09.

Tabulka č. 38: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2013

Miloš Zeman (2. kolo 2013)	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ	TOP 09
	,753***	-,736***	,798***	,023	-,717***	-,914***
	Úsvit	SPO	ANO	DSSS	Piráti	Svobodní
	,520***	,343***	,000	,296***	-,404***	-,616***

$N = 6406$, $Sig. = *** p < 0,001$

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Ve druhém kole zůstal směr vztahu ve všech případech v podstatě stejný, většinou se pouze zesílil. Například u zmíněné TOP 09 se v kontextu druhého kola, do kterého postoupil kandidát této strany, posílil vztah až za hranici 0,9. Takový případ představuje téměř perfektní korelaci. Na úroveň velmi silného vztahu posílily také korelace u ČSSD, KSČM, ODS a Strany zelených. Pozitivní vztah se prohloubil i v souvislosti s Úsvitem nebo DSSS, avšak tyto politické strany nelze srovnat s daty z výzkumného šetření CVVM, protože v nich nebyly vedeny v samostatné kategorii.

Tabulka č. 39: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2013 z hlediska volebních zisků pro vybrané politické strany ve sněmovních volbách v roce 2013

	Model 1 (1. kolo 2013)		Model 2 (2. kolo 2013)	
	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β
ČSSD	,304***	,280	KSČM	,784***
KSČM	,246***	,235	ČSSD	,558***
SPO	1,014***	,215	SPO	1,046***
TOP 09	-,268***	-,292	TOP 09	-1,022***
Con.	15,926***		Con.	42,285**
R ²	,618		R ²	,914

$N = 6406$, $Sig. = *** p < 0,001$

Zdroj: Volby.cz 2013, zpracování autor

Na základě předchozích poznatků byly vytvořeny dva lineární regresní modely. Do prvního modelu vstoupil jako závisle proměnná volební zisk Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013. Nezávisle proměnnými jsou volební zisky KSČM, ČSSD, SPO a TOP 09 ve sněmovních volbách téhož roku. První model vysvětlil 61,8 % variance. Nejvyšší koeficient B je u proměnné SPO, který říká, že s každým procentem, které získala Strana práv občanů ve sněmovních volbách se zvýšila podpora pro Miloše Zemana v prvním kole roku 2013 zhruba o jedno procento. Samozřejmě za předpokladu, že jsou ostatní proměnné konstantní⁴².

Druhý model pak logicky představuje situaci v druhém kole. Hodnota R² je 0,914, model proto vysvětluje více než 90 % variance, což je velmi vysoké číslo. Rozhodně na tom ale nemá velký podíl Zemanova SPO. Ačkoli už v prvním modelu měla největší relativní sílu vlivu proměnná TOP 09, ve druhém kole se tento vliv ještě znásobil. S procentem pro TOP 09 ve sněmovních volbách navíc se ve druhém kole snížila podpora pro Miloše Zemana o 1 %. Opět lze potvrdit, že se ve druhém kole stejně jako v předchozích analýzách posílil vliv ČSSD a KSČM.

⁴² Z důvodu rozsahu práce uvádím zmínku o uvedeném předpokladu pouze na tomto místě. Předpoklad však pochopitelně platí také pro všechny následující regresní modely, které jsou v této práci uvedeny.

4.3.3 Individuální data 2018

Tabulka č. 40: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle strany, kterou by respondent volil do Poslanecké sněmovny

	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ	ANO	TOP 09	Piráti	SPD	SPO	Svobodní	STAN	jiná strana	neví	CELKEM
Zeman % z kategorie	68,2	14,6	82,0	13,8	25,0	62,4	8,0	9,8	66,7	50,0	10,0	10,0	0,0	43,6	X
Zeman % z elektorátu	18,4	3,8	13,0	1,3	0,6	40,6	0,6	2,5	9,5	1,0	0,3	0,6	0,0	7,6	100
celkový vzorek %	12,0	11,6	7,1	4,1	1,1	29,0	3,5	11,6	6,4	0,8	1,4	2,8	0,7	7,8	100

První řádek = procento voličů jednotlivých stran, kteří volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří voliči jednotlivých stran v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 707

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Za takřka pět let se samozřejmě preference společnosti vůči politickým stranám změnilo. To dokazuje i srovnání procentního rozložení celkového vzorku mezi strany za oba zkoumané výzkumy. Nejvýraznější změnou je z tohoto pohledu nárůst podpory u hnutí ANO, které mělo v únorovém průzkumu CVVM v roce 2013 tak marginální podporu, že ani nebylo vedeno v samostatné kategorii. Naproti tomu v roce 2018 už ANO preferovalo téměř 30 % respondentů. Z tohoto počtu, jak znázorňuje předchozí tabulka, volilo více jak 60 % lidí v prvním kole Miloše Zemana, což mu vytvořilo bezkonkurenčně nejpočetnější tábor příznivců.

Stejně jako ve druhém kole v roce 2013 se už v tom prvním v roce 2018 k Zemanovi přiklonila i většina voličů KSČM a ČSSD, ačkoli šlo o nižší procenta než před pěti lety. To je pravděpodobně způsobeno dvěma skutečnostmi. Za prvé odklonem části tradičních voličů sociální demokracie a komunistů k SPD a ANO, u kterých Zeman zabodoval prvním kole roku 2018 více jak z poloviny. Druhým důvodem je, že se stále jedná o první kolo, ve kterém např. podle CVVM 8 % voličů KSČM podpořilo Michala Horáčka. První kolo stále nabízí větší počet kandidátů, které lze podpořit. Ačkoli v době psaní této práce nejsou volně přístupná data z povolebního šetření, která by nabídla údaje za druhé kolo 2018, je velmi pravděpodobné, že procentuální podpora od KSČM a ČSSD by se blížila hodnotám z druhého kola 2013.

Jak už jsem zmínil, Zeman získal také většinu voličů SPD a 50 % SPO, která ale v průběhu pěti let ještě více oslabila a nemá smysl se jí podrobněji zabývat. Naopak stojí za zmínku, že voliči SPD tvořili skoro 10 % Zemanových podporovatelů. Z analyzovaných dat CVVM vychází, že po ANO, ČSSD a KSČM je to z hlediska politických stran čtvrtá nejpočetnější skupina jeho voličů.

4.3.4 Agregovaná data 2018

Tabulka č. 41: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2017

Miloš Zeman	ČSSD ,403***	ODS -,777***	KSČM ,714***	KDU-ČSL -,069***	SZ -,514***	TOP 09 -,805***
(1. kolo 2018)	SPD ,733***	SPO ,150***	ANO ,772***	STAN -,241***	Piráti -,785***	Svobodní -,412***

$N = 6402$, $Sig. = *** p < 0,001$

Zdroj: Volby.cz 2017 a 2018, zpracování autor

V této části zkoumám vztahy mezi Zemanovými procentními zisky v prvním kole roku 2018 a sněmovními volbami, které se konaly o několik měsíců dříve. Z hlediska síly korelací jsou údaje srovnatelné s druhým kolem 2013. I nyní je možné některé z nich označit za velmi silné. Vůbec nejsilnější pozitivní korelace je u ANO, SPD a KSČM. Nejvýraznější pokles oproti předchozí prezidentské volbě je u ČSSD, která má středně silnou hodnotu korelačního koeficientu 0,4. S tím naopak souvisí posílení síly asociace jak u hnutí ANO, tak SPD⁴³, která dokázala oslovit část voličů sociální demokracie. Připomínám, že síla korelace v roce 2013 nebyla u ANO žádná případně triviálně záporná, nicméně za uplynulou dobu toto hnutí dokázalo významně proměnit podobu svého elektorátu. Posílení vztahu u SPD nebylo tak razantní, jelikož už v roce 2013 byla u Úsvitu zaznamenána střední až podstatná síla korelace, když hodnoty v jednotlivých kolech byly nad hranicí 0,3 a 0,5.

⁴³ Za předpokladu, že se hnutí Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD) považuje za pokračovatele předchozího hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (Úsvit).

Tabulka č. 42: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2018 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2017

Miloš Zeman (2. kolo 2018)	ČSSD	ODS	KSČM	KDU-ČSL	SZ	TOP 09
	,397***	-,787***	,712***	-0,56***	-,542***	-,842***
	SPD	SPO	ANO	STAN	Piráti	Svobodní
	,743***	,150***	,784***	-,215***	-,808***	-,401***

$N = 6402$, $Sig. = *** p < 0,001$

Zdroj: Volby.cz 2017 a 2018, zpracování autor

Na rozdíl od roku 2013 se hodnoty korelačních koeficientů výrazně neproměnily a zůstaly de facto na podobných hodnotách. Úplně nejsilnější vztah lze pozorovat u TOP 09, Pirátů a ODS, kde se hodnoty korelačního koeficientu pohybují kolem 0,8. Oproti druhému kolu 2013 se jedná o relativní oslabení vztahu o TOP 09 z téměř perfektní korelace. Tento pokles je možné vysvětlit jednak absencí vlastního⁴⁴ kandidáta, přesunu části voličů TOP 09 k Pirátům nebo samostatné kandidatury hnutí STAN. Tomu nasvědčuje i výrazné posílení korelačního koeficientu právě u Pirátů, u kterých se síla vztahu ve druhém kole roku 2018 v porovnání se situací z předchozích prezidentských voleb zdvojnásobila. Stejně tak toto tvrzení podporuje i negativní směr korelace u Starostů a nezávislých.

⁴⁴ Ačkoli TOP 09 v prezidentských volbách podporovala Jiřího Drahoše, domnívám se, že v případě Karla Schwarzenberga jakožto předsedy tohoto subjektu šlo o daleko významnější propojení mezi stranou a kandidátem. To podle mě mohlo způsobit i výraznější štěpení mezi podporou pro TOP 09 a Miloše Zemana.

Tabulka č. 43: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2018 z hlediska volebních zisků pro vybrané politické strany ve sněmovních volbách v roce 2017

	Model 1 (1. kolo 2018)		Model 2 (2. kolo 2018)	
	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β
ANO	,714***	,434	ANO	,843***
KSČM	1,211***	,362	KSČM	1,354***
SPD	,979***	,323	SPD	1,151***
ČSSD	,696***	,154	ČSSD	,757***
Con.	-7,430***		Con.	-1,965***
R ²	,892		R ²	,906

N = 6402, Sig. = *** $p < 0,001$

Zdroj: Volby.cz 2017 a 2018, zpracování autor

Podobně jako pro rok 2013 jsem pro každé volební kolo v roce 2018 vytvořil jeden lineární regresní model. Do něho vstoupila jako závisle proměnná volební podpora pro Miloše Zemana v jednotlivých obcích ČR. Jako nezávisle proměnné byly použity podíly KSČM, ČSSD, ANO a SPD ve sněmovních volbách v roce 2017 taktéž na úrovni obcí. Oba modely mají velmi vysoké koeficienty determinace. Jejich hodnota ukazuje, že jsou schopny vysvětlit přibližně 90 % celkové variability hodnot závisle proměnné. V zásadě se od sebe významně neliší.

Standardizované koeficienty β udávají, že největší sílu vlivu na dané modely měla podpora pro hnutí ANO. Zajímavé je sledovat i nestandardizované koeficienty B u KSČM. První model lze z této perspektivy interpretovat tak, že s každým procentem pro KSČM, které získala ve sněmovních volbách na podzim roku 2017 se v prvním kole prezidentských voleb roku 2018 zvýšila podpora pro Miloše Zemana přibližně o 1,2 %. V případě druhého kola je to ještě o desetinu procenta vyšší zisk. Podobně stabilní jsou v obou kolech i zbylé nezávisle proměnné.

4.4 Osobnostní perspektiva

Tato část práce je věnována analýze Zemanova elektorátu z hlediska nejrůznějších osobnostních charakteristik, ať už se jedná o sociodemografické nebo socioekonomické proměnné. Cílem je zkoumat, zda je možné nalézt určité typy lidí, u kterých je možné předpokládat, že byla vyšší pravděpodobnost, že ve volbách podpoří právě Zemana. Po vyprofilování takového voliče mne zajímá, jestli se tento typ v letech 2013 a 2018 lišil.

4.4.1 Individuální data 2013

Tabulka č. 44: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle pohlaví

	muž	žena	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	28,9 %	27,5 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	48,5 %	51,5 %	100 %
celkový vzorek %	47,3 %	52,7 %	100 %

První řádek = podíl mužů či žen, kteří volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří muži a ženy v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 711

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Z hlediska pohlaví nelze z první tabulky týkající se prvního kola vyčíst nic zcela zásadního. Lze říci, že dle dat CVVM měl Zeman lehce nadprůměrnou podporu u mužů.

Tabulka č. 45: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle pohlaví

	muž	žena	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	57,6 %	58,8 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	47,0 %	53,0 %	100 %
celkový vzorek %	47,5 %	52,5 %	100 %

První řádek = podíl mužů či žen, kteří volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří muži a ženy v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 661

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Ve druhém kole podpořilo Zemana o 0,5 % více žen, než byl průměr. Z genderového pohledu se rozhodně nejedná o žádný významný rozdíl, ze kterého by se dalo cokoli usuzovat.

Jediné, co stojí z této perspektivy poznamenat, je změna oproti prvnímu kolu, ve kterém měl Zeman naopak lehce nadprůměrnou podporu mužů. Tuto změnu si vysvětlují tak, že v prvním kole kandidovaly tři ženy, které měly výrazně (Fischerová, Roithová) nadprůměrnou podporu právě u žen. Ve druhém kole se z nich pochopitelně část přiklonila k Miloši Zemanovi.

Tabulka č. 46: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle věku

	18–29	30–39	40–49	50–59	60+	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	21,0 %	21,6 %	26,2 %	31,9 %	36,5 %	X
Zeman (% z elektorátu)	12,5 %	15,0 %	18,5 %	18,0 %	36,0 %	100 %
celkový vzorek %	16,8 %	19,6 %	19,9 %	15,9 %	27,8 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané věkové kategorii volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří jednotlivé věkové kategorie v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 709

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Předchozí kontingenční tabulka udává hodnoty podpory z hlediska věkového rozložení. Nadprůměrné podíly lze pozorovat u voličů starších padesáti let obzvlášť pak u skupiny 60+. V této kategorii je nadprůměrný rozdíl opravdu znatelný, vůbec největší v porovnání se všemi skupinami. Už v prvním kole roku 2013 volil zhruba každý třetí občan nad 50 let Miloše Zemana. Obecně lze říci, že čím starší respondent byl, tím pravděpodobněji odevzdal ve volbách svůj hlas Zemanovi.

Tabulka č. 47: Volební podpora pro Miloše Zemana v druhém kole v roce 2013 dle věku

	18–29	30–39	40–49	50–59	60+	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	46,2 %	42,7 %	58,3 %	64,2 %	73,9 %	X
Zeman (% z elektorátu)	14,0 %	13,8 %	20,0 %	17,7 %	34,5 %	100 %
celkový vzorek %	17,8 %	18,8 %	20,0 %	16,1 %	27,3 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané věkové kategorii volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří jednotlivé věkové kategorie v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 659

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Ve druhém kole zůstala struktura Zemanových voličů z hlediska věku v podstatě beze změny. Stejně jako v prvním kole měl Zeman nadprůměrnou podporu u voličů nad 50 let věku. Nejvýraznější potom u skupiny 60+, která tvořila zhruba třetinu jeho voličů. O 1,5 % posílil také u čtyřicátníků, kde se jeho podpora dostala přesně na průměrnou hodnotu. Na

základě sloupcových procent je možné usoudit, že u voličů do 40 let by Zeman v roce 2013 volby nevyhrál.

Tabulka č. 48: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle vzdělání

	(neúplné) základní	střední bez maturity a vyučení	střední s maturitou	VOŠ, bakalářské a VŠ	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	32,0 %	31,3 %	27,3 %	21,9 %	X
Zeman (% z elektorátu)	12,0 %	38,5 %	35,5 %	14,0 %	100 %
celkový vzorek %	10,6 %	34,7 %	36,7 %	18,1 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané vzdělanostní kategorii volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří jednotlivé vzdělanostní kategorie v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 709

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Ze vzdělanostní perspektivy získal Miloš Zeman nadprůměrné hodnoty u skupiny voličů se základním a učňovským vzděláním. Z těchto skupin dalo v prvním kole Zemanovi hlas přes 30 % voličů. Lehce podprůměrnou podporu měl prezident u voličů, kteří dosáhli středního vzdělání s maturitou. Avšak u respondentů s vysokoškolským titulem už je to opět poměrně znatelný rozdíl oproti průměru.

Tabulka č. 49: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle vzdělání

	(neúplné) základní	střední bez maturity a vyučení	střední s maturitou	VOŠ, bakalářské a VŠ	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	62,0 %	68,6 %	55,2 %	43,5 %	X
Zeman (% z elektorátu)	11,5 %	39,8 %	34,6 %	14,1 %	100 %
celkový vzorek %	10,8 %	33,8 %	36,6 %	18,8 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané vzdělanostní kategorii volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří jednotlivé vzdělanostní kategorie v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 659

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Ve druhém kole se Zemanův elektorát takřka nezměnil ani co se týče vzdělanostní struktury. Vůbec nejpočetnější skupinu tvořili lidé se středním vzděláním bez maturity, kterých Zeman dokázal oslovit více jak dvě třetiny, což představuje i největší podíl. Pokud se k této skupině přidá i segment společnosti s neúplným nebo základním vzděláním, představuje to pro Zemana více jak polovinu volební podpory. Nejméně dokázal oslovit vysokoškoláky, kterých získal jen trochu přes 40 %.

Tabulka č. 50: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle zájmu o politiku

	velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	41,8 %	27,4 %	26,6 %	25,7 %	X
Zeman (% z elektorátu)	11,5 %	50,5 %	33,5 %	4,5 %	100 %
celkový vzorek %	7,7 %	51,8 %	35,4 %	4,9 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii zájmu o politiku volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie zájmu o politiku v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 711

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Z hlediska zájmu o politiku stojí za zmínku, že měl Zeman velmi nadprůměrnou podporu u lidí, kteří uvedli, že se o ni velmi zajímají. Přes 40 % z nich ve volbách podpořilo v prvním kole Miloše Zemana. U ostatních skupin jde o průměrné nebo lehce podprůměrné hodnoty.

Obecně lze soudit, že Zemanovi voliči z prvního kola voleb se nadprůměrně zajímali o politiku. Nicméně je nutné uvést, že se nejedná o velmi výrazný rozdíl.

Tabulka č. 51: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle zájmu o politiku

	velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	61,8 %	56,4 %	57,4 %	81,5 %	X
Zeman (% z elektorátu)	8,8 %	50,1 %	35,3 %	5,7 %	100 %
celkový vzorek %	8,3 %	51,7 %	35,9 %	4,1 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii zájmu o politiku volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie zájmu o politiku v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 661

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

V případě druhého kola lze výsledky jen velmi těžko interpretovat. Miloš Zeman nadprůměrně uspěl u lidí, kteří uvedli že se velmi zajímají o politiku a zároveň u těch, kteří se o ni nezajímají vůbec. U respondentů bez jakéhokoli zájmu o politiku získal dokonce 81,5 % hlasů. Na rozdíl od prvního kola v tom druhém převážily spíše hlasy od lidí, kteří se o politiku nezajímají. Nicméně podobně jako v tom prvním se nejedná o žádný významný rozdíl, v tomto případě je ještě menší. Z toho důvodu nelze považovat tuto proměnnou za jakkoli štěpící.

Tabulka č. 52: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle spokojenosti se současnou politickou situací v ČR

	velmi spokojen	spíše spokojen	ani spokojen, ani nespokojen	spíše nespokojen	velmi nespokojen	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	0,0	29,6	19,2	28,2	32,2	40	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	0,0	4,0	11,5	44,5	39,0	1,0	100
celkový vzorek %	0,1	3,8	16,9	44,4	34,0	0,7	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii spokojenosti s pol. situací volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie spokojenosti v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 711

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Obecně lze říci, že na počátku roku 2013 bylo naprosto mizivé procento lidí, které by bylo s politickou situací v ČR jakkoli spokojeno. U občanů, kteří uvedli, že se situací jsou spíše spokojeni získal Zeman průměrné hodnoty. Oproti průměru měl méně příznivců ze skupiny, která není s politickou situací v ČR spokojená, ani nespokojená. Naopak o poznání větší skupinu jeho voličů tvořil tábor velmi nespokojených občanů. Lze říci, že přes 32 % z těch, kteří byli s tehdejší politickou situací v ČR velmi nespokojeni, nakonec podpořilo v prvním kole právě Zemana.

Tabulka č. 53: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle spokojenosti se současnou politickou situací v ČR

	velmi spokojen	spíše spokojen	ani spokojen, ani nespokojen	spíše nespokojen	velmi nespokojen	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	0,0	47,6	45,0	56,5	68,5	80	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	0,0	2,6	14,0	42,9	39,5	1,0	100
celkový vzorek %	0,2	3,2	18,2	44,2	33,6	0,8	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii spokojenosti s pol. situací volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie spokojenosti v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 661

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Stejně jako v prvním kole, tak i v tom druhém Zeman sbíral hlasy především od občanů nespokojených s tehdejší politickou situací v ČR. V kontextu v předchozích kapitol, ve kterých byla nastíněna situace mezi prvním a druhým kolem prezidentské volby roku 2013, je to vcelku očekávatelné. Miloš Zeman získal podporu více jak 60 % nespokojených voličů. Velmi nadprůměrně pak bodoval u velmi nespokojených, kterých získal na svou stranu více jak dvě třetiny. Z této perspektivy se situace oproti prvnímu kolu nijak nezměnila.

Tabulka č. 54: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle spokojenosti se životem

	velmi spokojen	spíše spokojen	ani spokojen, ani nespokojen	spíše nespokojen	velmi nespokojen	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	15,0	24,1	27,9	42,7	68,2	X
Zeman (% z elektorátu)	4,5	42,0	25,5	20,5	7,5	100
celkový vzorek %	8,5	49,2	25,8	13,5	3,1	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii spokojenosti se životem volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie spokojenosti v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 710

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Velmi zajímavé jsou výsledky z této tabulky, která ukazuje podporu pro Miloše Zemana na základě spokojenost s životem. Lze z ní zjistit, že prezident získal zcela průměrnou podporu od voličů, kteří nejsou se svým životem spokojení, ale ani nespokojení. Výrazně nadprůměrné hodnoty se ale nacházejí u lidí, kteří jsou se svým životem spíše nebo velmi nespokojení. Ve vzorku uvedlo pouze 3,1 % respondentů, že je se svým životem velmi nespokojeno. Nicméně více jak dvě třetiny z těchto lidí dalo svůj hlas právě Zemanovi již v prvním kole prezidentské volby. A bodoval i u skupiny spíše nespokojených, u kterých mu svůj hlas dalo přes 40 % respondentů. Zjednodušeně se dá říci, že pokud by v roce 2013 volili pouze lidé, kteří nejsou spokojení se svým životem, Miloš Zeman by vyhrál již v prvním kole.

Tabulka č. 55: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle spokojenosti se životem

	velmi spokojen	spíše spokojen	ani spokojen, ani nespokojen	spíše nespokojen	velmi nespokojen	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	33,9	51,7	64,1	80,2	95,0	X
Zeman (% z elektorátu)	5,2	43,6	28,3	17,9	4,9	100
celkový vzorek %	8,9	49,2	25,8	13,0	3,0	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii spokojenosti se životem volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie spokojenosti v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 660

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Pokud bylo v souvislosti s prvním kolem konstatováno, že Zemana podpořila většina lidí nespokojených se svým životem, pak ve druhém kole to platí dvojnásob. V něm pomohlo Zemanovi ke zvolení bezmála 90 % z nich. Pokud se zaměřím pouze na segment společnosti, který je nejvíce nespokojený, ten volil Zemana z 95 %. Oproti prvnímu kolu si velmi polepšil i u respondentů, kteří nejsou se svým životem spokojeni ani nespokojeni. I z této skupiny dokázal získat poměrně velké množství lidí. Připomínám, že v prvním kole měl od této skupiny přibližně 28 % hlasů, což byl průměrný až nepatrně podprůměrný zisk. Z uvedených kategorií nedokázal Zeman získat nadpoloviční většinu pouze u voličů, kteří jsou se svým životem velmi spokojeni.

Tabulka č. 56: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle sebezařazení na levoprávé škále

	levice	levý střed	střed	pravý střed	pravice	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	52,3 %	38,3 %	24,2 %	9,2 %	3,8 %	19,0 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	45,0 %	29,5 %	15,5 %	6,0 %	2,0 %	2,0 %	100 %
celkový vzorek %	24,2 %	21,7 %	18,0 %	18,4 %	14,8 %	3,0 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii levoprávé škály volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie levoprávé škály v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 711

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Podobně zajímavá, ačkoli ne zcela překvapující, je z hlediska významné odlišnosti od průměru tabulka znázorňující volební podporu podle sebezařazení na levoprávé škále. Respondenti, kteří uvedli, že volili v prvním kole roku 2013 Miloše Zemana se z takřka 75 % zařadili od středu doleva. Vůbec nejvyšší procento pak tvoří lidé, kteří se umístili přímo na levici. Těch volila více jak polovina právě Miloše Zemana. Podpora od lidí, kteří se řadí od středu doprava je zcela zanedbatelná.

Tabulka č. 57: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle sebezařazení na levoprávé škále

	levice	levý střed	střed	pravý střed	pravice	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	93,0 %	79,5 %	64,0 %	20,5 %	8,9 %	62,5 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	37,9 %	31,2 %	18,4 %	6,2 %	2,3 %	3,9 %	100 %
celkový vzorek %	23,8 %	22,8 %	16,8 %	17,7 %	15,3 %	3,6 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii levoprávé škály volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie levoprávé škály v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 661

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Ve druhém kole si Miloš Zeman zcela nepřekvapivě udržel voličskou podporu u levicových voličů. Těch ryze levicových získal přes 90 %, středo-levicových takřka 80 %. Daleko zajímavější ale je, že to představovalo necelých 70 % jeho voličů, což je zhruba o 5 % méně než v prvním kole. Dokázal totiž získat i voliče, kteří se řadí ke středu levoprávého dělení. Zemanovi dalo hlas 64 % středových voličů, což představovalo cca 18,5 % voličů. V prvním kole to bylo přibližně o 3 % méně. Zemanův elektorát se tedy ve druhém kole roku 2013 rozkročil zleva více do středu. Od středu doprava dokázal oproti prvnímu kolu získat pár desetin procent navíc, nicméně stále to z jeho struktury voličů představuje okrajových 8,5 %.

Tabulka č. 58: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle osobního čistého měsíčního příjmu

	do 12 000,-	12 001 – 20 000,-	20 001 – 25 000,-	25 001 – 30 000,-	nad 30 001,-	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	37,3 %	25,9 %	17,9 %	14,7 %	12,0 %	X
Zeman (% z elektorátu)	53,2 %	36,3 %	5,8 %	2,9 %	1,8 %	100 %
celkový vzorek %	50,2 %	33,6 %	7,9 %	4,8 %	3,5 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii čistého měsíčního příjmu volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie měsíčního příjmu v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 598

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Předchozí tabulka ilustruje volební podporu na základě osobního čistého měsíčního příjmu. Z ní je vidět, že Zeman má nadprůměrnou podporu u lidí, jejichž měsíční příjem se pohybuje v rozmezí do 12 000,- Kč, dokázal oslovit více jak třetinu z nich. Se zvyšujícím se příjmem úměrně klesá také podpora pro Miloše Zemana.

Tabulka č. 59: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle osobního čistého měsíčního příjmu

	do 12 000,-	12 001 – 20 000,-	20 001 – 25 000,-	25 001 – 30 000,-	nad 30 001,-	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	69,3 %	60,9 %	46,4 %	41,9 %	13,6 %	X
Zeman (% z elektorátu)	47,0 %	40,4 %	7,8 %	3,9 %	0,9 %	100 %
celkový vzorek %	40,6 %	39,7 %	10,1 %	5,6 %	4,0 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii čistého měsíčního příjmu volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie měsíčního příjmu v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 554

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Otázka na osobní čistý měsíční příjem je samozřejmě natolik citlivá, že na ni neodpoví větší množství respondentů, čímž se logicky snižuje i počet zkoumaných případů. Kromě toho se ve srovnání s prvním kolem změnila i struktura celkového vzorku. I přesto lze uvést, že Zeman si udržel voličskou podporu zejména u obyvatel, jejichž osobní čistý měsíční příjem nepřesáhl 20 000,- Kč. Obě tyto skupiny se k Zemanovi přiklonily z více jak 60 %, což pro něj představovalo téměř 90% podporu. U občanů, kteří mají příjem vyšší jak 20 000,- Kč by

Zeman volby nevyhrál. Obzvláště u lidí s vysokými příjmy nad 30 000,- Kč nezískal Zeman ani 15% podporu.

Tabulka č. 60: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle pozice v zaměstnání

	student, učeň	nepracující důchodce	nezaměstnaný	žena v domácnosti / na mateřské dovolené	OSVČ	vedoucí zaměstnanec	ostatní zaměstnanec	kvalifikovaný dělník	ostatní dělník	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	23,7	36,9	40,6	20,7	21,2	22,2	23,1	32	35,7	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	4,5	32,7	6,5	3,0	11,1	6,0	23,1	8,0	5,0	100
celkový vzorek %	5,4	24,8	4,5	4,1	14,6	7,6	28,0	7,0	3,9	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané pozici zaměstnání volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané pozice v zaměstnání v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 710

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Předchozí tabulka nabízí pohled na Zemanův elektorát na základě zastávaných pozic v zaměstnání. Nadprůměrnou podporu měl v prvním kole prezidentských voleb v roce 2013 u nepracujících důchodců, nezaměstnaných a dělníků (ať už šlo o ty, kteří jsou vedeni jako kvalifikovaní nebo jako ostatní). Nejzřetelnější rozdíl je vidět u skupiny nepracujících důchodců, Zemana podpořilo 36,9 % z nich. Ze Zemanových podporovatelů tvoří nepracující důchodci téměř třetinu, zatímco ve zkoumaném vzorku to byla necelá čtvrtina. Z uvedených skupin ale Zeman zabodoval nejvíce u nezaměstnaných voličů. Ačkoli tento segment tvoří v Zemanově podpoře pouze 6,5 % voličů, svůj hlas mu dalo v prvním kole více než 40 % nezaměstnaných. Podprůměrné procento pak z opačného pohledu zastávaly studenti/učni, ženy v domácnosti či na mateřské dovolené, osoby samostatně výdělečně činné a vedoucí nebo ostatní zaměstnanci.

Tabulka č. 61: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle pozice v zaměstnání

	student, učeň	nepracující důchodce	nezaměstnaný	žena v domácnosti / na mateřské dovolené	OSVČ	vedoucí zaměstnanec	ostatní zaměstnanec	kvalifikovaný dělník	ostatní dělník	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	37,1	76,1	65,7	42,3	38,4	43,1	57,3	63,8	87,0	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	3,4	31,5	6,0	2,9	9,9	5,7	27,6	7,8	5,2	100
celkový vzorek %	5,3	24,1	5,3	3,9	15,0	7,7	28,0	7,1	3,5	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané pozici zaměstnání volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané pozice v zaměstnání v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 660

Zdroj: CVVM 2013a, zpracování autor

Zeman získal v sestupném pořadí nejvyšší procento podpory od těchto pozic v zaměstnání: ostatní dělník, nepracující důchodce, nezaměstnaný, kvalifikovaný dělník, ostatní zaměstnanec. U zbylých skupin se k němu nepřiklonila nadpoloviční většina respondentů. Zřetelněji se tak vyprofilovali pozice, u kterých má Zeman zvýšenou podporu. Téměř 60 % jeho voličů spadalo ve druhém kole do kategorie nepracujících důchodců nebo ostatních zaměstnanců. Oproti prvnímu kolu Zemanovi klesla už tak poměrně nízká podpora od studentů/učňů nebo OSVČ. Nejvýraznější nárůst byl zaznamenán u ostatních, řadových zaměstnanců, kteří nejsou v řídicích pozicích.

4.4.2 Agregovaná data 2013

Podobně jako v případě zkoumání podpory z hlediska voličů politických stran byly vytvořeny regresní modely pro zkoumání osobnostních charakteristik. Na základě výše zkoumaných dotazníkových šetření byly vybrány následující proměnné, které by měly do určité míry vysvětlit podporu pro Miloše Zemana v jednotlivých fázích voleb.

Tabulka č. 62: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2013 z hlediska osobnostních charakteristik

Proměnná	Model 1 (1. kolo 2013)		Model 2 (2. kolo 2013)	
	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β
Vzdělání (bez mat.)	,357***	,286	1,278***	,451
Nezaměstnaní	,690***	,193	2,262***	,279
OSVČ	-,850***	-,225	-3,183***	-,371
Con.	14,553***		22,021***	
R ²	,245		,601	

N = 5164, Sig. = *** $p < 0,001$

Zdroj: SLDB 2011, Volby.cz 2013

zpracování autor

Stejně jako v předchozích kapitolách se i v tomto případě jedná o analýzu agregovaných dat na úrovni jednotlivých obcí ČR. Obdobně je v modelech považována za závisle proměnnou podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2013. Jako nezávisle proměnné jsem zvolil data ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 v podobě podílu OSVČ, nezaměstnaných a osob s nejvyšším dokončeným středním vzděláním bez maturity. První model má relativně nízkou hodnotu R² a vysvětluje tedy pouze 24,5 % variance Zemanovy podpory v prvním kole.

Jak naznačovalo i zkoumané šetření CVVM, potvrzuje se, že Zeman ztrácí svou podporu v obcích, kde je vyšší procento podnikatelů, a naopak získává v částech s vyšším podílem nezaměstnaných a lidí se středním vzděláním bez maturity. V prvním kole mu každé procento podnikatelů v obci snížilo podporu o cca 0,85 %⁴⁵. Naopak procento nezaměstnaných z roku 2011 zvýšilo Zemanovu podporu v roce 2013 o zhruba 0,69 %⁴⁶.

V druhém modelu se výrazně zvýšil koeficient determinace, je schopen vysvětlit 60,1 % variance. Výrazně se zvýšil i vliv nezávisle proměnných. Procento OSVČ v obci stále snižovalo Zemanovu podporu, ve druhém kole šlo dokonce už o více než 3 %. U zbylých

⁴⁵ 95% interval spolehlivosti u OSVČ = -,947 – -,753

⁴⁶ 95% interval spolehlivosti u nezaměstnaných = ,598 – ,783

dvou proměnných zůstal kladný vztah. S každým procentem středoškoláků bez maturity v obci navíc stoupla podpora pro Miloše Zemana o více než jedno procento. V případě procenta nezaměstnaných navíc se zvýšil Zemanův zisk dokonce o více než dvě procenta.

4.4.3 Individuální data 2018

V této části textu se zaměřím na sociodemografické a socioekonomické proměnné v roce 2018. Z důvodu nedostupnosti dat v době psaní této práce se musím omezit pouze na první kolo prezidentských voleb.

Tabulka č. 63: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle pohlaví

	muž	žena	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	45,3 %	43,7 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	47,2 %	52,8 %	100 %
celkový vzorek %	46,4 %	53,6 %	100 %

První řádek = podíl mužů či žen, kteří volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří muži a ženy v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 772

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Podobně jako v prvním kole roku 2013 i o pět let později měl Zeman mírně nadprůměrnou podporu u mužů. Ačkoli v těchto volbách nekandidovala žádná žena, byli kandidáti, které naopak nadprůměrně podpořily právě ženy. Je možné se domnívat, že ve druhém kole se opět část z nich přiklonila na Zemanovu stranu a genderové rozdíly se vyrovnaly. Pro tuto kategorii je důležité zmínit, že ani v roce 2018 se podpora u mužů ani žen výrazně nevychýlila od průměru.

Tabulka č. 64: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle věku

	18–29	30–39	40–49	50–59	60+	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	21,4 %	37,3 %	39,4 %	47,7 %	61,4 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	7,0 %	13,7 %	19,5 %	18,1 %	41,7 %	100 %
celkový vzorek %	14,5 %	16,3 %	22,0 %	16,9 %	30,2 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané věkové kategorii volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří jednotlivé věkové kategorie v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 771

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Předchozí tabulku lze interpretovat zcela stejně jako tu, která se věnovala prvnímu kolu roku 2013. Oproti průměru získal Zeman nadprůměrnou podporu u segmentu voličů starších padesáti let. Ti Zemana podpořili z více jak 50 %. Stejně tak platí, že nejvýznamnější rozdíl oproti průměru je u skupiny voličů nad šedesát let. U té získal Zeman již v prvním kole podporu přes 61 %. Po pěti letech tak setrval i lineární vztah mezi věkem a podporou pro Miloše Zemana. Čím vyšší věk, tím vyšší pravděpodobnost odevzdaného hlasu v jeho prospěch.

Tabulka č. 65: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle vzdělání

	(neúplné) základní	střední bez maturity a vyučení	střední s maturitou	VOŠ, bakalářské a VŠ	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	55,7 %	58,5 %	37,3 %	27,6 %	X
Zeman (% z elektorátu)	14,3 %	44,0 %	29,4 %	12,2 %	100 %
celkový vzorek %	11,4 %	33,6 %	35,2 %	19,8 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané vzdělanostní kategorii volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří jednotlivé vzdělanostní kategorie v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 769

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Po pěti letech nepřišla změna trendu ani při pohledu na vzdělanostní strukturu Zemanových voličů. Stejně jako v roce 2013 se mohl Zeman spolehnout na podporu od občanů, jejichž nejvyšší dokončené vzdělání bylo střední bez maturity včetně těch s neúplným či základním. U těchto dvou kategorií by Zeman podle CVVM bez problémů zvítězil ve volbách již v prvním kole. Podporu u voličů s maturitou nebo vysokou školou měl stejně jako před pěti lety podprůměrnou.

Tabulka č. 66: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle zájmu o politiku

	velmi se zajímá	spíše se zajímá	spíše se nezajímá	vůbec se nezajímá	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	52,2 %	43,0 %	43,8 %	45,0 %	X
Zeman (% z elektorátu)	13,7 %	50,4 %	30,6 %	5,2 %	100 %
celkový vzorek %	11,7 %	52,1 %	31,1 %	5,2 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii zájmu o politiku volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie zájmu o politiku v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 772

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Stejně jako v prvním kole před pěti lety dokázal Zeman získat nejvíce voličů ze skupiny lidí, kteří uvedli, že se velmi zajímají o politiku. V roce 2018 to bylo dokonce přes 52 %. U ostatních kategorií šlo také o průměrné či nepatrně podprůměrné hodnoty. V součtu procentních podílů mezi zájmem a nezájmem vychází, že Zemanovi voliči se nepatrně více zajímali o politiku, než je průměr. Nicméně znovu je dobré připomenout, že se jedná o rozdíl pouhých několika desetin procent. To znamená, jak se ukázalo již ve druhém kole roku 2013, že se tento poměr může snadno otočit a nelze proto jednoznačně říci, že by se Zemanovi voliči nějak výrazně zajímali nebo nezajímali o politiku.

Tabulka č. 67: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle spokojenosti se současnou politickou situací v ČR

	velmi spokojen	spíše spokojen	ani spokojen, ani nespokojen	spíše nespokojen	velmi nespokojen	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	25	50,0	48,8	38,1	47,4	40	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	0,3	16,3	36,2	32,7	13,4	1,2	100
celkový vzorek %	0,5	14,5	32,9	38,1	12,6	1,3	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii spokojenosti s pol. situací volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie spokojenosti v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 771

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Zatímco na počátku roku bylo v ČR zhruba 78 % vyloženě nespokojených lidí, za pět let se toto číslo dostalo přibližně na 50 %. I z toho důvodu nastala změna v Zemanově elektorátu. Prezident dokázal oslovit takřka polovinu největší skupiny respondentů, kteří nejsou s politickou situací v ČR spokojeni ani nespokojeni. Svůj hlas mu v prvním kole ale dalo také nadprůměrné procento občanů, kteří uvedli, že jsou se situací spokojeni. Nejméně bodoval u spíše nespokojeného obyvatelstva, což je důsledek pro znatelně podprůměrné hodnoty od celkově nespokojených voličů.

Při interpretaci těchto údajů je obzvlášť dobré vnímat kontext obou prezidentských voleb a doby, ve které bylo ono šetření prováděno. V roce 2013 byla u moci mimořádně nepopulární pravicová vláda a Zeman se prezentoval jako bojovník proti ní. Nespokojení s tehdejší politickou situací byli velmi pravděpodobně levicoví voliči. Volby roku 2018 se konají těsně po sněmovních volbách, ve kterých zvítězilo hnutí ANO. Nejenže tedy celkově ubylo procento nespokojených lidí, navíc je možné předpokládat, že mezi nespokojenými se v tomto případě budou nacházet i lidé, kterým se nelíbil způsob, jakým Zeman naplňoval svých pět let na Pražském hradě. I z těchto důvodů se snížila jeho podpora u nespokojených a narostla ve zbylých kategoriích.

Tabulka č. 68: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle spokojenosti se životem

	velmi spokojen	spíše spokojen	ani spokojen, ani nespokojen	spíše nespokojen	velmi nespokojen	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	27,7	43,8	52,9	56,7	60,0	X
Zeman (% z elektorátu)	9,0	56,0	24,2	9,9	0,9	100
celkový vzorek %	14,5	56,7	20,3	7,8	0,6	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii spokojenosti se životem volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie spokojenosti v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 772

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

Trochu odlišná je situace týkající se podpory podle spokojenosti se životem. Podobně jako ve vnímání politické situace v ČR se změnila procentní podíly v jednotlivých kategoriích. Výrazně ubylo lidí, kteří jsou se svým životem nespokojení. Zatímco v roce 2013 bylo ve společnosti zhruba 16 % nespokojených, o pět let později to bylo o přibližně polovinu méně tedy 8,4 %. Snížil se i počet lidí, kteří nedokázali definovat, zda jsou spokojení či nespokojení, a naopak se navýšil počet spokojených s životem.

Avšak nezměnil se trend úspěchu Miloše Zemana u jednotlivých kategorií. Z prvního řádku předchozí tabulky je jasné vidět, že se stoupající nespokojeností se životem stoupal také podíl lidí, kteří v prvním kole volili stávajícího prezidenta. To se nezměnilo za všechna tři zkoumaná kola. Vždy Zeman nejvíce bodoval u velmi nespokojených a nejméně u velmi spokojených se svým životem. A nic na tom nezměnila ani změna poměru mezi těmito skupinami.

Tabulka č. 69: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle sebezařazení na levoprávé škále

	levice	levý střed	střed	pravý střed	pravice	neví	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	75,8 %	68,2 %	44,9 %	31,2 %	22,2 %	52,0 %	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	20,2 %	21,3 %	24,3 %	16,1 %	10,5 %	7,6 %	100 %
celkový vzorek %	11,8 %	13,9 %	24,0 %	22,8 %	21,0 %	6,5 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii levoprávé škály volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie levoprávé škály v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 771

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

V posledních zhruba čtyřech letech dochází ve výzkumech CVVM k přesunu respondentů z levice více ke středu. Ti zpravidla vnímají sebezařazení na levoprávé škále jako identifikaci se stranou, kterou preferují. V důsledku klesající podpory pro ČSSD nebo KSČM a rostoucích preferencí k hnutí ANO pak logicky dochází k posunu ke středu levoprávého spektra (Linek, Pilnáček 2018). Tato tvrzení se potvrdila i ve zkoumaném průzkumu z ledna 2018. Zatímco v roce 2013 se k levici hlásilo cca 46 % respondentů, a do středu se zařadilo přibližně 17–18 %, v roce 2018 už je to pouze 25,7 % na levici a 24 % ve středu.

Přesto Zemana v prvním kole podpořily tři čtvrtiny levicových voličů a dalších 68 % středolevicových respondentů. To jsou samozřejmě vysoce nadprůměrné zisky. Zeman dokázal podobně jako ve druhém kole roku 2013 obstát i u středových voličů, u kterých měl zcela průměrnou podporu. Stejně jako před pěti lety ale výrazně ztratil u pravicových a středoprávicových voličů.

Na základě těchto dat lze proto říci, že ačkoli se tábor lidí, kteří se zařadili od středu doleva poměrně zúžil, přesto v něm Zeman dokázal získat velmi nadprůměrnou podporu. A navíc navzdory tomu, že levicoví voliči odešli od ČSSD a KSČM k ANO a začali sami sebe identifikovat spíše do středu levoprávého spektra, si Zeman dokázal udržet přízeň také u nich.

Tabulka č. 70: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle osobního čistého měsíčního příjmu

	do 12 000,-	12 001 – 20 000,-	20 001 – 25 000,-	25 001 – 30 000,-	nad 30 001,-	CELKEM
Zeman (% z kategorie)	57,4 %	51,4 %	32,3 %	16,7 %	27,5 %	X
Zeman (% z elektorátu)	33,5 %	49,8 %	9,0 %	2,7 %	5,0 %	100 %
celkový vzorek %	26,8 %	44,5 %	12,9 %	7,5 %	8,3 %	100 %

První řádek = procento lidí, kteří v dané kategorii čistého měsíčního příjmu volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané kategorie měsíčního příjmu v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 481

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

V důsledku zvyšujících se příjmů, minimální mzdy i důchodů mezi roky 2013 a 2018 se pochopitelně změnila i struktura zkoumaného vzorku. Nejvíce ubylo respondentů z nízkopříjmové skupiny do 12 tisíc čistého měsíčního příjmu a došlo tak k procentnímu navýšení u zbylých kategorií. Opět se ale nezměnil poměr, v jakém Zeman získal podporu u jednotlivých příjmových skupin. Stejně jako před pěti lety ho nejvíce podpořili právě voliči s příjmy do 20 tisíc korun měsíčně. V roce 2018 jich už v prvním kole získal na svou stranu nadpoloviční většinu.

Zajímavé je, že v porovnání s rokem 2013 měl Zeman v prvním kole vyšší podporu u lidí s příjmy nad 30 tisíc oproti těm, kteří pobírají mezi 25 a 30 tisíci měsíčně. Stejně jako při zkoumání této proměnné u výzkumu z roku 2013 je nutné vnímat, že je k dispozici omezenější počet případů. To může způsobit větší chybovost i prostor pro omyl. Bylo by proto dobré ověřit tuto podporu od voličů s nejvyššími příjmy např. pomocí dat z povolebního šetření.

Tabulka č. 71: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle pozice v zaměstnání

	student, učeň	nepracující důchodce	nezaměstnaný	žena v domácnosti / na mateřské dovolené	OSVČ	vedoucí zaměstnanec	ostatní zaměstnanec	kvalifikovaný dělník	ostatní dělník	CELKEM
Miloš Zeman (% z kategorie)	15,6	66,2	40,0	28,6	28,1	30,0	37,2	58,7	57,1	X
Miloš Zeman (% z elektorátu)	1,5	38,2	1,7	2,9	7,3	6,1	25,1	7,9	9,3	100
celkový vzorek %	4,1	25,6	1,9	4,5	11,5	9,1	29,9	6,0	7,3	100

První řádek = procento lidí, kteří v dané pozici zaměstnání volili Zemana

Druhý řádek = podíl, který tvoří dané pozice v zaměstnání v Zemanově elektorátu

Třetí řádek = procentní rozložení celkového vzorku

N = 772

Zdroj: CVVM 2018, zpracování autor

V lednu 2018, kdy bylo uskutečněné analyzované šetření, měla ČR velmi nízkou nezaměstnanost, což se samozřejmě promítlo i do zastoupení nezaměstnaných v celkovém vzorku. Ve srovnání s výzkumem z roku 2013 je v tomto vzorku vyšší zastoupení ostatních dělníků na úkor nezaměstnaných. Bezkonkurenčně nejvyšší podporu získal Zeman od nepracujících důchodců, když ho v prvním kole 66 % z nich. Z uvedených pozic získal nadpoloviční většinu také u kvalifikovaných i ostatních dělníků. Stejně jako v prvním kole roku 2013 Zemanovi dalo svůj hlas i 40 % nezaměstnaných. Tradičně nejnižší podporu měl u studentů, OSVČ a vedoucích zaměstnanců.

4.4.4 Agregovaná data 2018

Totožně jako při práci s agregovanými daty pro rok 2013 využívám také údaje pro rok 2018. Na rozdíl od sociologických šetření pro tento rok jsou data na agregované úrovni k dispozici za obě kola a v podstatě ihned po skončení voleb.

Tabulka č. 72: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2018 z hlediska osobnostních charakteristik a obcí, které za dobu svého mandátu navštívil v rámci svých výjezdů do krajů

Proměnná	Model 1 (1. kolo 2018)		Model 2 (2. kolo 2018)	
	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β	Nestandardizované koeficienty B	Standardizované koeficienty β
Vzdělání (bez mat.)	1,044***	,455	1,363***	,518
Nezaměstnaní	2,126***	,325	2,219***	,296
Návštěva	5,503***	,261	6,963***	,289
OSVČ	-2,196***	-,324	-2,462***	-,317
Con.	6,329***		9,745***	
R ²	,647		,678	

N = 4970, Sig. = *** p < 0,001

Zdroj: Lidovky.cz 2017b, SLDB 2011, Volby.cz 2017 a 2018, zpracování autor

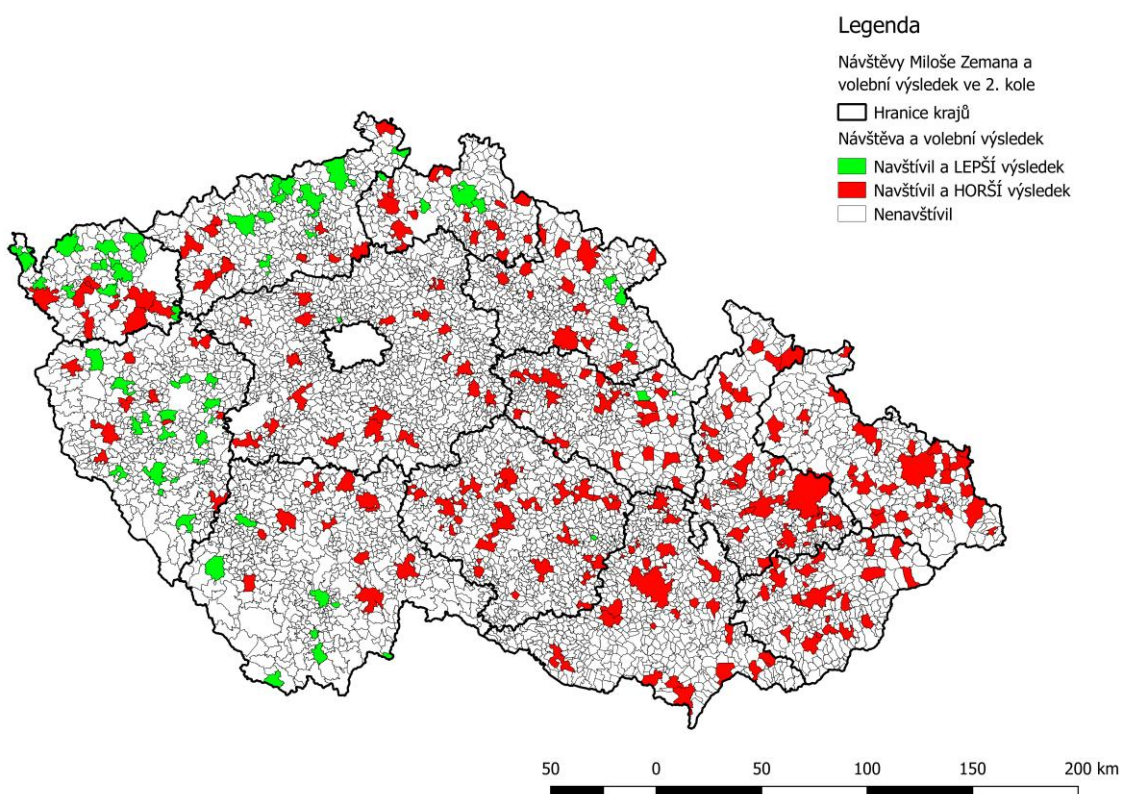
V této části práci jsem stejně jako pro rok 2013 vytvořil dva lineární regresní modely, které mají vysvětlovat Zemanovu v prezidentských volbách. Do nich shodně vstoupily jako nezávisle proměnné v podobě procentního podílu OSVČ, nezaměstnaných a osob se středním vzděláním bez maturity. Na rozdíl od modelů pro předchozí volby do nich byla navíc zahrnuta dummy proměnná, která obsahuje informaci, zda Zeman danou obec v průběhu svého mandátu navštívil nebo nikoli.

Oba modely mají poměrně vysokou hodnotu koeficientu determinace R², která je v obou případech nad hranicí 0,6, což je srovnatelné s druhým kolem v roce 2013. To znamená, že struktura Zemanova elektorátu se za pět let na Hradě na základě třech vysvětlovaných proměnných výrazně nezměnila a stále mají poměrně vypovídající vliv. Například nezávisle proměnná s podíly nezaměstnaných obyvatel v jednotlivých obcích má takřka totožné hodnoty v obou druhých kolech i prvním kole roku 2018. S každým procentem nezaměstnaných navíc se zvýšila podpora pro Miloše Zemana v těchto kolech přibližně o 2,2 %. To značí, že prezidentovi se dařilo v oblastech, které byly v minulosti zasaženy vyšším podílem nezaměstnaných obyvatel. Okolo velmi podobných hodnot se pohybuje také proměnná

s procentem OSVČ v obci. Každé procento navíc těchto osob v obci znamenalo pro Zemana minimálně o 2 % nižší zisk.

Nicméně patrně nejzajímavější výsledky poskytla poslední proměnná, která se týká Zemanových návštěv obcí v rámci jeho výjezdů do krajů. V obou modelech je hodnota této proměnné statisticky významná na hladině 0,001 a dosahuje vůbec nejvyšších hodnot ze všech zkoumaných proměnných. V prvním kole udává nestandardizovaný koeficient B hodnotu 5,5. To znamená, že pokud Zeman danou obec v letech 2013–2017 navštívil, jeho podpora v dané obci stoupla zhruba o 5,0–5,9 %⁴⁷. V druhém kole se tento koeficient B ještě zvýšil až téměř k hodnotě sedm, což je bezkonkurenčně nejvyšší hodnota ze všech zařazených proměnných. Na základě výsledků druhého modelu lze konstatovat, že uskutečněná návštěva Miloše Zemana v obci zvýšila jeho podporu ve druhém kole o 6,5–7,4 %⁴⁸.

Mapa č. 16: Návštěvy Miloše Zemana a volební zisk v druhém kole roku 2018

Zdroj: *Lidovky.cz 2017b, Volby.cz 2018, zpracování autor*

Z předchozí mapy vyplývá, že Zeman ve většině obcí, které v průběhu jeho prvního mandátu navštívil, získal ve druhém kole v roce 2018 horší volební výsledek než v roce 2013.

⁴⁷ 95% interval spolehlivosti u návštěv v prvním modelu = 5,085 – 5,921

⁴⁸ 95% interval spolehlivosti u návštěv v druhém modelu = 6,505 – 7,421

Vyšší procentní zisk měl převážně v obcích od západu Plzeňského, přes Karlovarský až po Ústecký kraj a v několika obcích Libereckého a Jihočeského kraje.

4.5 Shrnutí analytické části

Z výše uvedených datových analýz lze vyvodit následující závěry. Ze všech čtyřech analyzovaných kol dvou prezidentských voleb se z geografické perspektivy výrazněji liší pouze první kolo roku 2013. V něm značně převýšily zisky z ostatních krajů hlasy z Vysočiny, na které tehdy Zeman strávil posledních několik let svého života. Samozřejmě, že už v roce 2013 byl velmi silný i na většině území Moravy a Slezska, nicméně stále se v tomto kole musel dělit o podporu s levicovým kandidátem ČSSD Jiřím Dienstbierem. Ve druhém kole tohoto roku Zeman přebral Dienstbierovi voliče ze severní Moravy a dále uspěl také u voličů Jana Fischera, který měl nejvyšší podporu v Ústeckém a Karlovarském kraji nebo na západě Plzeňského kraje. Tato území si pak Zeman v podstatě dokázal udržet i do prvního a druhého kola další prezidentské volby o pět let později.

Po analýze individuálních i agregovaných dat lze uvést následující zjištění. Na základě dat z individuální úrovně šetření je možné soudit, že v obou kolech v roce 2013 měli největší tendenci dát svůj hlas Miloši Zemanovi lidé, kteří chtěli v nastávajících sněmovních volbách volit ČSSD, KSČM nebo SPO. Tato zjištění potvrdila také agregovaná data zejména pak co se týče voličů komunistů a sociální demokracie, u kterých byl vztah se Zemanovou podporou ve volbách nejsilnější. Do třetice byly tyto spojitosti potvrzeny i s pomocí lineárních regresních modelů pro obě kola.

Po pěti letech se situace ve stranickém systému výrazně proměnila. Krize tradičních politických stran postihla na podzim roku 2017 také dvě pro Zemana významné strany ČSSD a KSČM, které ve volbách značně propadly. Nejvýrazněji se to projevilo na oslabení vztahu mezi podporou pro Zemana a ČSSD, která ztratila řadu typických voličů pro tuto stranu. Oslabení tohoto vztahu se potvrdilo jak na individuální, tak agregované úrovni. Naopak velmi silná zůstala asociace u komunistů. Jenže skutečnost, že voliči odešli od sociální demokracie ještě neznámá, že odešli také od Miloše Zemana. Ukázalo se, že v oblastech, kde na podzim roku 2017 lidé volili do Poslanecké sněmovny (agregovaná data) hnutí ANO a SPD, byla také vyšší pravděpodobnost, že se zvedne podpora pro Miloše Zemana v lednových prezidentských volbách následujícího roku. To se projevilo také na výsledcích individuálního šetření, kdy lidé, kteří by v hypotetických sněmovních volbách hlasovali pro ANO, ČSSD, KSČM nebo SPD, měli větší tendenci volit v prvním kole prezidentských voleb roku 2018 Miloše Zemana.

Tabulka č. 73: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za jednotlivá kola v letech 2013 a 2018 z hlediska volebních zisků pro vybrané politické strany ve sněmovních volbách v roce 2013 a 2017

Proměnná	1. kolo		2. kolo	
	2013 Koeficienty B	2018 Koeficienty B	2013 Koeficienty B	2018 Koeficienty B
ČSSD	,304***	,637***	,718***	,592***
KSČM	,246***	1,155***	,854***	1,210***
SPO	1,018***	1,188***	1,178***	1,214***
TOP 09	-,272***	-,198***	-,737***	-,562***
ANO	,008	,667***	,164***	,713***
Úsvit/SPD	-,019	,897***	,544***	,941***
R ²	,618	,896	,923	,917

N = 6402, Sig. = *** p < 0,001

Zdroj: Volby.cz 2013, 2017 a 2018, zpracování autor

Pozn.: Stejně jako v případě předchozích regresních modelů se pro prezidentské volby v roce 2013 počítá s volebními zisky jednotlivých stran ve sněmovních volbách v roce 2013. Pro rok 2018 se jedná o sněmovní volby z podzimu roku 2017. Výsledky mohou být zkresleny skutečností, že v roce 2013 kandidovala TOP 09 společně s hnutím STAN, o čtyři roky později již samostatně. Ze stejného důvodu také uvádím, že hnutí SPD vnímám jako nástupnický subjekt předchozího hnutí Úsvit.

Mé předchozí závěry potvrzují i tyto regresní modely, které slouží pro vzájemné srovnání volebních kol. Je z nich vidět zcela jasný nárůst síly vztahu mezi jednotlivými prezidentskými volbami u hnutí ANO a SPD. Zatímco v prvním kole roku 2013 byl vztah mezi podporou pro Zemana a ANO či Úsvit ze sněmovních voleb v roce 2013 zcela bezvýznamný, o pět let později dokázaly zisky z voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017 pro tyto uskupení vysvětlit značné procento Zemanovy podpory. Mírnou tendenci posílení lze zaznamenat i z hlediska podpory pro KSČM. Zcela stabilní v čase je proměnná SPO. Naopak zmíněné oslabení vztahu je možné zaznamenat u ČSSD.

Kvůli profilaci Zemanových voličů bylo především nutné sestoupit až na úroveň jednotlivců. Ze sociologických šetření se ukázalo, že nelze jasně říci, že by Zeman výrazně budoval u žen či mužů. Za poměrně štěpící proměnnou lze ale považovat například věk nebo vzdělání. V obou letech z dat poměrně zřetelně vychází, že čím mladší člověk je, tím nižší je pravděpodobnost, že ve volbách dal svůj hlas Miloši Zemanovi. Z pohledu vzdělání se jedná o analogický vztah, ve kterém platí, že zejména respondenti s neúplným, základním nebo středním vzděláním bez maturity častěji odpovídali, že ve volbách dali svůj hlas Zemanovi.

Z pohledu zájmu o politiku nelze tak jednoznačně říci, kteří respondenti se spíše přikláněli k volbě Zemana. V prvních kolech Zemana volili spíše lidé, kteří uvedli, že se velmi zajímají o politiku. V druhém kole roku 2013 ale získal většinu hlasů i od skupiny, která se o politiku nezajímala vůbec. Zájem o politiku je záležitost velmi subjektivního vnímání, na jehož základě nelze v tomto případě profilovat voliče.

Zcela odlišná situace je ale u spokojenosti s tehdejší politickou situací. Ve všech zkoumaných případech získával Zeman nadprůměrnou podporu u velmi nespokojených voličů s politickou situací. Ačkoli v roce 2018 se typově skupiny spokojených a nespokojených s politickou situací oproti roku 2013 nepochybně liší⁴⁹, přesto Zeman získal od skupiny nejvíce nespokojených nadprůměrnou podporu. Nicméně je nutné podotknout, že si výrazně polepšil také u skupiny spíše spokojených nebo u těch, kteří nejsou spokojeni ani spokojeni. Právě do těchto kategorií se v průběhu let 2013–2018 přesunula část jeho již zmíněných starších voličů s nižším vzděláním.

Z pohledu levicových a pravicových voličů je interpretace zcela jednoznačná. Zjednodušeně je možné označit Zemana za levicového hegemonu, jehož elektorát tvořili v obou kolech v roce 2013 z více jak poloviny právě voliči, kteří se zařadili od středu doleva. Jak jsem již zmiňoval v předchozím textu, šetření z roku 2018 je poznamenáno sebezařazováním levicových voličů více do středu, přesto Zeman již v prvním kole tohoto roku získal přes 70 % voličů levice. Navíc neztratil ani ty levicové voliče, kteří se přesunuli v sebezařazení více do středu, o čemž svědčí mírně nadprůměrný výsledek u této středové kategorie.

Pokud se ještě vrátím k interpretaci z perspektivy spokojenosti, hodnocení vlastního života má na pravděpodobnost volby Miloše Zemana také vliv. Podobně jako platil vztah s věkem, tak i v tomto případě lze říci, že čím více jsou lidé nespokojeni se svým životem, tím pravděpodobněji budou volit Miloše Zemana. Tento vztah se potvrdil ve zkoumaných sociologických šetřeních za oba volební roky. Spokojenost se životem je samozřejmě také výrazně zatížena subjektivním vnímáním, nicméně zpravidla velmi souvisí s výší životní úrovně daného respondenta. I z toho důvodu zřejmě nepřekvapí, že Zemanův elektorát byl jak v roce 2013, tak 2018 tvořen spíše lidmi s nižšími než vyššími příjmy. A mnoho na tom nezměnil ani ekonomický růst, který v době mezi prezidentskými volbami nastal a projevil se například v poklesu nezaměstnanosti nebo zvýšením minimální mzdy či důchodů. Zemanovi

---

⁴⁹ Soudím tak na základě volebního úspěchu hnutí ANO nebo SPD, která volí také nespokojení či protestní voliči.

přesto v roce 2018 dali svůj hlas spíše voliči s nižším čistým měsíčním příjmem než ti s vyšším.

Nejen s těmito, ale také s výše zmíněnými závěry, samozřejmě úzce souvisí i poslední zkoumaná proměnná, která se týkala Zemanovy podpory z pohledu jednotlivých typů zaměstnání. Výsledky za tuto proměnnou proto přesně zapadají i do dosud zjištěného Zemanova profilu voličů (starší, levicoví voliči s nižším vzděláním i příjmem, kteří jsou nespokojení se svým životem a často i politickou situací). Zcela logicky se proto nemohlo ukázat, že by Zeman získával většinu hlasů od studentů, podnikatelů nebo vzdělaných vedoucích pracovníků. Daleko více pravděpodobné proto bylo, že Zemana budou volit nepracující důchodci, nezaměstnaní nebo dělníci.

To se ostatně prokázalo i pomocí vytvořených lineárních regresních modelů, které pracovaly s agregovanými daty. Pouze tři zvolené nezávisle proměnné (procentní podíl vyučených lidí v obci, nezaměstnaných a podnikatelů) dokázaly kromě prvního kola v roce 2013 vysvětlit více jak 60 % variance⁵⁰ v Zemanově podpoře. Každé procento vyučených nebo nezaměstnaných v obci pak velmi výrazně zvyšovalo Zemanovu podporu, u podnikatelů platil přesný opak. Stejně tak měla na jeho podporu vliv uskutečněná návštěva v obcích, která ji zvyšovala rovnou o několik procent.

Analýza všech tří perspektiv (geografické, stranické a osobnostní) ukázala poměrně ucelený pohled na podporu Miloše Zemana. Od druhého kola roku 2013 se jeho elektorát koncentruje zejména ve *vnitřních periferiích*⁵¹ ČR. Tento do jisté míry zjednodušující koncept v roce 2017 rozpracoval Josef Bernard s Martinem Šimonem, když vydefinovali čtyři typy⁵² periferních území ČR. Ačkoli se tyto typy periferií územně částečně překrývají, autoři vymezují dva základní vzorce rozmístění těchto oblastí na území ČR. „*V první řadě jde o polohu na hranicích krajů, resp. ve velké vzdálenosti od jednotlivých krajských měst, která tvoří přirozená centra regionů.*“ (Bernard, Šimon 2017: 18) Druhým případem pak jsou

---

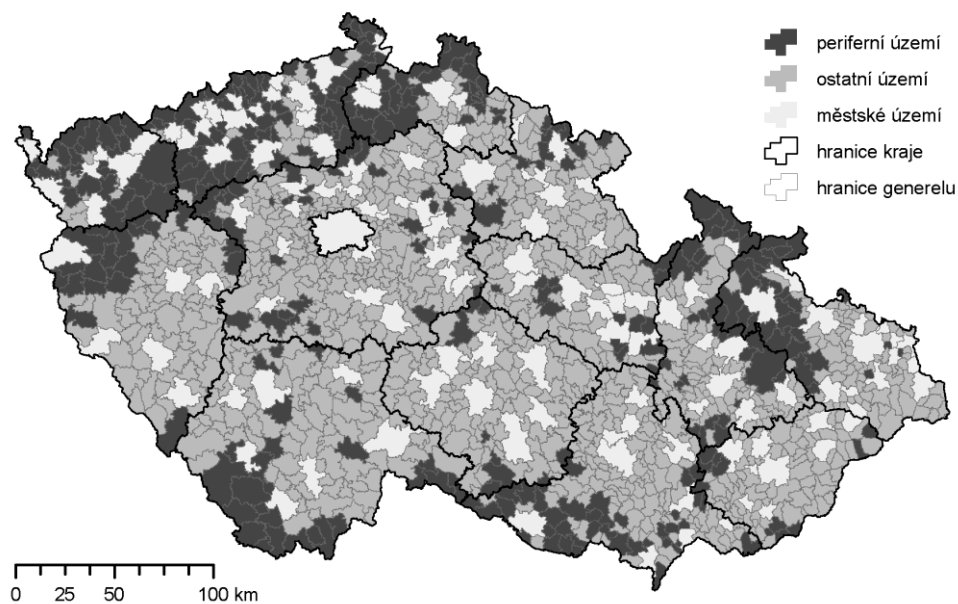
⁵⁰ Do modelů v roce 2018 byla zahrnuta i proměnná se Zemanovou návštěvou, která varianci samozřejmě zvýšila, avšak i bez této proměnné by se koeficient determinace pohyboval nad hodnotou 0,599.

⁵¹ „*Území země, která se hospodářsky nerozvíjejí, ztrácejí obyvatelstvo, demograficky stárnou, mají nižší sociálně-ekonomickou úroveň a horší technickou i sociální infrastrukturu než ostatní části území, mají starý bytový fond a objevují se v nich specifické sociální problémy spojené s exkluzí.*“ (Musil, Müller 2008: 326)

⁵² A = nezaměstnanost a vyloučení; B = kvalifikace a životní úroveň; C = věk; D = dostupnost (Bernard, Šimon 2017: 15–18)

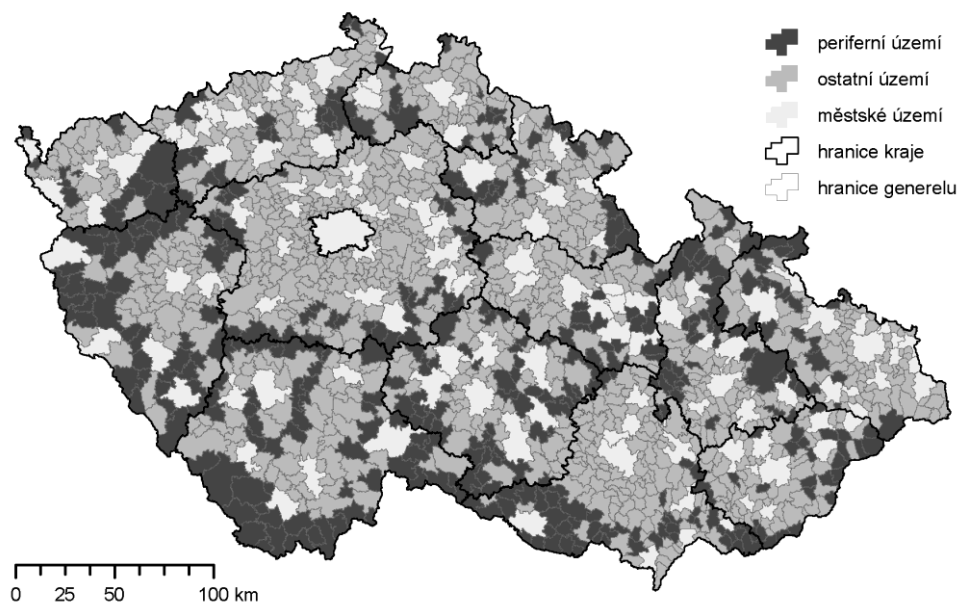
oblasti podél hranic sousedních států ČR. Ty jsou zatíženy nejen špatnou dostupností, ale také různými druhy ekonomických problémů (Tamtéž).

Mapa č. 17: Periferie typu nezaměstnanost a vyloučení (A)

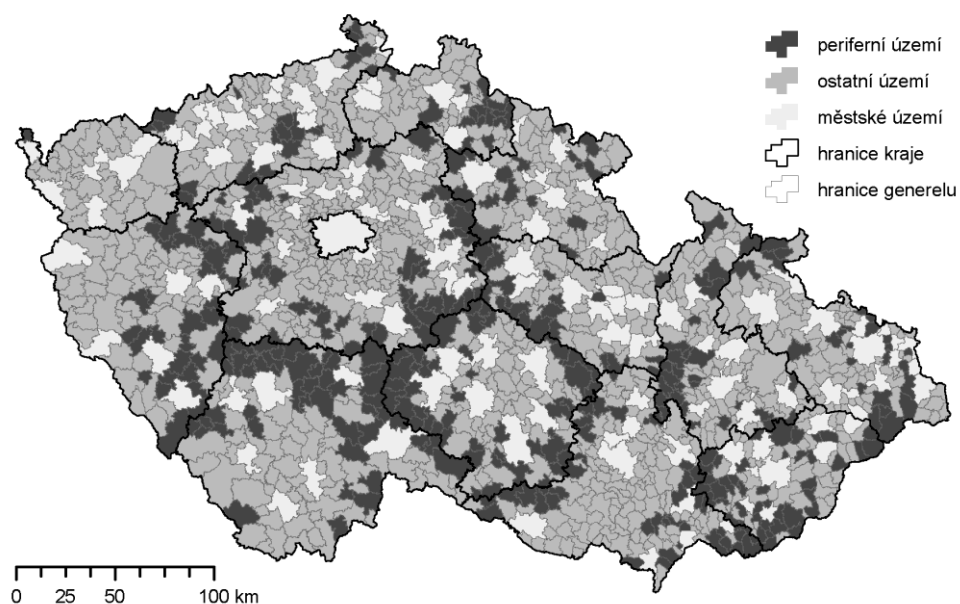
Zdroj: Bernard, Šimon 2017: 16

Mapa č. 18: Periferie typu kvalifikace a životní úroveň (B)

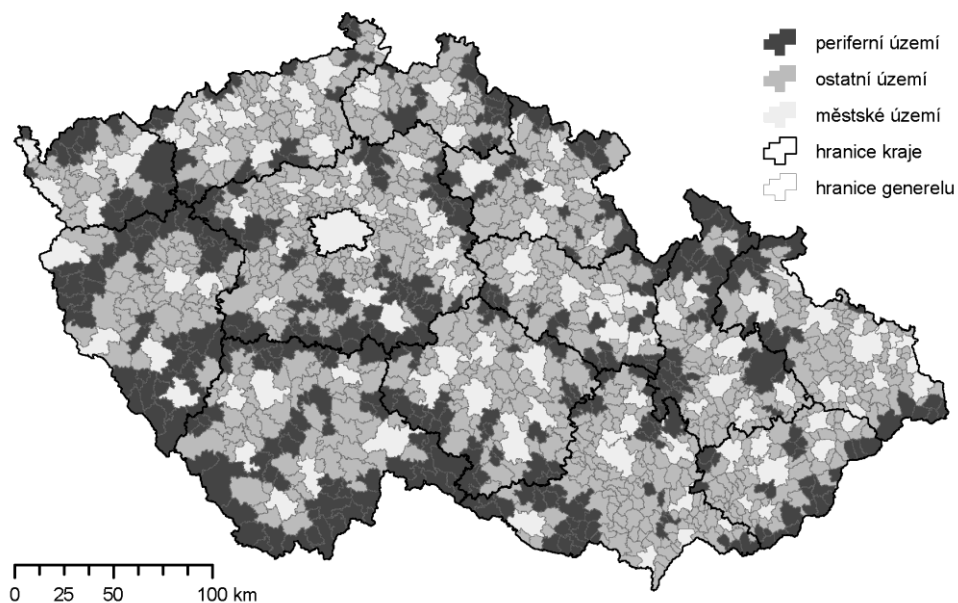
Zdroj: Bernard, Šimon 2017: 16

Mapa č. 19: Periferie typu věk (C)

Zdroj: Bernard, Šimon 2017: 17

Mapa č. 20: Periferie typu obtížná dostupnost (D)

Zdroj: Bernard, Šimon 2017: 17

Pohled na geografické rozložení jednotlivých typů vnitřních periferií v mnoha případech věrně připomíná volební podporu pro Miloše Zemana. Jedná se např. hned o první mapu znázorňující periferii nezaměstnanost a vyloučení. Ta se rozkládá v již několikrát zmíněném pásu táhnoucím se od západu Plzeňského kraje přes Karlovarský, Ústecký až do části Libereckého. Dále je pak možné zpozorovat ji také ve velmi známém území Zemanovy

stabilní podpory na severu Moravy a Slezska. Zajímavé je sledovat také periferii typu C znázorňující oblasti s výrazně starším obyvatelstvem, která velmi věrně kopíruje hranice jednotlivých krajů. I tímto způsobem lze územně definovat volební podporu pro Miloše Zemana.

Dalších podobností mezi Zemanovou podporou a těmito periferními oblastmi by šlo nepochybně najít ještě celou řadu. Já ovšem považuji za důležité upozornit na pomyslné propojení výsledků mé práce, které v sobě mapy těchto čtyřech typů vnitřních periferií spojují. V podstatě je vnímám jako propojení individuálních charakteristik voličů s jejich územním rozmístěním. Zemana zkrátka převážně od druhého kola roku 2013 volili lidé hlavně z periferních oblastí ČR, které jsou zatíženy např. vyšší nezaměstnaností, exekucemi, stárnutím obyvatelstva v důsledku vyliďňování, ztíženým přístupem ke vzdělání a dalšími problémy ekonomického i neekonomického charakteru, které negativně ovlivňují životy lidí v těchto regionech. V těchto oblastech pak častěji zůstávají starší, méně vzdělaní lidé, kteří mají i nižší příjmy z méně kvalifikované práce nebo nepracují vůbec. Logicky se jim proto nedaří tak dobře jako lidem, kteří žijí o několik desítek či stovek kilometrů blíže k regionálním centrům. Stoupá proto i jejich frustrace na okolní svět z čehož pramení nejen nespokojenost s politickou situací v ČR, ale také se svým vlastním životem. Potvrzuje se, že problémy těchto obyvatel se zcela nezpochybnitelně promítají i do jejich politických preferencí a voličského chování.

Závěr

Přímá volba prezidenta zcela přirozeně vede svou podstatou k vyhocení názorů ve společnosti. Obzvláště pak pokud se hlava státu volí ve dvoukolovém většinovém volebním systému, ve kterém v závěru kampaně stojí proti sobě dva kandidáti. Jejich názory a ideje jsou často zcela protichůdné, nicméně vítězem se může stát pouze jeden z nich. Těžko lze poté tlumit zklamání „poražených“ a euforii „vítězů“. Zvláště v případě, když se prezidentem stane člověk typu Miloše Zemana. Náplní této práce ale nebylo zkoumat rizika zavedení institutu přímo voleného prezidenta v parlamentním režimu či jejich naplnění. Přímou volbu prezidenta v tomto případě vnímám jako nezpochybnitelný fakt, který se stal další příležitostí pro výzkum v oblasti volební geografie nebo statistické analýzy.

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat volební podporu Miloše Zemana v prezidentských volbách za roky 2013 a 2018. Smyslem tohoto textu bylo podat kompaktní pohled na strukturu Zemanova elektorátu v jednotlivých volebních letech. Ať už se jednalo o její geografické rozmístění nebo osobnostní hledisko. Z toho důvodu bylo nutné pracovat s daty jak na individuální, tak agregované úrovni. Hlavní výzkumná otázka proto zněla: „*Jakým způsobem se změnila volební podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?*“ Na základě teoretické části jsem posléze vytyčil také tři dílčí výzkumné otázky, na které v následujících řádcích odpovím.

1. Jakým způsobem se z geografického hlediska změnila volební podpora Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?

Lze říci, že územní rozvrstvení Zemanova elektorátu se od zbylých třech případů výrazněji odlišovalo zejména v prvním volebním kole v roce 2013. V něm Zeman naplno zúročil své dlouholeté působení na Vysočině, kam se stáhl po odchodu z vysoké politiky. Tehdy v této oblasti velmi výrazně uspěl, což je možné považovat za tzv. sousedský efekt. V druhém kole téhož roku jeho podpora posílila v regionech jako je severní Morava, Slezsko, západ Čech nebo Ústecký kraj.

Geografické rozložení podpory za první kolo roku 2018 se podobá spíše tomu z druhého kola 2013 než prvnímu⁵³. Od druhého kola roku 2013 se z pohledu Zemanovy podpory ještě

---

⁵³ To zcela nepochybně souvisí s kandidáty, kteří se o úřad českého prezidenta v jednotlivých letech ucházeli. Zatímco v prvním kole roku 2013 Zemanovi část levicových voličů ubrali Jan Fischer s Jiřím Dienstbierem, o pět let později se žádný takový kandidát, který by dokázal výrazněji oslovit tuto skupinu, neobjevil. Hlasy levice proto Zeman obdržel již v prvním kole.

více prohloubily rozdíly mezi oblastmi kolem regionálních center a periferiemi. Je vidět, že území Zemanovy stabilní podpory se od roku 2013 ještě více posunulo do pohraničních oblastí bývalých Sudet, území kolem regionálních center jsou zřetelnější, zatímco Zemanovy výraznější zisky věrně kopírují hranice krajských periferií. Druhé kolo v roce 2018 se od toho prvního zásadně nelišilo. Při srovnání obou druhých kol lze říci, že díky těsnějšímu vítězství v roce 2018 Zeman na většině území oslabil. Nicméně klíčové oblasti, ve kterých získal nejvyšší podporu ve druhém kole roku 2013 zůstaly totožné až do roku 2018.

2. Jakým způsobem se změnila struktura voličů Miloše Zemana ve volbách v roce 2018 oproti roku 2013?

Na tuto otázku jsem hledal odpověď ze dvou perspektiv – stranické a osobnostní. Z pohledu voličů politických stran lze říci, že v roce 2013 si Zemana za prezidenta přáli především voliči KSČM, ČSSD a SPO. Přičemž hlavní zdroj podpory byl zejména od voličů sociální demokracie a komunistů, jelikož Zemanovci neměli ani tehdy mnoho sympatizantů. O pět let později se prezidentovi voliči rekrutovali především od lidí sympatizujících s ANO, KSČM, SPD a ČSSD. Oslabením sociální demokracie zároveň oslabil také vztah jejich voličů, kteří jí zůstali věrní, k ochotě hlasovat pro Zemana v prezidentských volbách v roce 2018.

Z pohledu osobnostního profilu voličů Miloše Zemana se mezi jednotlivými volebními roky neudály výrazné změny. Ve všech zkoumaných případech vyšlo najevo, že Zemana na Pražském hradě preferovali především starší, levicovní voliči s nižším vzděláním i příjmem, kteří jsou nespokojení se svým životem a často i politickou situací. V tom se mezi roky 2013 a 2018 nestaly nějaké zásadní změny. Zeman byl po pěti letech v prezidentském úřadu úspěšnější pouze u skupiny, která je spokojenější se současnou politickou situací. Nicméně tato skupina se nejen o poznání rozšířila, ale také relativně proměnila ve své struktuře.

Pokud propojím výsledky stranické a osobnostní perspektivy Zemanových voličů, vychází, že část sympatizantů ČSSD a KSČM, která podpořila v roce 2013 Miloše Zemana, odešla v průběhu pěti let k hnutí ANO a SPD. Tato skutečnost ale v žádném případě nezpůsobila, že by tito voliči nepodpořili právě Zemana i v obou kolech při obhajobě jeho mandátu v roce 2018. Jeho voliče lze totiž v obou letech vyprofilovat v podstatě totožně, avšak liší se jejich stranické preference. Velmi zjednodušeně lze proto tvrdit, že Zemanovi voliči z roku 2013, kteří většinou volili sociální demokracii nebo komunisty, v mnoha případech změnili svůj názor a začali ve volbách aktivně podporovat hnutí ANO nebo SPD. Avšak v prezidentských

volbách zůstali tito voliči věrní právě Zemanovi a nerozhodli se podpořit jiného kandidáta⁵⁴. Stručně řečeno Zemanovi voliči změnili preference k politickým stranám, avšak ne k samotnému Zemanovi.

3. Jakým způsobem ovlivnily Zemanův elektorát obce, které v době výkonu svého prvního mandátu osobně navštívil?

Poslední otázka, na kterou jsem se snažil hledat odpověď se týká obcí, které Miloš Zeman po dobu výkonu svého mandátu navštívil. Regresní modely pro rok 2018 ukázaly, že obce, ve kterých Zeman absolvoval setkání s občany nebo zaměstnanci, měly pozitivní vliv na jeho volební podporu v prvním i druhém kole prezidentských voleb roku 2018. Tento poznatek by si jistě zasloužil podrobnější zpracování, pro které již nezbyl v této práci prostor. Zcela určitě by mohl přispět do debaty týkající se nejen financování ale i vedení volebních kampaní úřadujících politiků.

Co se týče dalšího výzkumu, určitě by bylo možné využít jiných pokročilejších statistických metod a s jejich pomocí tak ověřit závěry mé práce. V případě analýzy sociologických šetření by se nabízelo použití např. logistické regrese. Při práci s agregovanými daty by rozhodně nebylo od věci využít také hot-spot analýzu případně geograficky váženou regresi. Rozhodně by šlo také vizualizovat data na nižší agregované úrovni tedy volebních okrscích⁵⁵. Určitě by bylo možné pracovat např. pouze s jedním typem dat a snažit se eliminovat rizika např. pomocí různých statistických metod, jak navrhuje (Lyons 2008). Avšak troufám si tvrdit, že výsledky by se výrazně nelišily od mých poznatků. Navíc si myslím, že propojení práce s daty jak na individuální, tak agregované úrovni má své nesporné odůvodnění.

Prezidentské volby v roce 2018 se konaly zhruba tři měsíce před dokončením této práce. Z toho důvodu věřím, že jeden z hlavních přínosů této práce spočívá v její aktuálnosti. V současné době nevím o jiné práci, která by se zabývala komparací obou přímých prezidentských voleb v ČR. Na druhou stranu tento krátký odstup od voleb komplikoval dostupnost dat především na individuální⁵⁶ úrovni. Závěry této práce proto bude určitě možné

---

⁵⁴ Zajisté v tom hrála roli i skutečnost, že ANO ani SPD neměla svého prezidentského kandidáta. A navíc obě hnutí doporučila svým voličům před konáním voleb podpořit Miloše Zemana. Jeho voliči tak neměli příliš možností, ke kterým by se mohli ať už v prvním či druhém kole přiklonit.

⁵⁵ Použití agregace na úrovni obcí ČR jsem však zdůvodnil v metodologické části této práce.

⁵⁶ Z toho důvodu bylo pro rok 2018 nutné využít šetření, které bylo provedené mezi prvním a druhým kolem. Nepředpokládám ale, že by výsledky povolebního výzkumu měly přinést zásadně odlišné výsledky a změny v Zemanově elektorátu.

ověřit i na základě výsledků povolebního šetření, respektive únorového výzkumu CVVM, který otázky na prezidentské volby obsahuje, nicméně v době dokončení této práce nebyl veřejně přístupný ani poskytnut ke studijním účelům.

Závěrem lze říci, že obě prezidentské volby, které se v ČR konaly byly do jisté míry unikátní. Zároveň jsem ale uvedl i několik aspektů, ve kterých se obě volby vzájemně velmi podobaly. V průběhu výkonu mandátu Miloše Zemana se stala velká spousta událostí, která krátkodobě snížila důvěru v úřad prezidenta republiky. A zcela bezesporu měla potenciál snížit Zemanovy šance na získání druhého mandátu. Avšak už spíše neměla kapacitu na změnu územní ani osobnostní struktury Zemanova elektorátu. Zvláště když Zeman dokázal svým velmi pragmatickým chováním za pomoci práce se strachem či nenávistí navracet důvěru svých voličů v zastávaný úřad.

Zemana již v roce 2013 podporovali především lidé žijící alespoň v jednom z uvedených typů vnitřních periferií ČR. Velmi těžko se po Zemanově působení na Pražském hradě mohlo stát, že by ho začali podporovat voliči z bohatších center ČR. Navíc na ně již v prvním kole čekala celá řada jiných kandidátů⁵⁷ v čele s Jiřím Drahošem, kteří jim nabízeli změnu na Pražském hradě. K volbě Zemana neměli tito lidé nejmenší důvod, po celých pět let se vůči nim ostře vymezoval. Ukázalo se ale, že rozdíly mezi jednotlivými regiony ČR se i nadále prohlubují, což se nepochybně projevuje také na voličském chování v daných oblastech. A potvrzují to i výsledky této práce, ze kterých je zřejmé že v regionech, které za vyspělými kraji ČR zaostávají nebo jsou dlouhodobě zatíženy nejrůznějšími problémy, Zeman oproti roku 2013 ještě více upevnil svou pozici.

---

⁵⁷ Pavel Fischer, Michal Horáček, Marek Hilšer

LITERATURA

„Advokát s pochybnou minulostí v StB objednal inzerát proti Schwarzenbergovi. Ten se brání“ *iHNed.cz*, 25. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-59193690-advokat-s-pochybnou-minulosti-v-stb-objednal-inzerat-proti-schwarzenbergovi-ten-se-brani>> (5. 3. 2018).

Akrmanová, Dita. 2013. „Kampaň Miloše Zemana očima experta: Favoritem nejen díky kampani, boduje i v debatách“ *iHNed.cz*, 10. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<https://ihned.cz/politika/c1-59089610-kampan-milose-zemana-ocima-experta>> (4. 3. 2018).

„Americký velvyslanec nebyl 28. října na Hradě, řekl Zeman. Spletl se, ukazují kamery ČT“ *CT24.cz*, 9. 11. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1953676-americky-velvyslanec-nebyl-28-rijna-na-hrade-rekl-zeman-spletl-se-ukazuji-kamery-ct>> (30. 3. 2018).

Bartoniček, Radek, Lukáš, Prchal. 2016. „Na Zemanově knize a její propagaci se podílí nakladatelství senátora Valenty“ *iHNed.cz*, 16. 9. 2016 (online). Dostupné z: <<https://archiv.ihned.cz/c1-65441120-na-zemanove-knize-a-jeji-propagaci-se-podili-firmy-senatora-valenty>> (1. 4. 2018).

Bartoniček, Radek. 2017a. „Drahoš bude kandidovat na prezidenta. Seriózní člověk, míní Babiš, Hrad zahájil sérii ostrých tweetů“ *Aktualne.cz*, 28. 3. 2017 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/jiri-drahos-bude-kandidovat-na-prezidenta-oznamil-to-v-jablu/r~3376108413cf11e7afda0025900fea04/>> (30. 3. 2018).

Bastlová, Marie. 2017a. „Bilance vládní krize: Prohrává Zeman. Sobotka mírně bodoval, Babiš udrží finance“ *iRozhlas.cz*, 20. 5. 2017 (online). Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vladni-krize-zeman-sobota-babis_1705200808_sam> (2. 4. 2018).

Bernard, Josef, Tomáš, Kostelecký. 2014. „Prostorový kontext volebního chování – jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů.“ *Sociologický časopis* 50 (1), 3–28. Dostupné z:

<http://sreview.soc.cas.cz/uploads/9ddcf348d83b02421cf0e60e4b203433aa2032b0_14-1-02Bernard15.indd.pdf> (1. 2. 2018).

Bernard, Josef. 2017. „Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech.“ *Sociologický časopis* 53 (1), 1–26. Dostupné z: <http://www.atlasobyvatelstva.cz/sites/default/files/periferie_text_k_mapam_0.pdf> (22. 4. 2018).

Bernáth, Michal. 2017a. „Troška, Schröder, Foglar a dalších 36 osobností. Kdo dostal státní vyznamenání“ *Lidovky.cz*, 28. 10. 2017 (online). Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/troska-nohavica-schroder-na-hrade-se-rozdavaly-statni-vyznamenani-10y-/zpravy-domov.aspx?c=A171028_173001_ln_domov_mber> (12. 3. 2018).

Biben, Martin. 2017. „Letáky se Zemanem budeme dávat i do schránek, kde nechtějí reklamu, odhaluje start kampaně pošťačka“ *Aktualne.cz*, 18. 10. 2017c (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezidentovi-priznivci-zacinaji-s-kampani-za-znovuzvoleni-i/r~561f68d6b42111e7a8460025900fea04/>> (31. 3. 2018).

Brom, Ondřej, Jan, Řehák. 2015. *SPSS – Praktická analýza dat*. Brno: Computer Press.

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2013a. „Naše společnost 2013 – únor (datový soubor)“ Naše společnost v13-02. *CVVM*, Únor 2013 (online). Dostupné z: <<http://nesstar.soc.cas.cz>> (4. 4. 2018).

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2013b. „Důvěra ústavním institucím v září 2013“ Naše společnost v13-09. *CVVM*, 27. 9. 2013 (online; Pdf). Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1400/f9/pi130927.pdf> (27. 2. 2018).

Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2017. „Důvěra ústavním institucím v květnu 2017“ Naše společnost v17-05. *CVVM*, 30. 5. 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4343/f9/pi170530.pdf> (2. 4. 2018).

Čerba, Otakar. 2004. *Geografie voleb*, (online). Dostupné z: <<http://old.gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch11.html#d0e2832>> (21. 1. 2018).

Červinková, Monika, Lucie, Kulhavá. 2013. „Karel Schwarzenberg a Miloš Zeman: Pozitivní a negativní kampaň k prezidentským volbám.“ *Naše společnost* 11 (2), 16–29. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1679/f28/Schwarzenberg%20a%20Zeman_Pozitivni%20a%20negativni%20kampan%20k%20prezidentskym%20volbам.pdf> (27. 2. 2018).

Český statistický úřad. 2013. „Sčítání lidu, domů a bytů “ DVD s databází výsledků SLDB 2011 poskytnuté zdarma ke studijním účelům vedoucím práce. *SLDB 2011*. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-vysledku-sldb-2011-s8xgmqtiet>> (11. 4. 2018).

ČTK. 2016. „Čínský prezident Si Ťin-pching zahájil třídní návštěvu Česka“ *Denik.cz*, 28. 3. 2016 (online). Dostupné z: <https://www.denik.cz/z_domova/do-ceska-dnes-prileti-cinsky-prezident-20160328.html> (30. 3. 2018).

ČTK. 2016. „Udělování vyznamenání 28. října provázejí za Zemana kontroverze“ *Tyden.cz*, 28. 10. 2016 (online). Dostupné z: <https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/udelovani-vyznamenani-28-rijna-provazeji-za-zemana-kontroverze_402935.html> (2. 4. 2018).

ČTK. 2017. „Hudebník Petr Hannig bude kandidovat na prezidenta“ *CeskeNoviny.cz*, 19. 7. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/hudebnik-petr-hannig-bude-kandidovat-na-prezidenta/1507934>> (30. 3. 2018).

ČTK. 2017. „Jiří Hynek získal potřebnou podporu poslanců, kandiduje na prezidenta“ *Denik.cz*, 17. 10. 2017 (online). Dostupné z: <https://www.denik.cz/z_domova/jiri-hynek-ziskal-potrebnou-podporu-poslancu-bude-kandidovat-na-prezidenta-20171017.html> (30. 3. 2018).

ČTK. 2017. „Zemanovo zdraví by se mohlo podle expertů stát tématem kampaně“ *Novinky.cz*, 18. 11. 2017a (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/455287-zemanovo-zdravi-by-se-mohlo-podle-expertu-stat-tematem-kampane.html>> (1. 4. 2018).

ČTK. 2018. „Babiš podpoří v prezidentské volbě Zemana. Rozděluje společnost, ale nekrade, řekl premiér“ *Aktualne.cz*, 11. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/andrej-babis-podpori-v-prezidentske-volbe-milose-zemana-rozd/r~0c0f4bcef6d611e7adc2ac1f6b220ee8/?redirected=1522664173>> (2. 4. 2018).

ČTK. 2018. „Spolek Přátelé Miloše Zemana útočí na Drahoše inzerátem v novinách. "Stop imigrantům a Drahošovi. Tato země je naše!" stojí v něm“ *iHNed.cz*, 18. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<https://domaci.ihned.cz/c1-66020710-spolek-pratele-milose-zemana-utoci-na-drahoše-inzeratem-v-novinach-stop-imigrantum-a-drahošovi-tato-zeme-je-nase-stoji-v-nem>> (2. 4. 2018).

ČTK. 2018. „Většina sněmovních stran podporuje Drahoše, jednomyslně pro Zemana jsou jen KSČM a SPD“ *Lidovky.cz*, 18. 1. 2018 (online). Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/vetsina-snemovnich-stran-podporuje-drahoše-jednomyslne-pro-zemana-jsou-jen-kscm-a-spd-gqx-/zpravy-domov.aspx?c=A180118_140718_ln_domov_ele> (2. 4. 2018).

ČTK. 2018. „ANO vyzvalo své členy a voliče, aby dali ve volbách hlas Zemanovi“ *CeskeNoviny.cz*, 22. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ano-vyzvalo-sve-cleny-a-voľice-aby-dali-ve-volbach-hlas-zemanovi/1576574>> (2. 4. 2018).

ČTK. 2018. „Hynek podpoří ve volbách Zemana“ *Novinky.cz*, 25. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/461633-hynek-podpori-ve-volbach-zemana.html>> (2. 4. 2018).

De Vaus, David. 2002. *Analyzing Social Science Data. 50 Key Problems in Data Analysis*. London: SAGE Publications.

„Demonstranti vypískali Zemana na Albertově“ *Novinky.cz*, 17. 11. 2014 (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/353709-demonstranti-vypiskali-zemana-na-albertove.html>> (30. 3. 2018).

Dolejší, Václav, Hana, Válková. 2013b. „Prezident není fikus v rohu, míní Zeman. Předvádění škodí, opáčil Schwarzenberg“ *iDnes.cz*, 17. 1. 2013 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/diskuse-mezi-schwarzenbergem-a-zemanem-d9t-/domaci.aspx?c=A130117_210226_domaci_hv> (2. 4. 2018).

Eibl, Otto, Miloš Gregor, Alena Macková. 2013. „Kampaně před prezidentskou volbou.“ Pp. 67–90 in Jakub Šedo (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: CDK.

Fajnor, Jakub. 2016. „Zeman a Klaus přijeli pozdě na pohřeb slovenského exprezidenta. Nepustili je do sálu“ *Lidovky.cz*, 13. 10. 2016 (online). Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/zeman-a-klaus-nestihli-pohreb-slovenskeho-exprezidenta-kovace-nepustili-je-do-salu-ges-/zpravy-svet.aspx?c=A161013_125107_ln_zahranici_fas> (30. 3. 2018).

Ferebauer, Václav. 2016b. „Umím jít s kůží na trh, říká nový kandidát na Hrad. Začal sbírat podpisy“ *iDnes.cz*, 27. 7. 2016 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/marek-hilser-kandidat-na-prezidenta-d66-/domaci.aspx?c=A160727_143143_domaci_fer> (30. 3. 2018).

Franko, Tomáš, Eva Nováčková, Jakub Šedo. 2013. „Nominace kandidátů, průběh a výsledky voleb.“ Pp. 37–51 in Jakub Šedo (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: CDK.

Giddens, Anthony. 2013. *Sociologie*. Praha: Argo.

Gregor, Kamil, Michal, Pink. 2011. „Senátní volby 2010 a voličské přesuny mezi prvním a druhým kolem.“ *Středoevropské politické studie* 13 (2–3), 220–245. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4552>> (21. 1. 2018).

Gregor, Miloš, Lenka, Hrbková. 2013. „Předvolební průzkumy.“ Pp. 91–114 in Jakub Šedo (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: CDK.

Gregory, Derek, Ron Johnston, Geraldine Pratt, Michael J. Watts, Sarah Whatmore. 2009. *The Dictionary of Human Geography*. Pondicherry: SPi Publisher Services.

Groves, Robert M. 2004. *Survey Error and Survey Costs*. New Jersey: Wiley.

Hendl, Jan. 2015. *Přehled statistických metod: Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.

Hron, Michal, Josef, Kopecký. 2017a. „Zeman řekl svým příznivcům, že bude znovu kandidovat na Hrad“ *iDnes.cz*, 9. 3. 2017 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/milos-zeman-kandidatura-oznameni-dqa-/domaci.aspx?c=A170309_093319_domaci_hro> (30. 3. 2018).

Janáková, Barbora. 2017b. „Reklamy na knihu o Zemanovi obklopily silnice. Podle odborníků se nevyplatí“ *iDnes.cz*, 19. 11. 2017 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/prezident-milos-zeman-kniha-prezidentske-volby-nakladatelstvi-olympia-lam-/domaci.aspx?c=A171115_123220_domaci_bja> (1. 4. 2018).

Jehlička, Petr, Luděk, Sýkora. 1991. „Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920–1990).“ *Sborník České geografické společnosti* 96 (2), 81–95. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1431/jaro2008/Z5100/um/5159456/Jehlicka_Sykora.pdf> (7. 3. 2018).

Jeřábek, Hynek. 2018. Tvrzení obsažené v dotazu na Pavla Ranochu. *Konference Volební výzkumy a volební modely: Jaké byly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2017 a prezidentské volby 2018?*. Praha, 8. 3. 2018, Akademie věd ČR.

Johnston, Ron, Kelvyn Jones, Carol Propper, Simon Burgess. 2007. „Region, Local Context, and Voting at the 1997 General Election in England.“ *American Journal of Political Science* 51 (3), 640–654.

Kellstedt, Paul M., Guy D., Whitten. 2007. *The Fundamentals of Political Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.

Klang, Mikuláš. 2013c. „Zeman se vrátil a poděkoval partaji. Na Hrad z ní prý nikoho nebere“ *iDnes.cz*, 31. 1. 2013 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/zeman-prijel-na-jednani-spoz-dly-/domaci.aspx?c=A130131_180128_domaci_klm> (12. 3. 2018).

Königová, Marie. 2013a. „Prezidentská kampaň se zvrhla v hádku o dekrety“ *Novinky.cz*, 21. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/290783-prezidentska-kampan-se-zvrhla-v-hadku-o-dekrety.html>> (5. 3. 2018).

Kopecký, Josef. 2013a. „Fischer nakonec prohru neunesl, popřál Česku a odmítl odpovídat“ *iDnes.cz*, 12. 1. 2013 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/fischeruv-volebni-stab-a-1-kolo-volby-na-hrad-fey-/domaci.aspx?c=A130112_111715_domaci_kop> (21. 2. 2018).

Kopecký, Josef. 2013d. „Vládu sestaví Rusnok, rozhodl Zeman. Postavil se proti stranám“ *iDnes.cz*, 25. 6. 2013 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/zeman-predstavil-noveho-premiera-bude-jim-rusnok-fby-/domaci.aspx?c=A130625_145418_domaci_kop> (12. 3. 2018).

Kopecký, Josef. 2015b. „Tento národ si zaslouží, aby mu nikdo zvnějšku nediktoval, řekl Zeman“ *iDnes.cz*, 17. 11. 2015 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/tento-narod-si-zaslouzi-aby-mu-nikdo-zvnejsku-nediktoval-rekl-zeman-1gn-/domaci.aspx?c=A151117_135309_domaci_kop> (30. 3. 2018).

Kopeček, Lubomír. 2017. *Miloš Zeman – Příběh talentovaného pragmatika*. Brno: Barrister & Principal Publishing.

Kostelecký, Tomáš. 1993. „Volby očima geografa.“ Pp. 167–186 in Luděk Sýkora (ed.). *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.

Kostelecký, Tomáš, Daniel, Čermák. 2003. „Výběrová šetření a analýza agregátních dat – diskuse na téma použitelnosti různých přístupů v komparativních analýzách politického chování.“ *Sociologický časopis* 39 (4), 529–550. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/41131941>> (23. 1. 2018).

Kostecký, Tomáš, Daniel, Čermák. 2004. „Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů.“ *Sociologický časopis* 40 (4), 469–487. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/61922fa1675e549766074c0e372440877f3800f9_530_415kostel16.pdf> (22. 1. 2018).

Kouba, Karel. 2007. „Prostorová analýza českého stranického systému. Institucionalizace a prostorové režimy.“ *Sociologický časopis* 43 (5), 1017–1037. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/f6f777904c6ba5778c881ba8bc8f1e752f3b692a_515_07-5%20Kouba.pdf> (21. 1. 2018).

Koval, Vojtěch, Václav, Štefan. 2017b. „Kulhánek oznámil ministerstvu prezidentskou kandidaturu. Bývalý šéf Škody Auto sehnal 23 podpisů poslanců“ *iRozhlas.cz*, 18. 10. 2017 (online). Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kulhanek-oznamil-ministerstvu-prezidentskou-kandidaturu-byvaly-sef-skody-auto_1710181014_pj> (30. 3. 2018).

Krejčí, Jindřich. 2008. *Kvalita výběrových šetření v České republice*. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/dtdownload/8800023812/>> (13. 3. 2018).

Libiger, Milan. 2016a. „Tato země je naše, hlásá zemanovská SPO v úvodu předvolební kampaně“ *iDnes.cz*, 14. 3. 2016 (online). Dostupné z: <https://zlin.idnes.cz/strana-prav-obcanu-dala-na-billboardy-pred-krajskymi-volbami-citat-prezidenta-zemana-gna-/zlin-zpravy.aspx?c=A160312_2231972_zlin-zpravy_ras> (1. 4. 2018).

Linek, Lukáš. 2018. „Účast ve sněmovních volbách: poznatky, měření a obtíže s předpovědí“ Příspěvek přednesený na konferenci *Volební výzkumy a volební modely: Jaké byly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2017 a prezidentské volby 2018?*. Praha, 8. 3. 2018, Akademie věd ČR.

Linek, Lukáš, Matouš, Pilnáček. 2018. Tvrzení, která zazněla v kombinaci obou autorů na konferenci. *Konference Volební výzkumy a volební modely: Jaké byly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky 2017 a prezidentské volby 2018?*. Praha, 8. 3. 2018, Akademie věd ČR.

Lipset, Martin S., Stein, Rokkan. 1967. „Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction.“ Pp. 1–64 in Martin S. Lipset, Stein Rokkan (eds.). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspective*. New York: Free Press.

Lyons, Pat. 2008. „Ekologické usuzování: explorace metody latentní struktury za využití volebních dat z ČR.“ *Data a výzkum – SDA Info* 2 (1), 49–75. Dostupné z: <http://dav.soc.cas.cz/uploads/340abdbf801a66386ed8fd0839feb6f52bd92f53_DaV08_01_p49_75.pdf> (30. 3. 2018).

Machová, Martina. 2013. „Já a první dáma? Jedině jako záskok, říká dcera Zemana“ *Aktualne.cz*, 23. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ja-a-prvni-dama-jedine-jako-zaskok-rika-dcera-zemana/r~i:article:769350/>> (21. 2. 2018).

Mareš, Petr, Ladislav Rabušic, Petr Soukup. 2015. *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita.

Maškarinec, Pavel. 2013. „Prostorová analýza prezidentských voleb v České republice v roce 2013.“ *Sociológia* 45 (5), 435–469. Dostupné z: <<https://www.sav.sk/journals/uploads/10240957Maskarinec%20-%20OK.pdf>> (21. 1. 2018).

Matyášová, Veronika. 2013a. „Schwarzenberg: Zeman reprezentuje minulost“ *CT24.cz*, 12. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1123934-schwarzenberg-zeman-reprezentuje-minulost>> (5. 3. 2018).

Mauk, Gary W, Matthew J. Taylor, Karl R. White, T. Scott Allen. 1994. „Comments on Stack and Gundlach's "The Effect of Country Music on Suicide:" An "Achy Breaky Heart" May Not Kill You.“ *Social Forces* 72 (4), 1249–1255. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2580303>> (21. 1. 2018).

Median. 2017a. „Prezidentská volba“ *Median*, Duben 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/04/Prezidentske_volby_duben2017.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017b. „Hodnocení současné vládní krize a přístupu prezidenta Zemana, Prezidentské omilostnění Jiřího Kajínka“ *Median*, Květen 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/05/CT_Bleskovy_vytkum_Vlada_Kajinek.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017c. „Volba prezidenta a vliv vládní krize“ *Median*, Květen 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/05/MEDIAN_prezidenti_vladni_krize_Kveten2017.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017d. „Prezidentská volba“ *Median*, Červen 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/06/6517022_Prezidenti_2faze_v04.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017e. „Prezidentská volba“ *Median*, Září 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/6517024_Prezidenti_3faze_v07.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017f. „Prezidentská volba“ *Median*, Říjen 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/11/MEDIAN_Prezidenti_4faze.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017g. „Výzkum před prezidentskými volbami“ *Median*, Listopad 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/sites/default/files/2024227-pruzkum_prezidentske_volby.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2017h. „Výzkum před prezidentskými volbami – 2. vlna“ *Median*, Prosinec 2017 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/sites/default/files/2042788-prezidenti_vlna2_prezentace_median_tns_v09.pdf> (1. 4. 2018).

Median. 2018. „Výzkum před prezidentskými volbami – 3. vlna“ *Median*, Leden 2018 (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2018/01/Prezidenti_VLNA3_Prezentace_MEDIAN_TNS.pdf> (1. 4. 2018).

„Michal Horáček oznámil, že chce být prezident. Přiznal, i co si dává k snídani“ *SeznamZpravy.cz*, 3. 11. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/primy-prenos-michal-horacek-oznamuje-kandidaturu-na-prezidenta-republiky-3670>> (30. 3. 2018).

Miller, Robert, John, Brewer. 2003. *The A-Z of Social Research: A Dictionary of Key Social Science Research Concepts*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

„Miloš Zeman – TV spot od Filipa Renče, plná verze“ *YouTube*, 13. 12. 2012 (video). Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=rz1FgsSFGKo>> (27. 2. 2018).

Ministerstvo vnitra ČR. 2012. „Informace o kandidátech, kteří ve volbě prezidenta republiky kandidují“ *MVČR*, 23. 11. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-kandidatech-kteri-ve-volbe-prezidenta-republiky-kandiduji.aspx>> (19. 2. 2018).

Ministerstvo vnitra ČR. 2017a. „Rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky“ *MVČR*, 23. 8. 2017 (online). Dostupné z: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=62282>> (30. 3. 2018).

Ministerstvo vnitra ČR. 2017b. „Rozhodnutí o registraci kandidátní listiny nebo o odmítnutí kandidátní listiny“ *MVČR*, 24. 11. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/rozhodnuti-o-registraci-kandidatni-listiny-nebo-o-odmitnuti-kandidatni-listiny.aspx>> (30. 3. 2018).

Musil, Jiří, Jan, Müller. 2008. „Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze.“ *Sociologický časopis* 44 (2), 321–348. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/360b9879307a242a77f75fa065d445567cf12f63_515_2008-2Musil.pdf> (22. 4. 2018).

„Názory Miloše Zemana“ *ZemanNaHrad.cz*, 10. 1. 2013b (online). Dostupné z: <<https://web.archive.org/web/20130110025001/http://www.zemannahrad.cz:80/fakta/nazory-milose-zemana.htm>> (11. 3. 2018).

„Negativní kampaň pokračuje, Blesk za hranou“ *MediaGuru.cz*, 25. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.mediaguru.cz/clanky/2013/01/negativni-kampan-pokracuje-blesk-za-hranou/>> (2. 4. 2018).

„Nejvíce uznaných podpisů má Zeman, nejméně jich vyřadili Roithové“ *Novinky.cz*, 23. 11. 2012 (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/285688-nejvice-uznanych-podpisu-ma-zeman-nejmene-jich-vyradili-roithove.html>> (19. 2. 2018).

„Nepovedu kampaň, sliboval Zeman. Nyní se však objevují jeho billboardy“ *Novinky.cz*, 4. 12. 2017b (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/456744-nepovedu-kampan-sliboval-zeman-nyni-se-vsak-objevuji-jeho-billboardy.html>> (1. 4. 2018).

Neubauer, Jiří, Marek Sedlačík, Oldřich Kříž. 2016. *Základy statistiky: Aplikace v technických a ekonomických oborech*. Praha: Grada.

Ovčáček, Jiří. 2013b. „Zeman: Koalice se 101 podpisy má určitě naději na pokus o sestavení vlády“ *Novinky.cz*, 11. 7. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.novinky.cz/domaci/307453-zeman-koalice-se-101-podpisy-ma-urcite-nadeji-na-pokus-o-sestaveni-vlady.html>> (12. 3. 2018).

Ovčáček, Jiří. 2016. „Prezident republiky hovořil s Donaldem Trumpem“ *Hrad.cz*, 6. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-hovoril-s-donaldem-trumpem-13070>> (30. 3. 2018).

Palata, Luboš. 2014a. „Zeman bagatelizoval krizi na Ukrajině. Zrušme sankce, vyzval rusky“ *iDnes.cz*, 26. 9. 2014 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/zemanuv-projev-na-rhodosu-dcf-/domaci.aspx?c=A140926_193843_domaci_wlk> (12. 3. 2018).

Pálková, Šárka. 2013. „Zeman u klenotů vrávorál. Může za to viróza, vysvětluje Hrad“ *Lidovky.cz*, 10. 5. 2013 (online). Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/zeman-u-klenotu-vravoral-muze-za-to-viroza-vysvetluje-hrad-p4q-/zpravy-domov.aspx?c=A130510_111639_ln_domov_spa> (12. 3. 2018).

Pink, Michal. 2005. „Současné přístupy k volební geografii.“ Pp. 148–162 in Petr Fiala, Maxmilián Strmiska (eds.). *Víceúrovňové vládnutí: Teorie, přístupy, metody*. Brno: CDK.

Pink, Michal. 2012. *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny*. Brno: CDK.

„Práci v Zemanově kampani jsem dělal zadarmo, tvrdí šéf analytického odboru kanceláře prezidenta“ *Český rozhlas Plus*, 14. 2. 2018 (online). Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=iaiHH_9cSZI> (1. 4. 2018).

Prachař, Martin. 2014c. „Zeman popírá masakr na Národní třídě. Před 25 lety o masakru sám psal“ *Lidovky.cz*, 18. 11. 2014 (online). Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/zeman-popira-masakr-na-narodni-tride-pred-25-lety-o-masakru-sam-psal-1cl-/zpravy-domov.aspx?c=A141118_204838_ln_domov_ele> (29. 3. 2018).

„Prezidentská debata Miloš Zeman v. Jan Fischer“ *YouTube*, 4. 1. 2013 (video). Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=lqEIL65OzZI>> (4. 3. 2018).

„Prezident Zeman oficiálně potvrdil, že znovu kandiduje“ *CT24.cz*, 10. 3. 2017a (video). Dostupné z: <<https://www.facebook.com/CT24.cz/videos/10155204570719009/>> (31. 3. 2018).

„Proč volit Miloše Zemana“ *ZemanNaHrad.cz*, 8. 1. 2013a (online). Dostupné z: <<https://web.archive.org/web/20130108022406/http://www.zemannahrad.cz:80/pvmz/proc-volit-milose-zemana.htm>> (27. 2. 2018).

Prokop, Daniel. 2013. „Průzkumy známe. Ale první kolo prezidentské volby je stále otevřené“ *Deník Insider*, 7. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/denik-insider/pruzkumy-zname-ale-prvni-kolo-prezidentske-volby-je-stale-otevorene/r~i:insider:article:15892/>> (4. 3. 2018).

„První podpis dostal Zeman od manželky. Žena by měla následovat svého muže, řekla první dáma“ *Aktualne.cz*, 24. 4. 2017b (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zeman-ma-prvni-podpis-pro-kandidaturu-jako-prvni-mu-podporu/r~f5c9902a28d311e783780025900fea04/>> (30. 3. 2018).

„Předvolební debata na ČT neměla dle expertů jasného vítěze“ *Denik.cz*, 11. 1. 2013 (online). Dostupné z: <https://www.denik.cz/z_domova/predvolebni-debata-na-ct-nemela-dle-expertu-jasneho-viteze-20130111.html> (4. 3. 2018).

„Přijel jsem se od vás učit, řekl Zeman v Číně. Doslovný přepis rozhovoru“ *Echo24.cz*, 31. 10. 2014a (online). Dostupné z: <<https://echo24.cz/a/wBvUC/prijel-jsem-se-od-vas-ucit-rekl-zeman-v-cine-doslovnny-prepis-rozhovoru>> (12. 3. 2018).

Punch, Keith F. 2008. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.

Robinson, William S. 1950. „Ecological Correlation And the Behavior of Individuals.“ *American Sociological Review* 15 (3), 351–357. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/pdf/2087176.pdf>> (21. 1. 2018).

Reichel, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.

„SPOZ už nebudou zemanovci, prezident však čestným předsedou zůstane“ *Lidovky.cz*, 29. 3. 2014a (online). Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/spoz-uz-nebudou-zemanovci-prezident-vsak-cestnym-predsedou-zustane-1jc-/zpravy-domov.aspx?c=A140329_164347_In_domov_hm> (19. 2. 2018).

Spurná, Pavlína. 2008. „Geograficky vážená regrese: metoda analýzy prostorové nestacionarity geografických jevů.“ *Sborník České geografické společnosti* 113 (2), 21–35. Dostupné z: <http://www.academia.edu/27616151/Geograficky_v%C3%A1%C5%BEen%C3%A1_regrese_metoda_anal%C3%BDzy_prostorov%C3%A9_nestacionarity_geografick%C3%BDch_jev%C5%AF> (21. 1. 2018).

Stack, Steven, Tim Gundlach. 1992. „The Effect of Country Music on Suicide.“ *Social Forces* 71 (1), 211–218. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2579974>> (21. 1. 2018).

Šaradín, Pavel. 2006. „Analýza volební podpory ČSSD a ODS ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR“. Pp. 238–251 in Jan Němec, Markéta Šůstková (eds.). *3. kongres českých politologů Olomouc 8.-10.9.2006*. Praha: Česká společnost pro politické vědy.

Šulek, Marcel. 2017b. „Databáze obcí (září 2013 – červen 2017), které Miloš Zeman navštívil a měl v nich setkání s občany nebo zaměstnanci. Zbylé období (červen – listopad 2017) bylo doplněno autorem z webu Hrad.cz“ *Lidovky.cz*, 13. 11. 2017.

„Tématem voleb se stal Zeman. Ostatní věci jsou podružné, miní politologové“ *CT24.cz*, 12. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/specialy/volba-prezidenta-2018/2358049-tematem-voleb-se-stal-zeman-ostatni-veci-jsou-podruzne-mini>> (1. 4. 2018).

„Topolánek chce kandidovat na prezidenta. Rozhodlo „přátelství mezi Hradním a Čapím lidem“ *CT24.cz*, 5. 11. 2017b (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2294746-topolanek-chce-kandidovat-na-prezidenta-sbira-podpisy-senatoru>> (30. 3. 2018).

Třeček, Čeněk. 2014c. „Tisíce lidí vystavily Zemanovi na Národní třídě červenou kartu“ *iDnes.cz*, 17. 11. 2014 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/cervena-karta-pro-milose-zemana-d35-/domaci.aspx?c=A141117_115629_domaci_cen> (29. 3. 2018).

Třeček, Čeněk. 2015a. „DOKUMENT: Projev Miloše Zemana na konferenci Let My People Live“ *iDnes.cz*, 27. 1. 2015 (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/projev-milose-zemana-k-vyroci-osvobozeni-osvetimi-f8n-/domaci.aspx?c=A150127_145500_domaci_cen> (30. 3. 2018).

Urban, Lukáš. 2017. *Sociologie: Klíčová témata a pojmy*. Praha: Grada.

Vinopal, Jiří. 2008. *Kognitivní přístupy v metodologii výzkumných šetření: metoda okamžité validizace*. Praha: SÚ AV ČR.

„Volební účast v 1. kole volby prezidenta České republiky podle obcí a krajů ve dnech 11. a 12. ledna 2013a“ *CZSO.cz*, (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11276/18029646/PE_1k_ucast_obce.jpg/> (7. 3. 2018).

„Volební účast ve 2. kole volby prezidenta České republiky podle obcí a krajů ve dnech 25. a 26. ledna 2013b“ *CZSO.cz*, (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11276/18029948/pe_2k_obce_ucast_m.jpg/> (7. 3. 2018).

„Vulgární Zeman v rozhlase: Kunda sem, kunda tam, hovno, zkurvili...“ *Echo24.cz*, 2. 11. 2014b (online). Dostupné z: <<https://echo24.cz/a/wr6d4/vulgarni-zeman-v-rozhlase-kunda-sem-kunda-tam-hovno-zkurvili>> (12. 3. 2018).

„Výsledky prezidentských voleb v letech 2013 a 2018“ *Volby.iDnes.cz*, (online). Dostupné z: <<https://volby.idnes.cz/>> (7. 3. 2018).

„Výsledky voleb v letech 2013 (prezidentské, sněmovní), 2017 (sněmovní) a 2018 (prezidentské)“ *Volby.cz*, (online). Dostupné z: <<https://volby.cz/>> (7. 3. 2018).

Warf, Barney, Jonathan, Leib. 2011. *Revitalizing Electoral Geography*. Farnham: Ashgate Publishing Limited.

Wirnitzer, Jan. 2017d. „Bylo mi to jedno, nabízel cédečka.“ Poslanci učinili z outsiderů uchazeče o Hrad. Rozhodnou volby?“ *Aktualne.cz*, 6. 11. 2017 (online). Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bylo-mi-to-jedno-nabizel-nejaka-cedecka-zakonodarci-nesetril/r~2a44e136c0a211e797bb0025900fea04/>> (31. 3. 2018).

„Zeman: Jsem mužem minulosti, Schwarzenberg „mužem přítomnosti““ *CT24.cz*, 12. 1. 2013b (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1123932-zeman-jsem-muzem-minulosti-schwarzenberg-muzem-pritomnosti>> (5. 3. 2018).

„Zeman odmítl jmenovat Putnu profesorem, důvody nezveřejní“ *CT24.cz*, 17. 5. 2013c (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1098002-zeman-odmitl-jmenovat-putnu-profesorem-duvody-nezverejni>> (2. 4. 2018).

„Zeman pochybuje o Rusech na Ukrajině. Máte rozvědku? opáčil mu diplomat“ *Lidovky.cz*, 4. 9. 2014b (online). Dostupné z:

<https://www.lidovky.cz/klicova-temata-summitu-nato-ukrajinska-krize-a-islamsky-stat-pud-zpravy-svet.aspx?c=A140904_144725_In_zahranici_msl> (12. 3. 2018).

„Zeman vzal Kellnera k čínskému prezidentovi, zpátky pak letěl s PPF“ *iDnes.cz*, 27. 10. 2014b (online). Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/zeman-se-vraci-z-ciny-soukromym-letadlem-ppf-fms-/domaci.aspx?c=A141027_214042_domaci_wlk> (12. 3. 2018).

„Zemana vyzpovídá každý týden kancléřova manželka Mynářová“ *Echo24.cz*, 15. 2. 2017 (online). Dostupné z: <<https://echo24.cz/a/ieznr/zemana-vyzpovida-kazdy-tyden-kanclerova-manzelka-mynarova>> (1. 4. 2018).

„Změna volební účasti mezi 1. a 2. kolem volby prezidenta České republiky podle obcí a krajů v roce 2013“ *CZSO.cz*, (online). Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11276/18029948/pe_2k_obce_ucast_zmena_m.jpg/> (7. 3. 2018).

„Životní příběh“ *ZemanZnovu.cz*, (online). Dostupné z: <<https://www.zemanznovu.cz/zivotni-pribeh>> (31. 3. 2018).

Seznam map

Mapa č. 1: Volební účast v prvním kole roku 2013

Mapa č. 2: Volební účast ve druhém kole v roce 2013

Mapa č. 3: Změna volební účasti mezi prvním a druhým kolem roku 2013

Mapa č. 4: Volební účast v prvním kole roku 2018

Mapa č. 5: Volební účast ve druhém kole roku 2018

Mapa č. 6: Změna volební účasti mezi prvním a druhým kolem roku 2018

Mapa č. 7: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2013

Mapa č. 8: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2013

Mapa č. 9: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana v prvním kole roku 2013

Mapa č. 10: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana ve druhém kole roku 2013

Mapa č. 11: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2018

Mapa č. 12: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2018

Mapa č. 13: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana v prvním kole roku 2018

Mapa č. 14: ÚVP a ÚSVP Miloše Zemana ve druhém kole roku 2018

Mapa č. 15: Rozdíl ve volebních výsledcích Miloše Zemana ve druhých kolech v letech 2013 a 2018

Mapa č. 16: Návštěvy Miloše Zemana a volební zisk v druhém kole roku 2018

Mapa č. 17: Periferie typu nezaměstnanost a vyloučení (A)

Mapa č. 18: Periferie typu kvalifikace a životní úroveň (B)

Mapa č. 19: Periferie typu věk (C)

Mapa č. 20: Periferie typu obtížná dostupnost (D)

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Konceptuální struktura a terminologie zdrojů chyb v průzkumu

Tabulka č. 2: Výhody a nevýhody výběrového šetření

Tabulka č. 3: Interpretace korelačního koeficientu v sociálních vědách

Tabulka č. 4: Využité proměnné pro analýzu individuálních dat CVVM – stranický profil

Tabulka č. 5: Využité proměnné pro analýzu agregovaných dat – stranický profil

Tabulka č. 6: Využité proměnné pro analýzu individuálních dat CVVM – osobnostní profil

Tabulka č. 7: Kandidáti na prezidenta ČR v roce 2013

Tabulka č. 8: Podpora neúspěšných kandidátů z prvního kola v roce 2013

Tabulka č. 9: Kandidáti na prezidenta ČR v roce 2018

Tabulka č. 10: Podpora neúspěšných kandidátů z prvního kola v roce 2018

Tabulka č. 11: Volební výsledek v prvním kole prezidentských voleb v roce 2013

Tabulka č. 12: Volební výsledek ve druhém kole prezidentských voleb v roce 2013

Tabulka č. 13: Volební výsledek v prvním kole prezidentských voleb v roce 2018

Tabulka č. 14: Volební výsledek ve druhém kole prezidentských voleb v roce 2018

Tabulka č. 15: Volební účast v prvním kole v roce 2013

Tabulka č. 16: Maxima, minima a variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v prvním kole v roce 2013

Tabulka č. 17: Volební účast v druhém kole v roce 2013

Tabulka č. 18: Rozdíl ve volební účasti mezi prvním a druhým kolem v roce 2013

Tabulka č. 19: Maxima a minima, největší pokles a nárůst, variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v druhém kole v roce 2013

Tabulka č. 20: Volební účast v prvním kole v roce 2018

Tabulka č. 21: Maxima, minima a variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v prvním kole v roce 2018

Tabulka č. 22: Volební účast v druhém kole v roce 2018

Tabulka č. 23: Rozdíl ve volební účasti mezi prvním a druhým kolem v roce 2018

Tabulka č. 24: Maxima a minima, největší pokles a nárůst, variační koeficient volební účasti na úrovni obcí v druhém kole v roce 2018

Tabulka č. 25: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2013

Tabulka č. 26: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí v prvním kole v roce 2013

Tabulka č. 27: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2013

Tabulka č. 28: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí ve druhém kole v roce 2013

Tabulka č. 29: Rozdíl ve volební podpoře Miloše Zemana mezi prvním a druhým kolem v roce 2013

Tabulka č. 30: Volební zisk Miloše Zemana v prvním kole roku 2018

Tabulka č. 31: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí v prvním kole v roce 2018

Tabulka č. 32: Volební zisk Miloše Zemana ve druhém kole roku 2018

Tabulka č. 33: Maxima, minima a variační koeficient volební podpory Miloše Zemana na úrovni obcí ve druhém kole v roce 2018

Tabulka č. 34: Rozdíl ve volební podpoře Miloše Zemana mezi prvním a druhým kolem v roce 2018

Tabulka č. 35: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle strany, kterou by respondent volil do Poslanecké sněmovny

Tabulka č. 36: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle strany, kterou by respondent volil do Poslanecké sněmovny

Tabulka č. 37: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2013

Tabulka č. 38: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2013

Tabulka č. 39: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2013 z hlediska volebních zisků pro vybrané politické strany ve sněmovních volbách v roce 2013

Tabulka č. 40: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle strany, kterou by respondent volil do Poslanecké sněmovny

Tabulka č. 41: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2017

Tabulka č. 42: Hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu mezi volební podporou pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2018 a volebními zisky jednotlivých politických stran ve sněmovních volbách v roce 2017

Tabulka č. 43: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2018 z hlediska volebních zisků pro vybrané politické strany ve sněmovních volbách v roce 2017

Tabulka č. 44: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle pohlaví

Tabulka č. 45: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle pohlaví

Tabulka č. 46: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle věku

Tabulka č. 47: Volební podpora pro Miloše Zemana v druhém kole v roce 2013 dle věku

Tabulka č. 48: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle vzdělání

Tabulka č. 49: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle vzdělání

Tabulka č. 50: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle zájmu o politiku

Tabulka č. 51: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle zájmu o politiku

Tabulka č. 52: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle spokojenosti se současnou politickou situací v ČR

Tabulka č. 53: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle spokojenosti se současnou politickou situací v ČR

Tabulka č. 54: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle spokojenosti se životem

Tabulka č. 55: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle spokojenosti se životem

Tabulka č. 56: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle sebezařazení na levoprávní škále

Tabulka č. 57: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle sebezařazení na levoprávní škále

Tabulka č. 58: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle osobního čistého měsíčního příjmu

Tabulka č. 59: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle osobního čistého měsíčního příjmu

Tabulka č. 60: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2013 dle pozice v zaměstnání

Tabulka č. 61: Volební podpora pro Miloše Zemana ve druhém kole v roce 2013 dle pozice v zaměstnání

Tabulka č. 62: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2013 z hlediska osobnostních charakteristik

Tabulka č. 63: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle pohlaví

Tabulka č. 64: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle věku

Tabulka č. 65: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle vzdělání

Tabulka č. 66: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle zájmu o politiku

Tabulka č. 67: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle spokojenosti se současnou politickou situací v ČR

Tabulka č. 68: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle spokojenosti se životem

Tabulka č. 69: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle sebezrazení na levoprávé škále

Tabulka č. 70: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle osobního čistého měsíčního příjmu

Tabulka č. 71: Volební podpora pro Miloše Zemana v prvním kole v roce 2018 dle pozice v zaměstnání

Tabulka č. 72: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za první a druhé kolo v roce 2018 z hlediska osobnostních charakteristik a obcí, které za dobu svého mandátu navštívil v rámci svých výjezdů do krajů

Tabulka č. 73: Lineární regresní modely volební podpory Miloše Zemana za jednotlivá kola v letech 2013 a 2018 z hlediska volebních zisků pro vybrané politické strany ve sněmovních volbách v roce 2013 a 2017

Seznam zkratek

AV ČR – Akademie věd České republiky

BEZPP – bez politické příslušnosti

CCTV – China Central Television – Čínská státní televize

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČT – Česká televize

ČÚZK – Český úřad zeměměřický a katastrální

EU – Evropská unie

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KGB – Komitet gosudarstvennoy bezopasnosti – Výbor státní bezpečnosti

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Severoatlantická aliance

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

SIMAR – Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění

SLDB – sčítání lidu, domů a bytů

SPD – Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura

SPO – Strana Práv Občanů

SPOZ – Strana Práv Občanů – Zemanovci

STAN – Starostové a nezávislí

SZ – Strana zelených

USA – Spojené státy americké

ÚVP – území volební podpory

ÚSVP – území supervolební podpory

VV – Věci veřejné

Abstrakt

Analýza volební podpory Miloše Zemana v prezidentských volbách v letech 2013 a 2018

Tato diplomová práce analyzuje volební podporu Miloše Zemana v prezidentských volbách v letech 2013 a 2018. Zaměřuje se jak na změny z geografického hlediska, tak ve struktuře jeho elektorátu. Z toho důvodu práce využívá data agregovaná na úrovni obcí i individuální data ze sociologických šetření. Pro jednotlivá kola prezidentských voleb v letech 2013 a 2018 je stanoveno Zemanovo území volební a supervolební podpory. Dále je analyzováno, jak se změnil jeho elektorát z pohledu voličů politických stran nebo jiných socioekonomických a sociodemografických proměnných. Pomocí korelačních koeficientů a regresních modelů jsou zkoumány vlivy těchto proměnných na Zemanovu voličskou podporu. Nakonec je také analyzováno, jaký vliv měly na jeho podporu obce, které po dobu výkonu svého mandátu navštívil.

Klíčová slova: *volby, volební geografie, prezident, volební podpora, Zeman, volební chování*

Abstract

Analysis of Milos Zeman's electoral support in the presidential election in 2013 and 2018

This diploma thesis analyzes the electoral support of Miloš Zeman in the presidential elections in 2013 and 2018. It focuses both on geographic changes and on the structure of his electorate. For this reason, the thesis uses data aggregated at municipal level as well as individual data from sociological surveys. For individual rounds of the presidential elections in 2013 and 2018 is determined Zeman's territory of electoral and super-electoral support. It also analyzes how his electorate was changed from the perspective of political party voters or other socio-economic and socio-demographic variables. Via correlation coefficients and regression models are examined the effects of these variables on Zeman's electoral support. Finally, it also analyzes the impact on his electoral support of the municipality that Zeman visited during his mandate.

Key words: *elections, electoral geography, president, electoral support, Zeman, electoral behaviour*